

A

ARCHA

Sh. 173 + 201

D
LU

XVIII. ROČNÍK, SVAZEK 3

X	Emil Zegadłowicz, <i>Pozdrowienie Janowi Karnikowi</i>	173	Julius Brabec, <i>Památce Rainera Maria Rilke</i>	225
	Emil Zegadłowicz, přel. Otto F. Babler, <i>Pozdravení Janu Karnikovi</i>	174	F. S. Horák, <i>Mystická tradice ve Španělsku. Společenský a duchovní stav Španělska před rozkvetem mystiky</i> 226	
	O. F. B., <i>Milý pane Janu Karniku!</i>	175	Jaroslav Šulc, <i>Mlhavý den</i>	232
	F. S. Horák, <i>Našemu pěvci k sedesátce</i>	175	Riša Zemánek, <i>Malíř Josef Šima</i>	233
	Iwo Bauše, <i>Mystikův domov</i>	177	Jan Karník, <i>Tiší hosté</i>	235
	F. B. Děrda, <i>Vzpomínka</i>	178	<i>Básník a malíř</i>	238
	Julius Brabec, <i>Hlasy srdce</i>	180	Riša Zemánek, <i>Touhy našeho mládí</i> 239	
	Jaroslav Hruban, <i>Pokušení Seripandovo</i>	181		
	Iwo Bauše, <i>Nad hvězdy vála o Grálu zvěst</i>	200		
X	Emil Zegadłowicz, přel. O. F. Babler, <i>Život Mikolaje Srebrzempisaného</i>	201		
	František Hanzelka, <i>Holandsko</i>	209		
	François Villon, přel. Otto F. Babler, <i>Balada</i>	210		
	Dominik Pecka, <i>Příběh slona</i>	211		
	František Hanzelka, <i>Elegie vítězná</i> 216			
	Vladimír Kučera, <i>Touha po moři</i>	218		
	Bedřich Slavík, <i>Duše a slovo</i>	219		
	C. Dařík, <i>Silnice</i>	221		
	Julian Ejsmond, přel. Otto F. Babler, <i>Láska a smrt</i>	222		

OKNA

Oddaný tlumočník polské poesie	241
Platit zvukem peněz	242
Výsledky protináboženského hnutí v Rusku	244
Z nové poučné literatury	245
Z nové krásné literatury	247
Poznámky a zprávy	252

OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY

Jan Karník-Dr. Josef Svítíl, Karel Němec, *Ilustrace k básni J. Karníka „Tiší hosté“*, Adolf Zdrázila, *Letní ráno*, Ad. Zdrázila, *Interieur*.

NOVÉ PUBLIKACE

Z vydavatel. družstva „Stan“ v Břeclavi: „Stan“. List přátel umění a kultury. Roč. II., čís. 1.–6. Předplatné na rok 20 Kč. – Druhý ročník této sympatické literárně umělecké revue vydhází ve zdokonalené grafické úpravě malíře Jos. Zamazala a za pečlivé redakce spisovatelů Oldřicha Zemka v Brně a Jos. Sekery v Bratislavě. Také kruh spolupracovníků se značně rozšířil. Jsou tu zastoupeni vedle obou redaktorů mladí básníci Zd. Spilka, Boh. Kafka, Kar. Nekula, Jar. Zatloukal, Jos. Ošmera, M. Husová, Slováci Milan Pišút

a Fraňo Král; z prozaiků Jos. Mihola, L. N. Zvěřina a Peter Jilemnický, články P. Aug. Vrzal, Vl. Stupka, Jos. Zamazal a jiní.

Filosofická revue. Odborný čtvrtletník pro filosofii. Red. Ph. Dr. Met. Habáň O. P. Vydávají profesori bohoslovce-kého učiliště řádu dominikánů v Olomouci. Ročník II., čís. 1.–2. Předplatné 35 Kč. – Druhý ročník přináší opět řadu zajímavých článků z různých filosofických oborů, zejména z estetiky.

Literární příspěvky a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu: Emanuel Masák, katecheta a redaktor „Archy“, Brno-Židenice. Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci, Wilsonovo nám. č. 16.

JAN KARNÍK - DR. JOSEF SVÍTIL

POZDROWIENIE JANOWI KARNÍKOWI

Dziś właśnie, kiedy Beskid zakwitł sobótkami
w to prasłowiańskie święto czyste bo ogniowe –
leczę drogami widru – iskrami-myślami –
tam, gdzie serca mojego zgubiłem połowę:

do Czech! – A oto pomnę, mój poeto drogi,
że pierwszy mi przyniosłeś wieść z braterskich włości,
że pierwszy z braci czeskich wszedłeś w moje progi –
z bezcennym darem miodnej, rosistej miłości.

Spojrzelśmy w wysłane na wywiad źrenice –
spuściliśmy powieki – i podnieśli znowu –
– naraz się w oczach zwarły jeziorne modrzyce
i sieć zgł naprężonych do słońca połowu.

O czymże szła rozmowa –?– ach, to rzecz drobniejsza –
pod słowem i *nad* słowem byliśmy ze sobą –
– rodził się świt uśmiechu, co troski pomniejsza –
kwadrans zolbrzymiał wiekiem, część sekundy doba.

Tak było wówczas, tak jest dziś, tak jutro będzie –
– Poznań i Złota Praga i Brno znamienite –
wszędzie była obecność Twa i Twe orędzie
w sercach braci-poetów natchnieniem rozkwitłe.

Dziś gdy lat sześćdziesięciu dobiegłeś granicy
w zbożnym trudzie poezji przeorawszy lata –
– spójrz poeto – bo oto zaslew Twej prawicy
wzrósł w bujny plon żrąłości; – to Twoja zapłata!

*

Lecz czymże są lat zbiegi –?– nikłością i niczem –
jesteś dziś tem czem byłeś przedwczoraj, za młodu –:
wieszącem, wojającem, zwyciężkiem obliczem
pieśnianego ziszczenia wolnego Narodu.

Gorzeń-Górny, Zielone Świąta 1930 r.

POZDRAV JANU KARNÍKOVI

Teď právě, kdy Beskyd ohni svatojanskými zkvetl,
v den svátku praslovanského, ohněm že tříbeného,
já jiskrami myšlenek a cestou vidru létl
jsem tam, kde polovinu ztratil jsem srdce svého:

do Čech! – a na to vzpomínám, básníku můj drahý,
že první jsi mi přines' zprávu z bratrské země,
že první z bratří českých jsi přešel naše prahy,
jda s darem nesmírným medové, rosnaté Lásky ke mně.

Do zraků zablédli jsme se, vyslaných na výzvědy –
spustili jsme víčka a zvedli jsme je pak zase –
– hned zvrátil se v očích přisvit jezer modravě šedý –
a sítnice slunce žhlo, když octly se v jeho jase.

O čem šla rozmluva naše –? – ach, v tom význam je malý –
pod slovem i *nad* slovem pospolu oba jsme dleli –
svit úsměvu se rodil, jaký zmenšuje žaly –
čtvrt hodiny vyrostlo v století, vteřin zlomek v den celý.

Tak bylo i tehdy, tak nyní jest, tak zítra bude –
– Poznaň a Zlatá Praha a zvláště Brno světlé –
Tvá přítomnost a Tvoje poselství bylo všude
v srdcích bratří-básníků jasným nadšením zkvetlé.

Teď, kdy jsi dosáh' meze šedesátiletí,
v zbožné práci básnictví oraje léta pustá –
– pohled, poeto – neboť Tvoji pravice setí
– Tobě odměnou! – v zralost hojné úrody vzrůstá.

*

Však co je útěk času –? – míjivým, klamným dějem –
i nyní jsi tím, jímž byl jsi oněhdy, za mládí svého –:
povznášejícím, bojovným, vítězným obličejem
písňové skutečnosti Národa svobodného.

MILÝ PANE JANE KARNÍKU!

V „APOPTHEGMATECH“ Vašeho poety Jana Kochanowského, jehož čtyřsté narozeniny milou shodou okolností slavíme bezmála zároveň s Vašimi šedesátinami, stojí také tato historka:

Kdykoli se přihodilo, že u stolu připíjeli někomu na zdraví, prosil kněz Myszkowský, Biskup Plocký, aby se to odbylo v sedě; a má-li se už vstát, ať tedy stojí jenom ten, kdo pije, a ten, kterému se připíjí, neboť ti přece mají příčinu, aby stáli. „Ale“, povídá, „připíjí-li si dva lidé, a třetí povstane s nimi, je to, jako by řekl: Připijte také mně!...“

Proto dnes, kdy u hodovního stolu „Archy“ k připítku povstal Váš přítel, byl jsem na rozpacích, je-li vhodné, abych vstal také já a hlásil se k slovu. Řekl jsem si však, že to udělám krátké:

Komu v duši zazněla moravská symfonie, toho žeň není chudobná! V závětrí, za večerů u krbu, kdy se vzpomíná na vše sladké, co život s hořkým smísl, kdy člověk v duhu obrací listy kroniky lidí, rodů i plemen, ať už se cítí pod perutí bílého Orla, ať nad ním vlaje červená a bílá, nebo ho ovívá duch Slovenska, vždy vděčně tuší hojnost světa, bohatství osudů, zázraky duší. Život je věčný, časy nás nepřemohou! Vy, panie-kochanku, zazpíváte nám ještě mnohou!

*

F. S. HORÁK

NAŠEMU PĚVCI K ŠEDESÁTCE

O KARNÍKOVÍ musíme především říci, že miluje své Horácko, do jehož tvrdé půdy rod jeho zapustil tak hluboko kořeny. Zde jako hoch vyrůstal v živých tradicích rodových, jež ztělesňovali jeho sdílní dědečci a babičky, hovorní strýci a tety. Ký div, že se vnímavá duše hodova jimi naplnila tak, že byly po letech básníku a spisovateli nevyčerpatelným zdrojem vlastní tvorby. Po bábě i dědovi zdědil též zálibu v četbě, která se za studií rozvila v opravdovou vášeň, již si v žáru neztenčeném udržel až do chvíle, kdy se chystáme oslaviti jeho šedesátku. Jeho vřelý zájem o literaturu je obdivuhodný. Karník srůstá tak pevně s literárním vývojem českým od dob Lumírovců, že marně bys hledal na našem venkově inteligenta, který by se mu v tom rovnal. Za války se Karník jako vojenský lékař stýkal hojně s mladými vojíny, absolventy středních škol, zaváděl s nimi hovory o českém písemnictví a zjišťoval s bolestí jejich nezájem a velmi kusé vědomosti o domácí literatuře. Nepochápl, že by český student, kdysi horlivý posel a roznašeč duchovní kultury národní, mohl zraditi své někdejší poslání.

Karník ovšem nepřestal na pozorné a rozsáhlé četbě domácí literatury – při tom neunikla mu jediná pozoruhodná novinka, vždyť samo

objevení se nové knihy připravovalo mu rozkoše a slasti, jichž snad v takové míře jen naši buditelé zakoušeli. Z nadšeného přítele literatury vyrůstá pak literát, kterého nutkají události vlastního srdce, události rodinné, rodové vzpomínky i děje vlasti k básnickým projevům. Tak vzniká řada jeho vlastních knih, počínajíc drobnou a ostýchavou „Chudobnou žní“, aby po delší přestávce z podnětů pohnutých dob válečných a popřevratových následovaly knihy veršů: „Moravská symfonie a jiné básně“, „Večery u krbu“, „Červená a bílá“, „Závětrí“; knihy próz: „Soumrak rodu Jamborova“, „Sladké s hořkým“, „Listy z kroniky“; knihy essayí a statí literárních: „Pod perutí bílého orla“, „Duch Slovenska“; překlady: J. Kochanowského „Trény a frašky“, „Z polského parnasu“. Mimo to opatřil úvodem a slovníčkem dva výběry ze slovenské literatury (ze Svet. Hurbana Vajanského a M. Kukučina). Nebudu zde uvádět množství (předních) českých časopisů, jichž je Karník horlivým přispívatelem, také se jen letmo dotknu různých epigramů, jimiž útočí Karník, vřelý vlastenec, tuze starostlivý o opravdové blaho národní, na povážlivé zjevy našeho života popřevratového.

Karník je nejpłodnější po svých abrahamovinách. Vzniklat většina jeho knih mezi 50.–60. rokem jeho života, ve věku, kdy moudrost životní už uzrála a může býti podávána jako ryzí kov bez nečistých příměsí rudy. Do té doby měl Karník především zaslouženou pověst dobrého šířitele slovenského písemnictví, na jehož opravdové skvosty, uložené hlavně v dílech klasiků slovenských, neúnavně upozorňoval své krajany. Byl před válkou náš zájem o duchovní kulturu utlačené větve národa československého pod Tatrami nevalný. Tato záslužná činnost Karníkova byla oceněna ústy nejpovolanějšími: universitní profesor Jaroslav Vlček nedlouho před smrtí pravil Karníkovi, že šel vždy správnou cestou tam, kde jiní spíše cestu k srdcím Slováků zasypávali.

Na prahu svých abrahamovin dobývá si tedy Karník hojnou činností literární čestného místa v české obci spisovatelské, aby blíže se k šedesátce zaujal důležité postavení i v slovanském světě literárním svými zdařilými překlady zvláště z moderních básníků polských, kteří podle jeho mínění „do zmatků a duchového temna dneška mají co říci“. Že i po té stránce koná Karník velmi důležité dílo, stavě mosty k duším bratrských Poláků, uznal sám universitní profesor Josef Pekař. Karníkovi se ovšem dostalo i vřelého uznání se strany polské. Vzpomeňme jen obsáhlé kritiky Karníkových črt polských „Pod perutí bílého orla“, kterou napsal do vědecké revue „Slavie“ universitní profesor Marjan Szyjowski! Také překladatelská činnost nadšeného „moravského polonofila“ byla nedávno z povolání pera polského po zásluze oceněna.*

* Když už tyto řádky byly napsány, otiskl v „Prager Presse“ profesor slovanských literatur na pražské universitě Jiří Horák jubilejní stať „Kochanowski a česká literatura“, kde vykazuje „dru Svítlovi, obětavému prostředníku mezi polským a českým světem myšlenkovým a citovým“, čestné místo v české literatuře o Kochanowském.

A tak stoje na prahu svých šedesátin, může Karník, pěvec našeho milého Horácka, s plným uspokojením hledět na bohatou žně svých zralých let. Je na nás, syned Horácka, abydom si vážili jeho dobrého díla, živili se jeho živnou stravou, napájeli se jeho nadšením pro duchovní poklady milovaného národa.

*

IWO BAUŠE

MYSTIKŮV DOMOV

Plá oko, srdce tvé se chvěje,
když v severní se vracíš kraj,
kde v bílé ticho, věčný taj
a pouto ledů spjato vše je.

Tam víchru vstříc a mrazu, tmám
se kráčí, sráz kde v bezdno zeje,
co duše tvá jen k světlu spěje
výš nad kraj smrti, ke hvězdám!

Zde v ledných květů schladlo v tvar
a v třpytných hladích zrcadlí
se vše, čím vřel kdys rozruch zlý,
když nad hlavou plál slunce žár.

A rytmus světů, pohyb, dění,
jich pád i vzestup, ruch i klid
tu v tajemný se noří svit
vzníceno září severní.

Jí hvězdná tůň se rozvlní
tak jako tknutím božské něhy
a rozzařují ledy, sněhy
v trs blesků divem *jasnozření*.

A proměněn tu smrti šer
pak v mnohonásobný je den
a v sluncí všech zdroj odražen
plá z nekonečna fotosfér.

Zde snil jsi slavný věčna sen,
bys v žití z něho probuzen
ten božský jas teď vrhl v svět,
než v domov svůj se vrátíš zpět.

VZPOMÍNKA

Básníku dr. F. Odvalilovi.

Opřen o modré dálky
za Vámi se dívám
a verše zpívám –
Vám,
samotáři.

Dnové jako hvězdy
v moře padají a tonou,
hrst z nich
kéž zachytit bych mohl
a sepnout
přátelství zlatou sponou.

O každém dni,
jak unikal nám
září věnčen a zlatem,
kéž hovořit bych mohl s Vámi,
jako s přítelem a bratrem.

Půl století prožil jste již –
kolik radosti
a kolik smutku bylo z toho?
Proč tak málo řekl jste mi,
ač říci mohl jste tak mnoho?
Proč v duši své
vše ukrýváte sám?...

V den slavnostní
na všechno si vzpomínám,
radostně i zadumaně.
Na kopeček vzpomínám,
jenž z dálky nyní
jeví se mi menší dlaně,
úhor s několika bázlivými stromy,
jež v době,
kdy stal se na čas Vaším domovem,
ni stínem, ni květy
nepokryly zem,
pár budov ubohých,
jichž siluety
příliš bizarně jeví se mi nyní z dálky,
jichž vnitřek po nemocích páchnul

a z oken
vyhlížely ještě všedny hrůzy války.
A pak ta strašlivá zeď,
přímá jako meč
a smutná jako poušť...

Ó, jak čas běží,
jak uniká nám, spěchá!
Jaro přišlo,
slunce, pohoda,
a do oken usmála se
střemcha sladkodechá.

Jak legenda modrá
či sladká báj
pod okny otevřel se
krásný jižní kraj
a dole lesy,
lesy,
na něž bolest rosou padá...
A v stínu jejich
žluva vypravuje,
že smutných nikdy nemívala ráda.
A zas lesy šuměly jen
teskně,
hudbou nebes spité.
Rcete,
zda vůni jejich dosud necítíte?
Ó v kouzlo vzpomínek vrátit se možno-li,
jak v domov svůj navrací se dítě
se srdcem lehkým
a čistým jako láhev krystalová?

Na Svatý Kopeček
vzpomeňte si
s klikatými pěšinkami,
jejž poutníci
pocely pokryli a modlitbami.
Vzpomeňte široký země pás,
jenž hrozen rodí i klas,
stůl z modrého blankytu,
z vroucích veršů
a z bílých par.
Pak ty večery vlahé,
kdy z plné mísy měsíce
modrá zář,
žel, plná stesku a melancholie

do kraje se lije,
kdy vzpomínky jako hory
rysují se neurčitě a temně...

Vy, víte vše –
Půl století v duši své
jak na vážkách
mistrně a jemně
vážíte tu osudy člověka i země,
vždy s láskou,
vždy s něhou
k všem,
kteří žijí, milují a trpí.

*

JULIUS BRABEC

HLASY SRDCE

I

Zas rozkvetly akáty na stráni,
noc pohádkou vůně své hladí
a pod pluhem vzpomínek ze srdce
vše klíčí, co měli jsme rádi.

A jako oblaka po nebi
sny dávné duší mou plují,
a v zrcadle mrtvých bolestí
rej stínů vybavují.

II

U cesty týčí se starý kříž,
by hlásal lásku boží.
A kde se stín za noci rozrůstá,
krví se nalévá hloží.

Jen věčné lampy modrý svit
jak svědomí dnem nocí plane,
a pod křížem klečí srdce mé,
svou bolest Ti vyplatat, Pane!

III

A k Tobě, Věčný, na kříži,
modlí se živá má víra:
láskou dvou srdcí zlomených,
jež nikdy neumírá.

Ve vírech hladiny obilí
neseté vykvetly chrpy,
a nesetou lásky bolestí
dvě srdce trpí a trpí...

POKUŠENÍ SERIPANDOVO

SEDMNÁCTÝ květen r. 1509 byl dnem plným nádhery. Byla to bouře rozpuku, spoutaná a zkrocená líbezným vanutím východního vánku, jasem barev trysknoucím z každého stébla travního a z každého kalíšku kvítku, zvonícího ve vonném a živoucím koberci, jímž kráčela Primavera. Touto nádhrou prošel jinoh sedmnáctiletý, augustiniánský mnich; sotvaže se dotkla jeho srdce upoutavší čas od času pouze zraky jeho. Buď se v něm smysl pro přírodu dosud neprobudil nebo již odumíral ve věku, kdy bouře pudů po prvé zalomcovaly démonickou zuřivostí mladým tělem a kdy zároveň duše, rozpiatá vzletem k velikosti, odhodlala se odmítnouti slavně a navždy sladká ševelení hmoty, za nimiž stála bílá hrůza nepostihlé závratí z věčné smrti. Bez vzrušení vstoupil do věčného města, šel, kam byl poslán, aby tam vykonal svá studia, studia kněžství, jemuž se oddal, utkav se v sobě bojem mezi oslnujícími a omamujícími závratěmi rozkvétajícího mládí a čirým jasem studánky tiché, kterou jest nevinná duše, tak jak vychází z nesmírných pokladů lásky Boží.

Utíhl večer jásavý, jen málo chodců rušilo klid v ulicích, když docházel Agostino Seripando, rodem z apulské Troje, k bráně augustiniánského kláštera na Piazza S. Agostino. Ticho nastávalo všude vůkol, nebylo již zpěvu ptactva, které pod klenbou oblohy hýřilo před dvířlí ještě tryskajícím zpěvem radosti. Tmavě fialové nebe halilo zemi v závoje mlčení.

A rychle se setmělo úplně; než došel novic k bráně klášterní, byla noční tma. Nepocítil úzkosti z noci, třebaže ji prožítí měl v cizině, po prvé ve městě věčném; byl vzal na sebe roucho řádové jako jinoh, který první mohutné zdroje citů a zápalu obrátil k věcem nebeským. Byl přesvědčen, že životem svým i dílem zanechá stopu v dějinách lidských duší, a vědomí to jej blažilo.

V klášteře byl očekáván, byl přijat, stal se studujícím bohosloví v ohnisku křesťanstva. Nic nerušilo klidu jeho duše obohacované neustále věděním a vystupující zvolna, ale bezpečně a důvěřivě za svým cílem. A Boží úradek se postaral, aby stopa, již zanechati chtěl po sobě, se stala podivuhodnou, nesouc na sobě známky Prozřetelnosti, která občas nápadnými, nepopíratelnými cestami osudu mluví k lidstvu o své neustávající, věčné, nekonečné lásce, tajemná, nepodhopitelná Bytost a přec tak samozřejmá, nezbytná nejvyšším tušením lidských duší.

Půl druhého roku trávil již Seripando v Římě prospívaje v duchovním životě a připravuje se horlivě na provádění svých velkých záměrů o obnovu řeholního života a křesťanské dokonalosti věřících, když do kláštera přišel, aby zde jednal o věcech řádových, německý mnich Martin Luther. Sotvaže se setkal Seripando se svým novým druhem řeholním, přilnul k němu celou duší. Smělost a odvaha, které planuly z očí mladého Luthera, působily divným kouzlem na mysl Seripandovu,

který ani se nedovedl pozorovati ani zpytovati, jak jindy činíval tak mocný a nenadálý byl dojem, jímž v blaživé rozedhnutí uvedeno bylo srdce jeho.

Brzy nato studium ještě více utužilo mladé přátelství, které tak podivně a náhle zaplanulo v Seripandovi a jež Martin Luther byl ochoten opětovati. Při všem vzrušení, které nad tím pocítoval, nikdy si nečinil výtek Agostino, a když se někdy přistihl při snění o šťastných chvílích prožívaných s německým přítelem, vždy rychle se z něho vytrhnuv ujišťoval se nanovo, že v jeho lásku přátelskou nepadl ani stín hříšného zatoužení.

Té doby Agostino Favaroni, proslavený theolog a pozdější generál řádu, řídil studium dorostu řádového. Proti jiným učitelům byl Favaroni všem a zvláště oběma přátelům zrovna zjevením. Jestliže ostatní učitelé dovedli přednáseti tak, že v řetězce přesvědčivě vybudovaných sylogismů včleňovali dogmatické poučky a všechen bystrý a hluboký poklad Sentencí a Sum, Favaroni ze všech pórů země i nebe ssál přímo tělesnými rty svými nauku o neskončené velikosti a nezměrném milosrdenství, jež odevšad na hříšníka a křehkého člověka se usmívá. A rozohniv se přecasto, celé dějiny rozvíjel před zrakem svých posluchačů a dovedl i z dnmur pobloudilých vášní vykřesati jiskerky božství, jak vloženy byly v každou duši lidskou. Necht' hledíme v nejohrožnější pohromy, jež v duši způsobuje hřích nebo s obdivem patříme z hloubi své bezmocnosti a pokory ke vzpouře velké a hrdinné svatosti, která zdá se již přesahovati tělesnou a duševní míru lidskosti míříc kamsi v cos nepostihlého, neboť andělskou dokonalostí nelze nazvat to, co z prachu se pozvedá stálým bojem, vždy musíme na mysli míti, že na zemi nelze člověku dosáhnouti dokonalé spravedlnosti (*justitiam perfectam*); kdyby cokoli podnikl, kdyby se přímo stal láskou, jak ji opěvá svatý Pavel, jen proto, že jest člověkem, nezničí v sobě svého pádu. Zákon nebyl dán pro dobré, nýbrž pro zlé, není zákona pro ty, jejichž nezkalená, nedotčená hříchem dobrota vyzařuje leskem, který skvělejší jest slávy andělů, jedině tehdy zákon má význam, příkládá-li se jako měřítko a pravidlo na skutky lidí vždy a opět dhybujících. Dějiny celého světa od prvních desek Mojžíšových až po poslední zpracování kanonického a světského práva jsou výmluvným a neklamným svědectvím o porušené přirozenosti lidské, o věčně zející ráně, již zhojiti dovede pouze Bůh, ačli chceme pevně věřiti a stále pamětlivi býti, že ničím nejsme a ničeho nezmůžeme před tváří svatosti jeho. Proto jest marno mluvit o jakékoli spravedlnosti v člověku, nespočívát naše spravedlnost v habitusích v nás vložených, avšak jedině Bůh jest naší formální spravedlností. A neměl-li by jí býti Bůh jedině a zcela, marno jest naše žíznění a úpění po spravedlnosti, marné a zbytečné jest naše konání; pak lépe bylo by nezroditi se, nevejšiti ve svět rozporů a hrůz. Neboť třeba věříme v moudrost nezpytnou a spravedlnost nejvyšší svrchovaného Boha, přece, když napneme na srdce své struny čistě a pouze lidské, pak nevýslovná úzkost dolehne na nás, vzpomeneme-li, že Bůh předurčuje nás ať pro peklo, ať pro nebe. Nelze se vymknouti

tomuto řádu, jenž dán jest s kladem Boha, ba s kladem víry v Něj; vychází-li tento akt víry z duše lidské, nelze se vymaniti odtud; čím jest člověk, co může učiniti pro sebe, čím může přispěti k uskutečnění zámyslů Božích, leda tím, že se vzdává, aby se stal nádobou milosti, ačli mu jich Bůh chce udělit? – – –

„Jsme věru pouhé prašivé nic před láskou Boží, která do poslední krůpěje vykrvácela za nás,” řekl Martin Seripandovi, když o Velkém pátku r. 1511 vraceli se z večerní adorace.

„Jsme, ale přes to, myslím, je cosi hodnotného v člověku,” odpověděl jako ve snách Seripando, „a jest tím – tak mně připadá – každý skutek, kterým se snažíme, abychom se připodobnili, bédní a malí, velikosti lásky stěží pochopitelné.”

„Čím by byly všedny šlechetné skutky lidstva, i kdyby nebyly vyváženy stonásobně a víckrát ještě ukrutností a zlobou, postaveny proti nekonečnosti a tajemnosti moře lásky Boží? Nemohu se zbaviti trýzně, která mne sžírá, ale když žádostivost jest hříchem dědičným, pak marným zdá se mi boj a pitvornými všedny skutky zdánlivého hrdinství, jímž si chceme zasloužiti nebe, není jiné cesty a zásluhy přijíti v klín nevystihlého milosrdenství než právě víra v nekonečnost, všemohoucnost onoho slitování.”

„Odkud by však potom všedno mravní usilování, které duši přece náleží *essentia et qualitate*?” namítl chabě Seripando.

„Nevěřím v tuto schopnost,” odvětil rozhodně Martin, tónem, jenž nedopouštěl pochybnosti o hlubokém přesvědčení, „není v duši ani *essentia* ani *qualitate*, jest v ni prostě vnesena sylogistikou vyšlou z pojmu a vlastností Božích, jest to postulát, který naprosto nevychází z podstaty duše a nikdy z ní nevycházel; ostatně celé dosavadní dějiny církve nejsou ničím jiným leda vštěpováním této these do duše jednotlivců i celých národů.”

„Chtěl by ses domnívati, příteli, že všedno to mohlo by se díti, kdyby z duše samé nic nešlo vstříc tomuto nucení? Chtěl bys snad popírat, že Syn Boží by byl nevěděl, kde zasáhnouti duši lidskou, aby se podařilo dílo spásy? Což nezdá se ti, že ještě dnes, po tolika stoletích, cosi nevýslovného nás jímá v den, kdy – jako dnes – si připomínáme oběť nejvyšší?”

Martin Luther se zakabonil. Neodpovídal hledě vzpurně do země. Zvolnili krok v křížové chodbě, kde zatím úplně se setmělo. V této chvíli, o Velkém pátku, když nakláněla se noc, Martin Luther bojoval svůj poslední velký boj. Tento úporný boj ho napřed vedl v dětství, do Eisleбену, v tichý dům otcovský, kde ho obklopovalo tolik štěstí, tolik něžnosti, jaké nepocítil od dětských dnů a kterého nikdy snad již nepocítí . . . Nikdy? A což, kdyby vše, co dosud ožívá se vzpomínkami na dětské štěstí, od přitulení v matčině klíně až po laškovné hry se sourozenci a dobrými přáteli, s druhy a družkami dětství, v něž mísilo se první nesmělé, oddané tušení nevypověditelného vzdání, jež jest metafysickým základem „*diffusivum sui*”, všech jevů lásky, kdyby vše to propuklo znovu jinou formou v této duši prudké a planoucí, která

již byla si vědoma veškeré nicoty před záplavou vln nezměrného moře milosrdenství, jež ji zalévalo vždy novými a novými proudy svého slitování? Martin Luther zahleděl se ve sfingickou tvář budoucnosti. Nerozeznával v mlhách vzdálených let, co mu bude údělem. Così se však bouřilo – cítil to – v podvědomých hlubinách jeho života, così, co chtělo se zbaviti hrozného, bezútěšného obrazu, který poskytoval s jedné strany nekonečný jas Boha nejvyšší dokonalého a svatého a s druhé bídny, nízký, náruživostmi přeplněný a znečištěný zákmit duší lidských – této bolestné protivě, která měla býti shlazena a která přes samo úsilí Boha obětovavšího se zela tu svou strašnou zřetelností, bránil se Lutherův duch. Vše v něm chtělo vykřiknouti: Ponechte jas Bohu, nečiňte člověka ničím více, nežli jej milost učiní! avšak ještě byl dalek, aby myšlení se plně vhroužilo v tuto dřímající šerou touhu a ještě mnohem dále byl od toho, aby ji vtělil v preciznost dogmatické formule.

Již stanuli dvířli u dveří cely Seripandovy a dosud Martin nebyl hotov se svými myšlenkami. Duše, jako rázem na dvě rozťatá, nedovedla zhojiti své rány. Pohled, jímž stihl zrak přítelův, tak žhavým kmitl bleskem, že Martinu na okamžik se zdálo, jako by byl nesmírnou silou vyzdvižen do neznámého, volného prostoru a jako by jeho tělo i duše byly zachváceny nepoznanou a nepopsatelnou blažeností. Seripando sklopil oči, jeho duše se bránila, aniž věděla čemu, ale tušila cosi tak závravného jako hrozného, co promítnuto ve věčnost znamenalo zavržení a příšerné temnosti.

Agostino Seripando zvolna vstupoval do cely, Martin Luther šel za ním. – Když zavřel za sebou dveře, žhavý očí blesk vzplanul po druhé, hrůznou silou svítící zeleným, sirným, oslnivým, hady syčícím světlem v temnotách.

„Chci viděti rozřešení toho, co mne svírá již drahý čas,“ vybuchl Martin. „Chci jistotu nebo jinak na popel šílenství shoří mi hlava.“

A přistoupiv k oknu, zahleděl se do dálky, přes zahradu klášterní do nejvzdálenějších ulic a uliček římských, které byla již zahalila noc.

– S úžasem a hrůzou pohlížel naň Seripando.

Martin prudce se obrátil: „Noc, noc nad svatým městem, nad svatým, věčným městem,“ pronášel zvolna, téměř křiče a chedtot duše bylo cítiti pod zvukem slov, jež dopadala jako rány kladiva do tichého, askesí a meditací dýšícího ovzduší cely.

„Co chci věděti? Nač se táži? Chci znáti, chci věděti, co skrývá v sobě noc, která halí svaté město! Divíš se, Agostino? Což je to otázka, která nebyla ještě nikdy položena? Možná, nebyla položena za thesi, nebyla disputována, ale sázím se, že corollaria praxe z ní odvoditi musí ne laický lid, ale kněží, svěští i řeholní, ctí preláti i biskupové, že zvědavost otázky se nezastavila ani před purpurem kardinálským, ba, že i svatý Otec sám, bez tiary a prstenu Rybářova vyšel lovit do vlahé, jarní noci římské!“

„Pro Bůh, Martine, šlíš? To je řeč mnicha o Velkém pátku?“

„Nemohu za sebe,“ s úsměvem, ale důrazně odpověděl Luther a jeho

napřažené paže opsaly po obou stranách těla dva kruhy, v nichž vzepíalo se zvíře. Myšlenky hrůzné plastičnosti staly se v tu chvíli duší Martinovou. Nikdy dosud neodvážil se dáti pudovým hnutím tak strašlivé síly fantasmie, jako nyní. S evidencí ozářenou fosforečnými blesky jasného vědomí, vypěstovaného vědou a kázní, viděl Martin Luther svůj hřích, vědomé a dobrovolné přestoupení zákona Božího. Ale dříve než domyslí, nejasným hukotem vzdálené bouře hnala se přisera pohyb, rozmetávající rázem celou soustavu svatého učení. Není dobrovolného přestoupení zákona Božího, není hříchů, jest concupiscentia tolik co hřích dědičný a jediné milost pozvednouti dovede člověka z hlubin, v nichž ani sníti nemůže, aby se přiblížil k duchové dokonalosti Boží podstaty.

– „Chci poznati hlubiny lidských pádů,“ pokračoval po chvíli, stále patře do nočních dálek, „abych tím bezpečněji změřil nesmírné výše milosti, která nás dovede přitáhnouti v spásu. Domnívám se, že jarní noc zjeví všedny hrůzy hříchů, abych dovedl si vážit milosti. Nechci rozjímati o velikosti Kristova utrpení, dci je viděti, uvidím je, užím-li, kolik a jakých hříchů lze odpustiti v Jeho jménu.“

„Že jest milost Boží nezměrná,“ namítl s odhlablou náhle pevností hlasu Seripando, „toho svědky jsme v denním svém životě. Nač nám vyhledávati jiných svědectví? Nač se přivádět zbytečně v pokušení? Ještě máme život před sebou, ještě nelze nám odkládati brnění žárlivé střežené ctnosti.“

Všedny dobré úmysly mluvily v Seripandovi, a přec kouzlo vlhého jarní noci proniklo již až k němu; i jeho plamen ducha zpřímá hořící nadýhlil se ve směru větru, jenž hluboce rozrušoval jeho nervy – Seripando rázem se ocitl na hrozném rozcestí mystiky, kdy duše neví, zda koupána jest lázní milosti či zda trest pekla se vlévá v cévy nesmírnou rozkoší těla.

„Půjdeš se mnou,“ hlasem téměř hrubým řekl Martin a pohleděl příteli do tváře tak, že tento nedovedl se v té chvíli vzdhopiti k odporu, „půjdeš, je-li ti milá má spása jako tvoje vlastní! Nuže, mysl si, že jest to zkouška pro povolání, jemuž oba jsme se oddali.“

A vzav přítele sotva se zdráhajícího, vyšel s ním z cely a chodbou dále k bočnímu východu z kláštera.

Byla již plná noc. Troska měsíce, rudá, krvavá, zela nad obzorem jako otevřená rána boku Spasitelova. Mysterium se dokonávalo v noční přírodě, mysterium promítané z duší lidských, ale vždy znovu a všude, kam přišlo evangelium, jako na věčné memento, že duch se musí vznést daleko nad všedna pouta, s nimiž ve hmotě zápolí, aby vešel do slávy své, která mu náleží jako živel jeho bytosti.

Vyšli. Beze slov, bez úmluvy brali se dolů do Trastevere, přešedše jako ve snách těsně pod Andělským hradem. Jdouce nad řekou po pěšině velmi úzké, pohlédli na sebe: Martin se ohlédl, jako by se tázal, zda Agostino jde za ním, a jako by se podívil, že tak poslušně jde za cizí vůlí. Avšak nikoli za cizí, v Martinu Lutherovi rozhořel se plamen, jenž není cizí žádnému člověku, který může býti držen v mezích, může

býti zdeptán a zdušen, ale nikdy nelze říci člověku: Není ve mně tohoto plamene. Tato concupiscentia, tento dědičný hřích!

Šli dlouho opuštěnými a odlehlými ulicemi, než v dálce spatřili kmitnutí lidské postavy. Jedné či více? Nebylo možno rozeznati z přílišné dálky. Bezděčně se zastavili. Zalekli se toho, za čím spěli? Martin Luther zabočil do jiné uličky, Agostino jako stín šel za ním. Chtěl se vzpamatovati, ale neviděl své duše. Nenalezal jí, čistý duch byl zasypán, pohřben v bouři neuvědomělých Sahar, v rozlíceném víchru pudů. Nechápal sebe, avšak hledě na přítele vzmoohl se přece na otázku, kterou si v duchu již položil, kterak že mohli se oddati tomuto šílenství, které v trosky rozbíjelo celý dosavadní jejich život.

Nyní zase šli dlouho, tak zdálo se jim, liduprázdnými ulicemi. Měsíční světlo bylo rozlito nad krajem a tam, kde se vřezávalo na rozhraní hlubokých nočních stínů, oslňovalo téměř. Plamen žádosti, který rozežíral těla, nabýval nově nastavším osamocením nové potavy. Jako zvíře určované neklamným pudem, zabočil Martin s přítelem více do středu čtvrti trasteverské. Šli jedním vedením pudem a byli by se stočili ke středu, i kdyby byli šli úplně samostatně a odděleně. Horečkou planuly jim skráně, poněvadž poznávali, že ztratili vládu nad sebou, nad svou vůlí; poznávali strašlivým, neodvratným vědomím, kterak zvíře dusí v nich vše, co jest svobodou v člověku a co sladkým jhem evangelia zráló v nich ve svobodu dítek Božích.

Tu najednou, zahýbajíce za roh, srazili se s postavou jdoucí jim vstříc. Bylo oběma jako by hroznou ranou do hlavy byli omráčeni; tváře zahořely strašlivým zaplnutím, když se na ně vyzývavě a nestoudným, nasládlým úsměvem upřely dvě fosforově žhoucí oči bledého a štíhlého děvčete. Přešli, ale jejich krok zaváhal, palčivost prosakující celým tělem ustrnula v bedrách, nohy zdřevěněly a zády probíhal plamen jako vřící vody. Martinu zdálo se, že v nesmírném světelném jasu vidí napsáno ne písmem, ne logickým během událostí, nýbrž jediným přímým pohledem v dění světové, že jest ztracen, že jest konec jeho sil, že Bůh ho vydává v to, co se státi musí, že však zároveň shovívavým milosrdenstvím přikrývá víru jeho, zmiřňuje milostí concupiscentiam dědičného hříchu v odpustitelnou slabost lidského pokolení; – Agostino zato měl vidění hrůzy, jakýmiś děsivými údery dopadalo v jeho vědomí uznání vlastní viny. Viděl, v témž jasu, jenž předčil všedno uvažování a analysu, již na svou duši hleděl Martin, zcela přesně vytčenu mez, kde počínala dráha jeho hříchu. Viděl, že nic ho neomlouvá a nic ho neospravedlňuje z kroku, který učinil, cítil s evidencí, která se mu stávala až děsivou oním jasnozřením, které nebývá údělem lidským, že v poslední chvíli ještě může se obrátiti, může litovati, vyznati se a učiniti pokání, že může mu přijíti milost i kalich posily za šumění těchž křídel andělských, která se snášela v Gethsemane k poplvanému božství, které vdechlo v oběti, jež usmíří všedny viny.

Vidina obou byla dílem okamžiku. Ale ta chvílka byla přece dosti dlouhá, aby dodala odvahy zlotřilé dívčici, která docela těsně přistoučila k Lutherovi, oběma rukama na prsou se mu připíjala na plášť

a zasyčela mu v oči: „Pojď se mnou, mé krásné nohy uvidíš!“ A zatočila se prudce před ním vyvracejíc hlavu stranou dozadu, jako by se tázala sama sebe a všech neviděných zraků, které na ní kdy ulpěly pohledem prorážejícího dťiče, zda je dosti půvabná, aby dovedla sváděti, a jako by zároveň si odpovídala samolibostí, v níž byl příděch palčivé a žhoucí chlíplosti.

Mrtvá dosud ulička počala se oživovati: v nedalekém nízkém, třebaže patrovém domě zaplanulo náhle pronikavé temně růžové světlo. Na jednom konci s povykem vynořoval se větší zástup a na druhém, na plochách zdí v stínu položených zdály se mihati sem tam postavy.

Celá bouře vesmíru hučela v hlavě Seripandově, šílená vidhřice odpoutavšího a vzepřevšího se dťiče propukla ve všech cévách těla Lutherova. Jako přízrak nepopsatelný, bíle žhoucí, vyvstala před zrakem Seripandovým trestající spravedlnost Boží, rozleptávající žárem svým všechny ssedliny duše, nánosy doby, dědičnosti návyků, prostředí a spalující nahou duši, dítě své lásky, ohněm zkoušky a odměny zároveň. Lutherova duše schoulila se v křečovitě napětí žlaz, v úsměšné, lepkavé blaho triumfující hmoty.

Zaúpěl Seripando, vyrazil strašlivý výkřik, v němž bylo celé vědomí hrozného pokušení, ještě hroznějšího hříchu a ze všeho nejhroznějšího údělu všeho dalšího života jeho v životě milionů jeho bratří a sester. Tento výkřik, v němž tryskla z jeho duše hrůza, lítost, prosba o slitování i nové odhodlání, stal se znamením záchrany. Před okamžikem ještě zaslepený Seripando viděl v hříchu radostné zavržolení života, teď viděl hřích jako nejhroznější zradu, již páše člověk na Bohu i na duši a při tom přece ne na sobě, na člověku; nyní rozuměl, v té chvíli, v tom okamžiku jediném, krátkém, kratším než blesk, jenž od východu vycházeje na západě se ukáže, ucítil hroznou bolest drtivou, která jako nesmírný balvan rozdírá duši a tlačí ji v dmyry zoufalství, děsí, hubí, vysušuje člověka, jak možno to chápati! blaží tak a bičuje varem rozkoší. Člověk a duše – to se rozestoupilo najednou před zrakem Seripandovým, mezi člověkem a duši se rozevřela propast, nesmírná, zda nezaplnitelná, propast, propast, v níž se sléval oceán lásky Boží s proudy mlošti, se slzami, utrpením i agonii, ba smrtí samého Syna Božího. A vedle sebe spatřil Seripando život duše a život člověka. Tělesnýma očima a smyslovými obrazy užřel Agostino rajske nivy spasených duší – a v té chvíli nebeský jas zvítězil nad hučící temnotou pokušení. Jako by dťěl se vytrhnouti s místa, kam byl připoután všemi kořeny své bytosti, jako by dťěl prdnouti odtud, kde do půdy stoupami byly jeho nohy vraženy, tak mocným pohybem, kterým vpřed vysunula se hlava i hrud, Seripando vyprostil se s místa, kde tma, pokušení, hřích, rozkoš zatracení poutala jej tak neodolatelným kouzlem . . . Pospíchal odtud, prchal v divém chvatu, neohlédnuv se ani zpola, s horečnou hlavou a s tělem mrazeným příšerným, rozdírajícím chladem, jenž způsoboval, že chvílemi zuby mu cvakaly prudkým a silným klepotem.

Teprve v tomto šíleném útěku, v této horečce i mrazení, což vše

znamenal uniknutí strašlivému nebezpečí, poznával Seripando jasněji a v podrobnostech, co by se bylo stalo, kdyby v poslední chvíli nebyl odolal hnusnému náporu. Bez dechu, jako by stále ještě prchal před nebezpečím, které hrne se a hučí se všech stran, doběhl Seripando až do klášterní zahrady, právě na ono místo, odkud před dvěma hodinami byl vykročil s Martinem do světa života, naruživostí a bouření . . .

Na bezoblačném nebi stál srp měsíce. Noc Bílé soboty. Jen několik málo hodin dělilo svět od nadsvětlného, jásavého hymnu: „Exultet jam angelicus chorus”, který měl zaznít nad lidskými slabostmi a pády, poklesky a hříchy jako jubilace věčné důvěry a radosti, plesání nad povstáním v čistých blaženstvích Pána zmrtvýchvstalého. Seripando klesl na kolena a rozplakal se hořce.

Vzpomněl Petrovy lítosti a náhlým viděním osvěcen, spatřil tragedii Syna člověka. Za Petrem se táhl nesmírný zástup postav, oněch, kteří v životě svém také zapřeli Pána, ne na všech skráních spatřil Agostino krásnou, smiřující perlu slzy lítosti. Zástup vzrůstal do nekonečna, počínal v nádvoří nejvyššího kněze, zaplnil celou zemi, vršil se obrovitými pyramidami po celé obloze, až dosáhl měsíce a zakryl jeho zářící srp. Setmělo se hrůzně po celé zemi, Seripando vytrhl se ze svého snění. Zachvěl se zimou a rozčilením. Měsíc byl skryt za středou kláštera, šero pokrylo celou zahradu, šero temně modré, protkané stříbřitě šedými vlákny věstícími blízkost svítání . . .

Zvolna ustupovala hrůza ze srdce Agostinova. Drahokamy slz, které spatřil na lících kajících, tvořily diadém nad neskonalým milosrdenstvím Božím. Jak zvolna a těžce dosud vybavoval se den z otroctví noci, tak vyrůstal Seripando nad děsy svého pádu a zrakem zroseným díkem a láskou pohlížel k nebi, slibuje slavně němou přísahou, že chce rozmnožovati řady těch, kteří nemohouce býti tóny nového hymnu k věčné a jedinečné chvále Beránkově, budou alespoň jasně zářícími démanty slz a rosy, které vytryskly ze srdce kajícího a pokáním v lůno milosrdenství Božího se navráťivšího.

*

Agostino Seripando setkal se s Martinem Lutherem až ráno, kdy celý klášter vcházel do kostela, aby byl přítomen obřadům Bílé soboty. Po celou dobu obřadů nepohlédli na sebe oba zbloudilci, každý z nich sám dosti se sebou měl co zápasiti se vzpomínkami sotva minulé noci, stále na povrch se deroucími a zaléhajícími jako lita, dravá bouře, která již dozněla, ale z níž zůstal nad přírodou zaleknutou a oněmělou velký, těžký mrak, zahalující obzory a vyvolávající v lůně země vzdechy ztlumených a nepřekonatelných bolestí.

Agostino dobře cítil, že jest dvojí pokušení, jako jsou dvojce bouře. Jsou bouře jarních večerů, kdy svěžím vánkem, plným čistých vůní nového, silného vzduchu odhalí se v červáncích tím zářivěji opět vlídná slunce tvář, kdy v úsměvném smíření klade se v klín noci jako neporušená, nedotčená mladá bytost lidská se všemi půvaby něžné, útlé duše, napojené vidinami a sladkými sny mluvícími o velikosti, se všemi

KAREL NĚMEC
ILUSTRACE K BÁSNÍ J. KARNÍKA - TIŠÍ HOSTÉ

půvaby mládí a krásy, které jsou plny neskonale líbeznoti na stezkách Boží kázně. Jsou však bouře letních hodin poledních, kdy bouře dozuří, avšak její hněv, tvrdá zášť zůstává rozestřena nad celým krajem, jenž sotva odváží se vydedhnouti všednu dusnou svoji hrůzu a jenž na zchmuřenost nebe odpovídá urputným čekáním nových hrůz, beznadějí a tvrdších ještě smutků, jenž marně touží po slunci, které jest odvráceno, jako by již nechťelo mile a úsměvně pohlédnouti na svou zemi.

Seripando pocítil tajemnou hrůzu, která mu říkala příliš určitě, že jeho bouře byla z oněch zlobně a dlouze tíživých. Necítil oné úlevy, necítil svěžího vanutí, které přichází po bouři, trysknouc odevšad, necítil oné hrdinné a suverénní volnosti, která se rodí v té chvíli, kdy pokušení bylo překonáno. Tak byla jeho duše prosáklá mdlobou a otroctvím hříchu, že radostné a důvěry plné zpěvy svěcení přešly nad ním jako nad hluchou propastí, ba ani zdáli tušené, andělsky rozjásané „Exultet jam angelica turba caelorum . . .” přešlo zanechávajíc spíše bodavé ostny výčitek nežli spoluplesání a radostnou důvěru. Duše hříchem raněná ani netuší – tak zůstává ještě naturaliter christiana – jak daleko jest od radostného spočinutí v bezpečných hlubinách božských tajemství! –

Cítil-li Seripando víření hrozné proměny pod klenbami své vlastní duše jako beznadějně oddychování přírody pod temným příkrovem nehybné tesknosti zchmuřeného letního rána, byl Luther zcela jinak proměněn. Přes všedna pouta, jež ho táhla k minulosti jeho dětských a jinošských let, odstoupilo od něho vědomí osobnosti. Byl jiným, byl jinou duší ve zcela jiném světě. Zákony, sliby a závazky učiněné v onom minulém, rozplývaly se v niveč v tomto a nová duše se pouze s úžasem za nimi ohlížela, bez opovržení, bez posměchu, bez výčitek. Srazily se dva světy, tak sobě cizí, že vylučovaly jakékoli srovnávání a oceňování.

Jak patřila nová duše Martina Luthera za duší, která nenávratně odešla této noci? Byla plna vědomí, ba více, nadlidské jakési jistoty a přesvědčení, že musilo tak býti a že musilo se tak státi; ale přece s povzdechem loučila se s ní, v slzách ohlížela se za ní. S tou duší odešly velké zápasy, těžké boje, ale odešla s ní zároveň svrhovaná volnost a svoboda, nejsladší vavřín trpkého zápolení. Martin Luther cítil, že od základu se v něm musí změnit vše, i v myšlení, i ve věření, má-li se bez hrůzy dáti novou cestou, která se před ním otevřela a nemá-li zešíletí roztráštěním duše tesknící po všem, co bylo tak vítězné v oné víře ve „svobodu dítek Božích”.

*

Posvátné obřady byly skončeny, na hlavním oltáři zaplál již paškál i trojzubec, ale duše, zajaté hříchu, nemohly se rozplesati. Bezútěšně, ale se zoufalou houževnatostí hledal Seripando východisko z mlžin, které smrtelným smutkem ho obestřely; v tomto živelném náporu duše byla nadpřirozená lítost, jež připravovala odpuštění hříchu. – Martin ocítl se svým hříchem rázem v zcela jiném světě. Pozoroval

s úžasem, avšak nepodchybně, že tento svět žádá si zcela jiného života. Jeho nové zjevení a mnišský život! Nemohlo býti propasti nepřeklenutelnější! Čím však byla potom ona tajemná síla, která od dětství jej hnala k tomuto životu, v sladké objetí Boží, veškeré sladkosti pokoje obsahující? A což, kdyby byl samojediný na širém světě, jenž byl vznícen záračnou láskou, pak mohl mluvit o poblouzení, které bývá mladému věku kalichem nejušlechtilějších rozkoší i nejtrpčích zklamání, avšak což legie těch, kteří žili životem podobným životu jeho, avšak prožitým až do všech hlubin člověku dostupné zbožnosti; měl to všedno odmyslit, měl to všedno popřít svým pádem ve špinavých čtvrtích hříchu v Trastevere?

Martin Luther se nemohl k tomu odhodlati. Neměl toho gesta, k němuž by byla slušela svrchovaná suverenita samého Boha a při tom přec byl sevřen železnou pěstí nutnosti, která mu kázala změnit do základů celou tvářnost světa, neměla-li duše zaúpěti posledním výkřikem své vlastní, nepodhopitelné a přece skutečné smrti. Smrt duše – a věčná smrt! Sotvaže se mu podařilo rozpojiti tato dvě určení, již znovu a opět slévala se mu v jediné: Smrt duše – to mělo býti popření duchového subjektu, to měl býti nový svět bez samostatného duchového principu; věčná smrt – v tom spatřoval hrozné vědomí duše navždy odloučené od zdroje života, od svého Boha. A tyto dvě tak rozdílné věci nyní mu splývaly v jedno, prolínaly se, rozbíjeje všechny logické funkce, příšerně se řítícím samohybem svých znaků, hrozné mlčení hmoty vířící fantomem života mísilo se se zarytou temnotou, duše oslepená za trest, že se nevzpíala ani jednou veškerou plností svých schopností za svým Světlem . . . Martin Luther zahleděl se do dálek budoucnosti: spatřil veliké, děsivé šero, které padlo náhle zsinálé a kalné v jásající, smavý, slunný jarní den. Viděl Boha jako velké, bílé, nezměrné světlo duší a viděl zástupy, které prchaly pod netopýří olbřímí blány temnot ve jménu jeho – obrovské světy vzdoru stavěly se proti obrovitějším ještě záplavám sladkých světél milosti.

Martin Luther zesmutněl smutkem, který byl šerem, po němž neměla vzejítí zoře. Když po posledním Aleluja odešlo kněžstvo od oltáře, byl Luther jinou bytostí, než byla ta, která přistoupila k oltáři při obřadech Bílé soboty. Bouře, která zlomila čistotu těla, vyvrhla duši milujícího z objetí tišiny bezpečného přístavu lásky slitovné a odpouštějící, povznášející a posilující, v kalné vlny hučícího, bouřícího moře rozpoutané a dusící pudovosti.

*

Na večer Bílé soboty poklekl Seripando k nohám převorovým a prosil, aby směl vykonati svou generální zpověď ve chrámu Sta Maria Maggiore.

Na otázku převorovu, proč si vyvolil tento chrám, řekl Seripando:

„Chci, aby mé hříchy vzkřikly plně bolestí a pokáním před jesličkami ve chvíli, kdy láska Boží došla až ke kříži. Před obrazem oné neskonale obětí Páně prchne navždy hřích, chci býti poťřen pro slávu svého Spasitele a pro spásu duší!”

Prevor svolil. S jeho požehnáním odešel Seripando. Chvátal do chrámu. Každým krokem v tvrdost mramoru tuhl jeho úmysl jako předsevzetí nesené andělskými sbory ze srdce lítostí zkrúšeného a utrpením pádu zmučeného do výšin nebes. Daleko za ním ležel dosavadní život, dnešním dnem, zítřkem, velikonoční nedělí, nejslavnějším svátkem celého roku začne nový život. Vita nuova, vita nuova! znělo mu vstříc odevšad, veliké plány v daleké budoucnosti rodily se v jeho mysli, pro něž nebylo dosud slov. Když spatřil v dálce před sebou do výšek čnící zdi chrámu, cítil, jak mu srdce přímo poskočilo v hrudi. Byla v tom hnutí i úzkost a nedočkavost, ale byla v něm i nezdolná jistota, že duše, byť sebe víc klesla, může znovu oděna býti v radostnou svobodu dítek Božích, když oddaně popatří v nezměrnost božských slitování a když zatouží, aby nad všechny strže a víry žití pozemského směla se povznést k svému pravému životu, kterého zde v poutech smrti nedovede chápati a sotva v okamžicích milosti tuší . . .

*

Když nazítří, o velikonoční neděli, všechny zvony římské vyzváněly radostným a slavným Aleluja, zpívalo k tomu srdce Seripandovo nejvroucnější a nejradostnější píseň o svobodě dítek Božích. Čím mohutněji doléhaly zvonů hlasy, tím plnější radostí odpovídala duše, již byla vrácena čistota a pevnost nezdolné již víry, která vonným jarním vzduchem pila všechnu radost uklidnění, jež sama o sobě již jest intuitivní jistotou nebeské blaženosti uchystané duchům toužícím . . .

Jinak Martin Luther. Podlehnul svodu dábelké, hrůzné chvíle, také on vznesl své zraky k nebesům. Avšak nádhery jejich, obřážející se v bažinách jeho pádu, naplňovala jej úděsem, ošklivostí, kterou zoufalá duše ze sebe vyrazela k čistým výšinám, a nakonec vzdorným odporem. A v něm příkaz Boží jevil se mu pošklebkem, grimasou Boha, který směje se své oběti a jejímu mravnímu usilování.

*

Martin Luther lekl se této své myšlenky. Byla nemožná, byla urážkou Boží, urážkou rozumu, hříchem proti Duchu svatému, čímsi nekonečně horším, vzpurnějším a neodpuštitelnějším než jsou hříchy, jimiž klesáme, strhováni často kypícími vary těla a smyslů, hříchy strašné před tváří nezměrné velebnosti a nekonečné svatosti Boží, o níž tak mocně mluví hvězdná nádhery noci; ať uznáním, a ať popíráním, každý člověk v tichu noci musí se k ní povznést – ano, strašné jsou to hříchy; ale ošklivější jsou ony, v nichž plným vědomím se Bohem pohrdá, v nichž Nejvyšší a Jediný bývá vysmíván. Ještě milost bušila na bránu duše. Luthera napadla spasitelná myšlenka na smrt. Jak bude umíratí hříšník? A který bude mít hrůznější poslední okamžiky? Člověk, který palčivou žízni smyslů přestoupil zákon Boží, nechť proto ještě nezoufá; až údové jeho budou se rozpadávati pod hlodáním choroby, on snadno a upřímně bude litovati svých těžkých vin a Bůh, který ukázal člověku nicotu jeho náruživostí zákonem milosti a lásky nespoutaných, odpustí duši,

kteřá pozná svou cenu v poslední hodině pozemskosti: hůře bude tomu, kdo Boha popřel pohrdaje jím; jak spojí se on v poslední chvíli s oceánem lásky, slitování a milosrdenství, když živil se po celý život jen nenávistí a odporem, co učiní Bůh – třeba všemohoucí – aby se dal poznati duši, která odchází? V hodinu smrti své, v budoucnost jistou se Martin Luther v hrůze zahleděl. Vzpomněl smrti otce svého, jenž umíral přec spravedliv, po životě pilné práce, po životě plném starostí o děti a jejich vychování, po životě ryzí, nezištné, poctivé povahy. Jeho otec umíral smířen s Bohem, vzdávaje se důvěryplně Slitovníku. A jak těžká, jak hrozná byla jeho smrt! Po tři dny ležel v mráкотách neodvratného zápasu, z něhož se jen občas probouzel, aby volal děti, které se zvolna scházely u jeho úmrtního lože. Konečně nadešel den poslední, hrozný listopadový den, naplněný mlhou noci a skučením větrů. Smrtným chrapotem, který zdál se prořezávati vnitřnosti i kosti umírajícího, započal a trval až přes půlnoc. Za palčivé horečky počaly chladnouti ruce i nohy otcovy. Chlad příšerný, ledový a tuhnoucí chlad postupoval velmi rychle, dostupoval srdce; nemocný pozvedaje levici hledal místo srdce, jako by je chtěl ochrániti před posledním, rozhodným a vítězným náporom smrti.

Náhle tvář nemocného, dotud bledá chorobou, počala se pokrývati popelavým stínem. Martin dobře postřehl tento mrak, jenž padal na tvář otcovu jako šero, když vplíží se smrtící úzkostí v kraj při slunce zatmění a zahlédl také více tušením než pohledem zděšení v očích svých bratří, kteří stáli kolem lože otcova a snažili se láskyplnými objetími dáti všechnu něžnost, které byli schopni, nemocnému na úděsnou cestu do věčnosti. Sestry, nemohouce se odhodlati, aby viděly hrozný zápas smrtelný, plakaly a modlily se v sousedním pokoji. – Mrak, zatáhnuv celé čelo, jako by zaváhal. Leč ne na dlouho. Za malý okamžik počal sestupovati tím rychleji, zalil polootevřené oči umírajícího, přešel na nos i líce a v té chvíli celá tvář rázem se změnila: již na poduškách neležela hlava otcova a byt i hlava otce těžce, ba na smrt nemocného, již ta drahá hlava plně náležela v tajemnou, mlčící, sfingickou Smrti říši! – Mrtvolný klid jen zcela na krátko ustrnul na tváři umírajícího. Poslední okamžik již nadešel. Srdce ochrnulo a dech v hrudi ustal. Otci otcovy strašlivým tlakem vyhnány vystoupily úplně z dŭlků, zakoulely se příšerně a utkvěly potom nehybně, jakoby, pronikající kouty ve stropě, se byly upřely do neznáma.

Všichni zděsili se toho pohledu. I nejstarší bratr Martinův, který podpíral hlavu otcovu, zhrozil se vida tyto poslední chvíle:

„Hrozně, ó Bože, jak hrozně,” zašeptal, vida ty strašné oči upřené v příšernou dál . . . Pozvolna vrátily se oči v dŭlky, víčka napolo nad nimi se uzavřela. Ticho.

„Dokonal,” řekl nejstarší bratr a v jeho hlase, přes všechn smutek, znělo odlehčení po chvílich, které byly svědky smrtelného zápasu. Avšak sotva to dořekl, vyšel dech z úst mrtvého již. Nebyl to již vzdech živé hrudi, byl to proud vzduchu vycházející z hadice či z nádoby nějaké, čistě fysický zvuk, neřízený žádným duchovým principem.

„Ještě ne!“ zaúpěl znovu nejstarší bratr Jan, „ó Bože, jak dlouho, jak dlouho ještě?“

Čekali dlouhou chvíli neodvažující se ani vydechnouti. Čekali, zda ještě nějakým jiným příšerným způsobem neprojeví se znovu příšerný zápas se smrtí. Nic se nestalo. Nebožtík ležel bez hnutí, bez hlesu; bylo znáti, že zvolna začíná tuhnouti tělo odevzdané rozpadu. Oddechli si všichni. Povstali, zavolali plačící sestry oznamující jim, že jest skončeno hrůzné divadlo umírání. Memento smrti stálo v očích všech, když pohlédli na sebe něžným bolem, v němž bylo přiznání naší nicotnosti života a když upřeli pohled odcizený bolem, lítostí a tajemstvím na mrtvolu otcovu. Avšak hned nato vrhli se na kolena všichni, jakoby na tajný neslyšitelný povel, neboť i této chvíle, a zvláště té chvíle měli jasné vědomí toho, že jest první povinností jejich dětinné vděčné lásky lkáti o slitování pro zemřelého k Pánu života a smrti. Modlili se vroucně, cítili, jak se úplně odevzdávají Bohu a cosi jako důvěra dítěte k otci pozemskému, avšak nekonečně duchovější, jimi prochvěla blaživým vědomím uprostřed pláče a temné, nekonečné noci listopadové.

*

Od obrazu klečící a vroucně se modlící rodiny vrátily se myšlenky Lutherovy znovu k záhadě božské spravedlnosti a lidské svobody. Nebylo cesty, kterou by lidské poznání mohlo uniknouti existenci nejvyšší bytosti, plné moudrosti a všech myslitelných dokonalostí. Což tedy s lidskou svobodou? Dal jí Bůh člověku tolik, aby na každém svém kroku, za každý svůj skutek byl plně odpověden? Což nestačí této křehké, odevšad ohrožované nádobě nesmírný poklad víry, jak malými, nicotnými jsme před Bohem, v jehož slávu lze vejíti jediné zásluhou nesmírné ceny výkupné oběti Spasitelovy?

A na tuto otázku celá bytost Martinova, dotud deptaná tuhou kázní, dotud obdivuhodný, poslušný nástroj ducha vůli Boží vedeného, začala volati odpověď, jako jediným hlasem vzkřiklo to ve všech údech Martinových: Ano, tak tomu jest, čím jest člověk před Pánem, jestliže velká víra sama ho neospravedlní? – Maje hlavu obtíženu neznámým a divným opojením, které stejně otvíralo výhledy jak v nejjásavější radost i v nejdumnější bol, rozhodl se Martin Luther, že půjde za tímto hlasem, jímž byla mu rázem rozřešena nejpálčivější hádanka života i smrti, lásky a Boha . . .

Když se po hrozné, drtivé bouři duševní Luther poněkud uklidnil, uvědomil si celý dosah svého nového poznání. Teprve potom pocítil plně svoji bezmeznou nicotnost před velikostí Boží – první akt, který vykonal ve své nové víře, jež vytryskla i z opravdové touhy po nekonečně dokonalém Bohu i z ochablosti vůle stanuvší před hrůzným nápořem všech ďábelských lakadel. – Od oné noci Bílé soboty byla síla Luthrova zlomena, oddal se v božské slitování v plném vědomí hříšnosti, již spatřoval trysknoucí ze všech údů svých. Zrakem vytrženým zahleděl se Martin v bezedné tůně božského slitování, ale v hlubiny jeho svatosti bál se pohlédnouti zrakem svým.

Od velikonočního Aleluja nepromluvili k sobě slovem Luther a Seripando. Tíha hříchu ležela na nich; Bůh odpustil Agostinovi velkým mlčením a duše Luthrova stála v stínech smrti. Agostino zaplanul novým leskem čistoty, který tříbil duchovní kázní v lesk dosud nebývalý, smělé a nadšené plány klíčily v něm jako krásné květy na vonící půdě jarní.

*

Přešla dlouhá řada let. Vlas někdejších mladých mužů zbělel v sních, daleko rozešly se cesty Luthrovy a Seripandovy. Nesetkali se od chvíle, kdy Martin v zimě téhož roku, jenž viděl jejich pád, odešel z Říma. Nespátřili se nikdy již, ale slyšeli o sobě velmi mnoho. Cesty milosti a cesty hříchu rozešly se, ale tvářností, kterou dávaly světu, srážely se neustálým bojem. Nad močály a bažiny vynořují se sněžné květy leknínů, nad varem hříchů a pádů vždy znovu rozkvétá svatosti křehký, éterický květ. Od hrozné chvíle Bílé soboty stoupal život Seripandův nadšeným odhodláním. Odcházejí z Říma, aby se odebral nejdříve do svého řádového kláštera v Seně a brzy nato za profesora theologie do Bologně, odnášel v srdci po hrozné mravní bouři hlubokou shovívavost k pokleskům chabosti lidské, shovívavost, která svým vznikem vždy již se modlila o slitování a hledala cesty, jimiž by pobloudilá duše vrátila se k plně trysknoucím zdrojům milosti. Na prožitku bílosobotní noci zbudoval si Seripando celou nauku, vlahou jako pozdní jara noc, zahalenou stříbřitým závojem melancholie a přece probleskující přísivity života věčného. Neboť od té chvíle cítil přicházeti bouři, jejíž spousty v duších budou nesmírné, byl si vědom, že počíná hledati ochrany před víchřicí dříve než se rozpoutala. Tušil a viděl, kterak šelma lidské vůle se vytrhne z milujícího objetí Boží kázně a od té chvíle že řítiti se bude lavinou do propasti. Bylo třeba tedy především zesilovati v denních úkonech lidských to, co nejvíce by bylo schopno dáti blaženost vyrovnaného klidu duši ochotné plniti vůli Boží: tímto duchem nesený byly opravné snahy, které uplatňoval v první řadě ve své řeholi, zvláště, když r. 1539 stal se jejím generálem pro přísnost své řádové kázně, kterou spojoval s laskavostí a mírností k slabým, křehkým a chybným. – Tak ze skromné cely u S. Agostino v Římě vyšli současně téměř oba reformátoři; zatím co Martin Luther reformoval božskou nauku, aby lidská zkažená a nákaze podléhající srdce lidská nemusila se podrobovati sladkému jhu božské lásky, reformoval Hieronymus Seripando srdce lidská, ukazoval cesty a podával opory, aby snáze dostoupila toho mála dokonalosti, již žádá Bůh, aby na věky přivinul tvora svého na srdce své láskou překypující. Tisíce duší, o nichž nikdo dnes neví, ale které stejně drahé jsou Bohu Vykupiteli, zachoval Seripando láskyplným, spásou lkavým objetím dobrého pastýře.

*

Tíživí, zimní dnové lednoví těžce dolehli na Martina Luthra r. 1546. Viděl před sebou rozběsněné moře převalující se od pólu k pólu a na-

hlédaje ve své srdce i v srdce svých věrných, zastíhoval v nich jen stále a stále lomcuující, neutišitelné bouře. Kdo je vyvolal? Kdo je rozpoutal?

14. února dostal zprávu o dvou událostech, které naň učinily hluboký dojem, ač z opačných důvodů. „Papež Pavel III. zemřel 3. ledna a byl pochován“, tak v radosti svého srdce oznamuje Melanchthonovi. Avšak opět píše Kateřině: „Císař stojí třicet mil odtud v Soestě ve Westfálsku.“ Mohlo se státi, že císař, bude-li chtít, vpadne do bezbranného Saska, Luthra zajme a bude ho souditi podle zákonů říšských. V Lipsku a Magdeburku již se vyprávělo, že Luther byl jat. Nic jiného nemohl také očekávat i měl proto v oněch dnech ponuré vyhlídky. Dábelská zjevení, která dříve bývala tak častá – ať ve skutečnosti, ať v jeho obrazotvornosti – opět se dostavovala. Ponořen v smutné a úzkostné myšlenky stál o jednom z těchto večerů u okna. Tíže balvanu, který uvedl v pohyb, po prvé v nešťastné velikonoční noci v Římě, drtila mu srdce mukou nevypsatelnou. Pozdvihnuv náhle hlavu, spatřil ďábla sedícího naproti na okraji kašny. Jeho tlama byla hrozně otevřena, jako by ho chtěla pohltnouti. Vtom se ďábel vysmrkal a obrátil se k němu zadkem. Nešťastný starý muž odstoupil od okna a plakal. Nebyly to slzy lítosti, byly to slzy zoufalství. Byly to zmnohonásobené proudy slz prolitých tajně oné noci v Římě a které rovněž vytryskly ihned zoufalstvím, které přijalo pád za nový, neodvratný život, místo aby lítostí a odhodláním smyly všednu vinu svlažující zároveň duši silou novou, radostnou. – Zda nevzpomněl si tehdy snad na větu, kterou jistě četl u svého oblíbeného Terencia: „Ad restim res rediit“, provaz je to jediné, co mi zbývá? Několik tajemných výroků z oněch dnů ukazovalo mu cosi podobného. 16. února napsal křídou na zeď ložnice: Nemůžeme činiti, co každý chce; avšak můžeme zajisté učiniti, co my chceme. – Jakého řeťezu článkem byla asi tato slova? Odkud vycházel a kde končil? Stál nad nimi ještě Bůh jeho dětských, radostných, šťastných, důvěřivých let? Či byl to již jen fatalismus zahalený v subjektivní mam svobody, které není a které Bůh nedal ani tomu tvorů, který se zove dítkem Božím?

Po celý den 17. února zůstal již Luther doma, nemohl se odhodlati, aby vyšel. Toho dne večer sešla se četná společnost přátel v jeho domě a doktor Martin Luther byl velmi dobré nálady, žertoval a veselý hovor plynul neustále. Byla to poslední chvíle radosti, která dopřána mu byla na tomto světě.

Hojným vínem obtížen odebral se o půlnoci Luther na lože. Usnul ihned a spal dvě hodiny tvrdým spánkem. Náhle však procitl ze sna chytaje se za hrdlo. Ďábel, který před čtyřmi dny ho znepokojoval, rdousil jej vši urputnou zavilostí. Luther viděl s hrůzou, kterak zařav drápy v jeho hrud' ďábel ho vleče na okraj příšerné, nedohledné propasti... Bránil se s napětím všech sil, ale marně... Martin Luther činil zoufalé pohyby, aby jimi zavřel příšerný pekelný jícen. Bylo vše marno. Jediným smyknutím strhl ho ďábel s kraje propasti a již se řítíl Luther radchotem set rozběsněných hromů do bezedné, věčné temnoty...

Časně ráno byl nalezen mrtev. Byl to pohled hrozný, němé pohledy přátel hledících na toto divadlo smrti jako by hovořily: Jak strašlivý

konec! Jaký byl život? Tělo reformátorovo viselo z postele hlavou vpřed, která se dotýkala úplně země a její lebeční kost po levé straně byla naštipnuta, snad následkem četných úderů o pelest neb o podlahu. Ruce byly zatuty a zkrouceny, ruce, jež se bránily ďáblu, ale neubránily se. A jak také byly by se mohly ubrániti ruce toho, jehož duch nechtěl spolupracovati na díle výkupném a který, boje se zápasu, opovážlivě všednu spásu očekával od milosti, která si tedy ani nezasloužila, aby se člověk rozpomínal, co pro jeho blaženost mu připravila ve věčných stanech Božích?

Tak odešel ten, jehož dvojí ovoce počínalo zrát: ovoce rozvrácení mravní osobnosti, ovoce hrozného hříchu proti Duchu sv., jemuž vtisknuto od počátku stigma neodpuštělnosti: na milosrdenství Boží hřešiti – a ovoce vzdoru, které o něco později počalo uzrávati: milost vypuzená ze života a odkázaná na to, aby očekávala duši až na pokraji hrobu, stala se ponenáhlu zcela zbytečnou, svět vymkl se zcela milosti, žije dosud ze vzpomínek na ni, avšak v budoucnosti několika století temně duněla již strašlivá bouře vznícená člověkem, který – přes ušlechtilé úsilí několika hluboce prohlédajících jednotlivců – řítí se neodvratně v propast bestiality. S hrobem Martina Luthera zavřel se nad světem hrob stimulu k cestám milostí a k výšinám.

*

Zpráva o smrti reformátorově stihla kardinála Seripanda, generála řádu augustiniánského, na koncilu tridentském. Křesťanský svět byl již silně zmítán jedním bludu jednak lutherského, jednak kalvínského. Měla-li nastati náprava v církvi, bylo v prvé řadě nutno, aby byla pozdvižena důvěra ve všechny výborné dary, jimiž přirozenost lidskou Tvůrce obmyslil. Neboť neblahé ovoce reformace již se projevovalo příliš patrně; přes všecken lesk svobody ve věcech víry vanula z nových nauk bezútešná zbabělost a zoufalství nad možností mravního vzrůstu a zúšlechťení lidskosti, ovšem jenom bojem, tvrdým zápolením a dary milostí ziskatelnou.

Vzpomínky na nešťastného přítele zmítaly duši Seripandovou a plnily ji nepokojem. Jak by byl rád padl na kolena v samotě, ve své cele, a modlil se tam za spásu duše Lutherovy a za všedny, kteří s takovou – snad upřímnou – radostí a s nadšením přijali jeho slova jako evangelium osvobození! A byly vskutku okamžiky, kdy doufal, že poblouzení není tak velké, aby ho nemohl přikrýtí pláště nesmírného slitování, ale hned nato vpadala v toto rozjasnění neblahá dhmura, zvedající se ponurou hrozbou proti původci nové nauky, která tolik žádala po Bohu a která tak málo vděčnosti ukládala jeho tvorbu. Seripando se zmítal v křečovitém boji, hledaje, čím by za Luthra usmířil spravedlivý Boží hněv. Vzpomínal na celý svůj život, na ta dlouhá léta prožitá ve službě Boží s nadšením, odhodlaností a houževnatostí, které neznaly mezí a neznaly překážek. Dospěl na sklonek svého života a dosáhnuv nejvyšší hodnoty řádové i nejvyššího důstojenství hierarchického v purpuru kardinálském, zanechával za sebou světlou dráhu reforem řádu i srdcí,

široký proud lásky a shovívavosti, který rány hřídu hojil nezměrným soucitem a slitováním. A nyní tu stanul, aby položil na váhy koncilu své slovo, jež platilo mnoho, aby bylo jasně definováno, čím jest v Duchu svatém, „Jemuž se vidělo i nám“, ona zpupná nauka, již založil Martin Luther a která vítězně, tak se zdálo, si podmaňuje celý svět. Hieronymus Seripando byl by rád zachránil, co schopno bylo záchrany, avšak při tom definovati musil. Již několikrát promluvil, když šlo o vymezení nauky o ospravedlnění, kdy záleželo tak velice na tom, aby vyvážen byl poměr mezi milostí a slitováním Božím s jedné a vůlí člověka s druhé strany.

V úterý 16. března 1563, v zasedání mezi hodinou 14. až 17., povstal kardinál Seripando naposled, když se končilo II. a III. přezkoumávání o stavu ospravedlnění. Celý jeho život, všedny vzpomínky dýchly se v jeho hlase, když promlouval k nauce:

„Spravedlivý ve spravedlnosti jest zachováván dobrými skutky a ostříháním příkázání Božích. Stále živoucí touha přiblížiti se dokonalosti Boží jest živnou půdou milosti. Ospravedlněný stále cítí jakýsi zákon odporující zákonu Božímu v údech svých. V uvědomění toho jest rozcestí života dítek Božích a dítek světa. Kdo se poddá onomu zákonu, odporujícímu zákonu Božímu, ztrácí naději na záchranu své duše. Především tedy třeba jest přemáhati onu žádostivost. K tomuto vítězství milosti Boží jest potřebí spolupůsobení svobodné vůle. Bůh, osvícení moje! Dále jest potřebí kajcnosti, to jest umrtvení těla a všech způsobů, jimiž tělo se umrtvuje. Tak sv. Augustin v knize *De meritis et remissione peccatorum* a v 5. knize, *Contra Julianum et Pelagium* dí, že umrtvováním i žádostivost se umenšuje i milost rozmnožuje. Za třetí vyžaduje se stálá paměť na milost Boží a na utrpení Kristovo. Nikdo není tak spravedlivý, aby v boji s tělem a ďáblem někdy nepodlehł a nepadl, alespoň všedním hříchem; prostředkem proti tomu jest denní modlitba a skutky milosrdenství. Hlas Augustinův hřmí: Třeste se, Pelagiáni, od toho neustoupím, že není tak spravedlivého, aby někdy nezhřešil!

V postech a modlitbách, v bezesných hodinách často jsem k Pánu lkal o milost poznání. Zda nevzešla nám všem otázka hrozná, otázka našeho života, života věčného nebo věčné smrti, zda my, kteří ospravedlnění jsme a pro totéž oslaveni jsme podle slova psaného: „Které ospravedlnil, tytéž oslavil,“ před božským tribunálem budeme souzeni z jedné toliko spravedlnosti, totiž skutků našich pocházejících z milosti Boží, která v nás jest, či z dvojí spravedlnosti, naší totiž, o níž právě jsem se zmínil, a spravedlnosti Kristovy, totiž utrpením, zásluhami a dostiučiněním Kristovým, doplňujícím nedostatečnost naší spravedlnosti. Zajisté Augustin praví: Běda jakkoli chvályhodnému životu lidí, bude-li souzen ve chvíli, kdy odstaveno bude slitování. O pravdě, věru, otcové, v jejichž záštitě a ochraně sama pravda jest, suďte, a tak suďte, abyste pamětlivi byli toho, že nyní o Bohu, to jest, o Boží spravedlnosti rozsuzujete, kteří samým Bohem, nejvyšším Soudcem, jedenkrát budete souzeni. A Pán dí: „Ne podle zdání lidského soudím já,“ i almužna u Boha, jenž srdce zkoumá, může pocházeti z hřídu a přece člověk almužnu dávající vždy

bývá dýchán. A tak před zrakem Božím otevřeny jsou všechny pohledy v tajemství, jichž sotva tušení nám dopřáno a proto tím stkvěleji září víra světlem nadpřirozeného svého původu, čím více božské od lidského odlišuje. Takto také liší se soud Boží od lidského a sv. Tomáš praví, že Bůh žádá po nás spravedlnosti, ne podle spravedlnosti lidské, nýbrž podle božské. Neví mnohdy ani člověk přistupující k svátostem, zda milost přijímá, poněvadž neví, zda dobře připraven ji přijímal. Tedy sluší pochybovati člověku o vlastních dílech, popatří-li na sebe sama. A když bude dovoleno pochybovati o naší spravedlnosti, nebude dovoleno utíkat se k milosrdenství Božímu a k utrpení Kristovu? Praví sv. Tomáš: Spravedlnost naše jest nedokonalá a tehdy dokonalá bude, až budeme ve vlasti. Církev ovšem žádá si spravedlnosti našich skutků, ale modlí se za hříchy naše pro spravedlnost Kristovu: pro křest a svatý půst tvůj, pro kříž a umučení tvé, pro svaté vzkříšení tvé; takto církev spojuje dobré skutky se spravedlností Kristovou.

Před tváří neskonalé velebnosti Boží nesmí víra naše býti zatížena beznadějí nad vůlí naší a nad skutky našimi; avšak zapřisáhám vás, otcové, já, jenž jsem viděl zápas duše onoho nešťastného, abychom nevylučovali ze sladkosti spásy duší ubohých hříšníků, do jejichž nejskrytějších hlubin, ve kterých čas od času probouzí se nesmírná touha a žízeň po oblažujícím míru v loktech Božích, jen oko Hospodinovo neomylně prohlédá. A tak suďte, otcové, aby před světem celým byla oslavena nevystihlá Boží láska a spravedlnost, avšak také tak, aby zjevno bylo světu, že veškeru naději svoji skládáme v nekonečné milosrdenství Boží."

Kardinál Seripando domluvil, zřejmě unaven a vzrušen. Nezvyklé jeho pohnutí přeneslo se na celé shromáždění koncilu. Před očima všech otevřely se propasti bídy, které jsou uzavřeny v lidských duších, a nade všemi zazářilo stkvoucí a bělostné, nedostižné ve své čistotě a kráse světlo nebe věčného milosrdenství. Náhle šero večerní zahalilo prostory dómu jako ševel temných, grandiosních křídel z říše stínů a smrti. A toto večerní zadumání těchto hlav schýlených bylo nejpokornější modlitbou, bylo upřímným, z hlubin trysknoucím „confiteor“, které se nořilo cele v bezednou bídu lidského zoufalství, pádů a bezmoci.

Do ticha zavzněl hlas: Reverendissimus Dominus Jacobus Jacobellus, episcopus Bellicastrensis. A biskup hned nato promluvil hlasem, v němž dýchalo se doznívající hlubinné pohnutí celého shromáždění:

„Nic mocnějšího není nad víru v naše ospravedlnění, vše ostatní pro neskonalé zásluhy Spasitele našeho Ježíše Krista musí doplňovati neskonalé milosrdenství Boží, toliko víra upřímná a hluboká sama dostačuje a Bohu se líbí. Neboť že víra první jest v ospravedlnění, proto řečeno jest, že věrou ospravedlnění jsme. A proto, otcové, já zapřisáhám vás, připojuje hlas svůj k plamenné výzvě milovaného bratra kardinála Augustina, generála řádu augustiniánského, první péče naše budiž o to, aby plamen svaté víry nikdy nevyhasl v srdcích lidských; vše ostatní ať slitování Boží pomůže doplniti."

Po něm promluvil ještě generál řádu kazatelského:

„Právem díme, otcové, že věrou ospravedlnění jsme, velký výkřik duše po Bohu jest víra a Bůh neodolá tomuto volání úpěnlivosti. Neboť víra buď ve svátostech, buď bez svátostí nám přivlastňuje utrpení Kristovo jako ve Starém zákoně: proto víře přikládá se ospravedlnění. A tak zjevně v silné víře spatřujeme nejjasněji přiznání své bédnosti, nejzřejmější touhu po nebi, kterýchž božské slitování nenechá nevyslyšených!“

Pozdě večer skončeno toho dne zasedání koncilu. Balvany, které tížily srdce těch, kteří byli plni šlechetných tužeb, jako meteory milosti Boží svítily do temnot věčných.

Pozdě v noci, po mnohých modlitbách ulehl kardinál Seripando, myslil neustále na nešťastného, kdysi druha svého, Martina Luthra.

Náhle spánek lehký jako vlnami kolébající obestřel mysl jeho... Ráno, krásné, jarní řinulo se do dómu všemi okny, paprsky sluneční s obou stran dopadaly dovnitř, vše bylo jediný jas. Všichni účastníci koncilu oděni byli v roucha bělostkvoucí, jejichž lesk až oslňoval Seripandův zrak. Usedl na svém místě. Hned nato slyšel, kterak celé shromáždění sborem, těžce a monotonně, recituje XVII. článek definované nauky o ospravedlnění. Seripando naslouchal a slyšel zřetelně:

Si quis dixerit, in huiusmodi bonis et sanctis operibus, quibus homines dei justificati sunt, justificantur et justificabuntur in Christo, nos nihil agere, sed tantum agi a spiritu dei: anathema sit.

Kardinál Seripando se zachvěl bolestným mrazením, jeho oko upíalo se do výše, jako by čekalo, jako by prosilo. A náhle, jako taženy, jeho zraky, oči všech se upřely do výše. Klenba chrámová zmizela a obrovitá Růžice, sršící zlatými, perlivými krůpějemi tvořícími obrubu bílému planoucímu světlu, které v nezměrném plese táhlo k sobě duše, objevila se v hloubce nebeské tůně. Seripandovo srdce zaplesalo, neboť jeho tušení bylo splněno. A jako odpovědí na recitovaný kánon koncilu zaznělo s výšin růžice sborem nebeských dalek:

Kdo položí mez slitování Páně?
Kdo změřil všechny hloubky lásky Boží?
Kdo tak se sklonil k lidských srdcí ráně?
Blah, kdo naděje své v Hospodina složí!

Zalit blahem, jehož nemohl snést, v mdloby padá Seripando. Ale nepadá, neklesá k zemi, vonným vírem jest uchvácen a nesen blíže k Růžici v jasu, nové vidění a nové myšlení vchází v duši, proměněnou a oslavenou...

*

A zápis koncilu dí: Congregatio theologorum mercurii 17. martii, hora 14–17, 1563. Eadem die card. Seripandus s. concilii primus praesidens Tridenti obiit aetatis suae anno 73; et die veneris 19. martii in eccl. cath. missa solemnis pro anima ejus celebratur sacra peragente episcopo Lesinensi, quibus interfuerunt omnes conciliares.

*

Za měsíc po pohřbu kardinála Seripanda němečtí poutníci šli Tridentem do Říma. Z Eislebenu přinesli obrovský věnec, spletený ze snítek věčně zelených, který položili na kardinálův hrob. Nebylo možno zvědět, od koho jej přinášejí. Na třech jeho stuhách bylo psáno:

Slabosti naše nepřiči se slitování tvému, ó Pane!

Vědomí vyhnanství našeho posvěcuje Tobě duše!

Nekonečná dobrota zpět k Sobě přivádí bloudící kroky naše!

*

IWO BAUŠE

NAD HVOZDY VÁLA O GRÁLU ZVĚST...

Psáno pod dojmem hudebního dramatu Wagnerova

Wo find' ich Dich, Du heilger Graal?
Staroněmecká píseň.

CHCI ROZŽEHNOUTI plamen vzpomínky na hrobě tvém, ó Mistře, jenž jsi bleskem svého genia ke světlu vzkřísil paměť reků z dávných žárovišť a od jejich popela mou duši strhl ve víchr tonů, vanoucích z hlubin hvozdů, rozšuměných dechem *Věčnosti*.

Tam *Tannhäuser* se zjevil myslí vášnivě, jak zpívá zpupnou píseň k počtě bohyně než dotkl se ho dech spásy, dav vzkřiknouti mu z dýchenn podsvětých přemocné kouzlo ono v slově *Maria!* Tam pod sosnami v dávnověku kdys mladý *Siegfried* na strmých skalách, obklopenu plameny zřel spící pannu, jež zvěstovala mu *pád bohů, pyšné Walhally*. Tam signál lovců teskně usínal, když *Isold* čekala na příchod *Tristanův* a v zimě pak, když tíhou sněhu větve praštěly, v trpyt tonů vtělil *Vesny* toužný sen pan *Walter Stolzing*, vítěz nad pěvci, by o *Veliký pátek*, zatím co v luhy zavál pozdrav nebes zářící květů bělostí, zpod temných větví vyjel *Parsifal*, třímaje svatou zbraň, již spěchal zhojit těžký neduh *smrti, nelásky* a raziti tak cestu z dočasného žití chaosu zas nazpět k výšinám *Monsalvatu*, v nebeské hájemství.

Hle, která duše, dlíc mezi vrahy své *víry*, by s tvojí *Elsou* se nemodlila za *příchod Odráncův* a výkřik jásotný svůj nedala splynout s hlasy, vítajícími *Lohengrina* z dálav modravých?

Tvůj *Rienzi* učí zvedati mysl nad prach všednosti, *Holandan* cestě v říš *lásky všelidské*, jejímžto poslem ty sám jsi, Mistře, jenž v tónech nejčistších jsi oslavil krvavou oběť *Toho*, jenž sám *Láskou jest!*

ŽIVOT MIKOLAJE SREBREMPIŠANÉHO

Část druhá
POD MLÝNSKÝMI KAMENY

Kniha sedmá
KDY PŘIJEDOU HOSTÉ? ...

Oddíl první

*o lodi a cestování, o srpnovém listopadu, neobezřelém rozkvětu a listech-
přízracích; inflace, devaluace, bankrot; žití z kapitálu, žití nad poměry!
Konečně: o studených večerech a jinovatce, cenící zuby.*

S TOU LOŽKOU – to se ví – zábava byla poněkud slabá, nijaká, nezajímavá.

Proto se také s té ložky zájem obrátil k žebří na střeše.

Hra plavební zbytečně vedla tvarem i prostorem k jednostrannému směru zájmu.

To je loď!

Ale cestování? – cestování prožívaly děti nadále ve dne i v noci.

Jenom jinak, odlišněji!

– Jednou – a bylo to už v listopadu – přišla paní Grösslová s Olgou k Srebrempišným.

Podivný to byl listopad toho roku!

Teplý jako léto, jako srpen!

Po celý ten měsíc, slavný jinak stálým deštovým počasím, mělkými, ale rozlehlými povodněmi, ustavičnými sněhovými metelicemi, hustými mlhami – vlastně proti všem pravidlům – slunce hrálo se zvláštní silou!

Některé stromy, zvláště ony s utajeným sebevědomím a menším pudem sebezachování – rozkvétaly znova; listy na nich byly otřené, vybledlé, ba tu a tam i otrhané a roztřepené příliš dlouhým používáním – byly mlčelivé, nepozorné a jakoby zemřelé – listy-přízraky – tak jest! – ale skutečnost skutečností, že – byly!

Název: listo-pad – vztahoval se zřejmě na měsíc minulého roku.

Bylo řečeno: rozkvétaly znova! – patrně tu řeč předešlým o kaštanech! –: nosí přece dobré a lehkověrné srdce své na široké zelené dlani!

Avšak přihodily se mylné kalendářové výpočty i jiným stromům – ba i ovocným, které povahou i uzpůsobením jsou prozíravé a bedlivě vypočítávají neta, bruta, salda i manca – zrovna jako knihvedoucí.

Nejedna jablono, zvláště mladší a nezkušenější – začala (oklamána tím slunečním teplem) provádět (v listopadu!) dvojité knihvedení! –

Samozřejmě – jako obvykle (inflace!) – nevyšlo jim to k dobru – těm desorientovaným a demoralisovaným stromům.

Nastala (nepochybně nastati musela!) devaluace – ztratily celou zásobu květů; – utéci za hranice nebylo možno; – ohlásily tedy bankrot na místě.

V samém sadě pralo se špinavé prádlo sadu!

Mstila se umělost, vždy nádhyná k tendenci materialistické – navzdor přirozeným právům, která se dokonale obejdou bez bankovních transakcí.

I na pahorcích a v lesích listnatých byl už čirý údiv!

Holé pně, nahé, bezlisté větve – pohorský vítr vykonal svou práci už v říjnu! – postlav svahy hor barvou mědi – a zelenavě poště, se svěžími lískami, břízami, borovicemi, vonící a vypařující se kvetoucím vřesovím.

A doliny!

Vody v řekách nízké, plné ryb a bahna, jako by počaté v suchu pod psí hvězdou – už téměř vyschlé – i ty stopu zšíří: věčně lačné a neústupné – neviditelné-li, to jen chytrácky přitajené pod bujnou zelení rákosu, štovíku a kosatců – ale jenom postav nohu a zapadneš po kolena! – avšak teď! – bez bázně můžeš suchou nohou přejít! – zároveň s vodou ukryla se hluboko i záludnost, jež tu panovala jako ve vlčí jamě!

Uprostřed té klamně – neboť zároveň předjarní i předzimní – krajiny –: kvetoucí stromy, tráva připálená a zesínající na stéblech – ale také slunce, slunce hřející, planoucí, nezastřené, neprozíravé srpnové slunce!

– Nicméně – večery bývaly chladné a pronikavé; šikmé paprsky přece nehály tak, aby si země z kapitálu dne mohla odložit procento tepla na soumrak (černou hodinku); – nestačilo! – žilo se tedy jenom z kapitálu! žilo se nad poměry!

Proto také po rudém západu slunce – chladna vycházela všemi šterbinami jako hladoví, hněviví krabové.

V míře, jak přibývalo nočních hodin – mráz se vzcháhal, usazoval se, vyhraňoval se vůči hledě; – nic tedy divného, že zrána cenilo jiní mrtvé zuby na slunce.

Oddíl druhý

o skvostném vodním nářadí, obracení osy světa, také o milé příhodě; loď se vydává na cestu! překážky; vrcholný bod; dosažení přístavu; další cesta.

Takový to byl listopad a toho listopadu odpoledne, kdy Mikolaj a Olga započali veliké cestování po stavu v porubanském sadě.

Jeho způsoby, cíle, záměry a úspěchy byly zkrátka tohoto druhu:

– dosti velká korba vozu nalezená v kůlně a plně vystlaná senem (transport) stala se řízením nevypočitatelného osudu yachtou, lodí – jedním slovem velkým, skvostným nářadím vodním, které – odráženo tyčemi od břehu – se rozvážně a kolébavě sunulo ve směru určeném lidskou vůlí.

(– snad, snad taky bylo v té lodní dráze trochu nahodilosti – ta byla však hbitě využítkována a k prospěchu a cti vykládána –)

Přístavů bylo několik.

Jejich vládcem, jakož i vládcem všeho majetku k nim náležícího – byla po jedné straně okeánu Olga, po druhé Mikolaj.

Zároveň ovšem byli kormidelníky, lodní posádkou, cestujícími i kapitány – střídavě – podle toho, vyplula-li loď z přístavů evropských či amerických.

Časem zaplétaly se důvody majitelství a práva vlastnického – tu zavládlo chvílkové provisorium (neutrálnost bez všech sporů).

Což je konečně tak těžko řídit osu světa podle své vůle a potřeby?

Tot maličkost!

Pomocníci v takovýchto případech stávala se ctižádost (tvůrčí hybná síla neposledního rázu) a uznalost (bývajících často synonymem vítězství).

A v tom určitém právě ličeném případě?

Prostě! –:

Obracela se ve dvířli kritické, kdy spor a nejednomyslnost názorů a z toho plynoucí spory a nenávisť visely na vlásku – obracela se osa světa, měnily se strany světa, přehazovaly se části světa.

Přiměřená minuta, no, řekněme dvě! – postačí! – a už tam, kde dříve byla Amerika, stojí Evropa, kde Afrika – Austrálie – nebo vice versa –.

Což není tak lépe – než připouštět třeba nejmenší spor, nejnepatrnější nedorozumění, které ničí mír a kazí výsledky všeho úsilí?

– čím že jsou části světa, čím celá země bez lásky?

Ničím!

Věru! – trvání – na čem? – na jménu?! – toť malichernost a malomyslnost – skutečně!

Při takovémto pojmání právních záležitostí, při takovéto uvědomělé shodě – cestování dařilo se šťastně!

– dej pozor! – když zahvízdnu – znamená to: odjezd – ! –

– a kam? – otázel se druhý blízký hlas s druhé strany okeánu –

– do Afriky!

– jede se!

Úder žerdí do vody vedle korby!

Šplouch!

Rozkolébaly se vlny.

Rozvřít se skleněný povrch nesmírných vod!

Loď vyplula na cestu dalekou!

Zdař Bůh!

– pozor!

Loď zavadila o vyčnívající kořen kaliny.

– skalina! – skalina! –

– výspy korálové! –

Šplouch! – šplouch!

Kořen přitlačen pod vodu.

Loď, vyproštěna ze zajetí kalinovo-korálového – neporušena, nepoškozena pluje dále!

Už je uprostřed okeánu.

Vrcholný bod!

Chvilce největšího napětí!

Zde už žerď nepomůže – je příliš krátká!
Nutno loď svěřit její vlastní nejisté inteligenci kapitánské.
Jejímu výjimečně jí danému důvtipu.
Zlehka rozkolébaná voda – pohání – ač zvolna – vytrvale – dosta-
tečně – skutečně korbu k pobřeží – do přístavu –
A tam už spojenec čeká, přítel věrný, pomocník vlídný.
Žerď s druhého břehu zahákuje se za okraj lodi – přitahuje k sobě
náklad –.

Jedna část cesty skončena.
Vykládání zboží – – nový náklad – –
– pozor!
– odjezd!
– kam?
– do Ameriky –
– jede se!!

Oddíl třetí

*o cestách, výspáchi obeplutých, kritických pásmedí; neštěstí číhá na člověka;
hrozný případ; Mikolaj běží na pomoc; zadržána; tryskem utíkají domů;
náhlý dupot dětských nohou.*

Večerní soumrak už se spouštěl.
Raný – neboť listopadový.
Dlouhý chlad nesl se nepřetržitým nízkým závanem ze stínitého po-
hoří.

Nutno přerušit cestování, výpravy a objevy – nutno! – co dělat –
Ještě jednou! –
Jeden jedinýkrát! –
Loď i její bohatství byly právě majetkem Olgy.
Loď opustila přístav – už tomu byly dobré dva týdny –
První část cesty šťastně odbyta – Bohu díky!
Nebezpečný kořen kalinový – korálová výspa – obepluty –
Ale teď!

Právě v tom kritickém pásmu – pustém a mrtvém a tak podobném
tomu, které se nalézá v prostoru stejné přitažlivosti země i měsíce –
kde se velmi ztíží cesta, odjinud snadná, na stříbrný glob – právě v tom
kritickém pásmu mrtvých vod, kam ani s této ani s druhé strany není
možno žerď dosáhnout – loď zvolnila rychlost – zastavovala se – ba
počala i bázkivě couvat.

Nachyluje se proto kapitánka Olga – paní Okeanie – nachyluje se
a příliš těžkou žerď (– příliš těžkou na její útlé, dívčí, panenské ruce –)
mozolně bije do hlubin vod –

Bouři ty voláš, bouři ty vzbouzíš – ó paní Okeanie – kapitánko
Olgo!

Bouři ty voláš!

Ještě jedno – veliké napětí sil – ! –

ADOLF ZDRAZILA - LETNÍ RÁNO

Loď se zakymácela – vlna vyvolaná pod žerdí sune ji ku břehu – –
 – Ale i zde z úspěchu budí se porážka – –
 – Odevšad neštěstí číhá na člověka – –
 Příliš slabě nohama o půdu opřena – a příliš nachýlena – ztratila
 Olga rovnováhu – zachvěla se – spadla do stavu!
 Na druhém břehu stojící (už hodně ve tmě) Mikolaj – vykřiknul
 pronikavě – zahodil žerď – utíkal na pomoc –
 Voda na tom místě nebyla sice hluboká, ale dno bylo bahnité; –
 odvěké bahno zvedlo povrch dna; – tonutí bylo tím nebezpečnější!
 Na štěstí – žerď, která Olze vypadla z ruky, jedním koncem se opřela
 o břeh, a druhým o dno.
 Tím způsobem utvořila se šikmá – jakoby – bariera.
 Dívčinka se jí křečovitě chytla.
 Voda sahala jí po prsa.
 Bahnité dno bořilo se jí pod nohama – pocit – jako by studené,
 slizké hadry objaly nohy – táhly dolů –
 Zděšení!
 Olga ztratila vládu nad sebou – pohyby její byly nevypočítatelné
 a bludné; – to zhoršovalo situaci.
 Žerď nořila se čím dále tím hloub.
 S ní – Olga.
 Voda sahala jí až po krk.
 Bahno po kolena.
 – pomoz – pomoz –
 – Olgo!
 Mikolaj už byl u ní.
 Poklekl na břehu – opřel se o kluzkou, nakloněnou tyč – visel nad
 vodou – napřáhl ruku – ještě trochu – – ještě – ruka dosáhla – už
 zachytil její dlaň – –
 Zvolna, s námahou – sunul se na kolenu tamodtud – – dívčinka
 se za ním táhne – z bahna se vyprostuje – zbytkem sil –
 Jenom tichým koktáním prosí:
 – pomoz – pomoz – pomoz –
 Třeše se jako osika – zelená jako utopenec –
 Konečně!
 Konečně – po chvíli – jak hrozně dlouhé! – vytáhl chlapec Olgu
 pod břeh –.
 Chytajíc se zrostnatělými, dvěřícími se rukama travin, kořenů,
 haluzí – všíkrabala se Olga na pevnou půdu –
 – Ježíš Maria – cos to udělala – Olgo! –
 Vypadala hrozně!
 S ní jenom teklo.
 Sukénka lepila se jí těsně k hubenému tílku.
 Nohy v bahně až nad kolena.
 Rozmrazená – napolo v bezvědomí –
 Rozplakala se – otrásaná štkáním –
 Stále opakovala stejné:

– pomoz – pomoz – pomoz –
Hlas její byl podobný hafání štěňátka.
Chlad temnoty rostl.
Šel údolím – plížil se po zemi – kousal potměšile –
– ona se rozstůně – projelo Mikolajovi hlavou –
Až teď – po vysílení – obešla jej hrůza – leknutí mu zježilo vlasy –
Objal ji mokrou, bahnem ušpiněnou, vyčerpanou.
– rychle – utíkejme domů – rychle – co nejrychleji –
Domů!
Jak to bylo daleko v té chvíli.
– pomoz – pomoz – – nemohu –
– musíš!
Přesvědčil ji! přinutil!
Dali se do běhu.
– – –

Otec právě rozsvěcoval lampu – stínítko ještě leželo na stole – když
náhle v předsíni zašramotil dupot čtyř dětských nožek.
K smrti ustrašené, utrápené – bledé děti vrazily do pokoje.
Mikolaj zapištěl:
– neštěstí! –
Olga objala matku – schýlila se dozadu – omdlela – –

Oddíl čtvrtý

*o vylousknutí pravdy, o strachu a pláči, o srdci dunicím jako věž; pak
o účinnosti květu lipového; Olga spí jako sysel; Mikolaje tlačí můra;
pískové hory; stonožka; rašeliniště; sny čekají na svou řadu.*

Byl to taky zmatek, byl!
Rychle vylouskli z výkřiků a ulekaných doznání celou pravdu!
Leknutí a pláč!
Mikolaji nařídili, aby šel do svého pokoje.
Zapomněli mu dát lampu.
Ztratili hlavu v tom náhlém překvapení.
Seděl potmě.
Naslouchal tlukotu srdce.
Dunělo jako věž při procesí.
Uryvkovitá slova dolétala neuzavřenými dveřmi – běžela bzučivě
páskou světla – zmírala ve tmě, slepla a hluchla.
Matka svlekla s Olgy šaty a košili.
Hubené, třesoucí se tílko třela ručníkem, až uschlo, až se červenalo.
Šaty rozvěsil pan Michal kolem kamen; – ať uschnou jaks taks.
Dívčinku zabalili do postele.
Horkým čajem ji napájeli.
Pan Michal pobíhal po pokoji velmi starostlivý.
Uklidňoval ulekanou matku:
– ať se paní netrápí – nic jí nebude, nic – – – stav je blízko – ne-

trvalo to dlouho – nastuditi se nemůže – – a kdyby – tak malý katar
a nic – –

– mám dát trochu rumu do čaje? –

– Bůh dche! – raději vína, ale nejlépe lípový květ – víte, paní –
s medem a žloutkem – to vyvolává pot – to je nejlépe –

– ale odkud ho teď vzít? –

– vždyť já mám, mám –

Vytáhl ze skříně – stý pytlík té lipové vůně.

Na lihovaru uvařili spolu hustou směsici.

S medem a žloutkem – chutné!

Dva šálečky toho vlili do Olgy – pila s chutí (nejlepší ta vrchní pěna!)

– Tu noc ztrávila paní Grösselova v Porubě Murované.

Bohu díky – je kde!

Na jízdě po takovéto příhodě – ani pomyšlení!

Olga po víně, po květu lipovém spala jako sysel.

Probudila se čilá a zdravá.

– Mikolaje mořila můra neklidná a mučivá.

Každou chvíli se probouzel a zase upadal v polospánek jako do
pytle.

Z noci vyrůstaly hory pískové, suché, sypké, kterými musel předházet.

Písek se pod nohama sesouval.

Přešel přes menší pahorky.

Zastavil se na úpatí vysoké hory . . .

A celá ta hora je pohyblivá . . .

Jako by pod sebou měla tisíce tlapek – tlapek neviditelných, silných,
svévolných, zlých . . .

To už není hora! . . .

Není to hora – je to obrovská stonožka! . . .

Stojí na ní Mikolaj – na slizkém, slimáčím povrchu odporne sko-
rápky . . .

Stonožka rychle se sune dolů po srázu, po okraji noci . . .

Vlevo i vpravo propast věčná.

Rychleji a rychleji hrne se stonohé těleso k jakési černé vodě . . .

Ještě chvíle . . .

Už se zastavilo nad strmým břehem . . .

Couve . . .

Běře rozběh . . .

Skok!! . . .

Pod návalem velikého tělesa udeřily vlny vzhůru . . .

Vyrostly jako stromy – rozložené – syčící – hrozné . . .

Lámou se vodní pně . . .

Klesají . . .

Zalévají Mikolaje . . .

Táhnou jej dolů – tlačí – tísní . . .

Stonožka už je jenom hromadou rozmoklé země – kupou rašeliny . . .

Boří se nohy – zapadá tělo – po kolena – po bedra – po prsa . . .

Tchů!!

Kdosi ječí udýchaným štkáním –:
– pomoz – pomoz – pomoz –
Vykřiknul! – probudil se – – zděšený – – tma, až ti oči vylézají ...
Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého ...
Kterýsi z dalších snů, čekající na svou řadu, dosnil: Amen.

Oddíl pátý

o ránu příštího dne; slova Olgy; had prachu; což Olga byla naposled v Porubě Murované? Proč? Jednou se Mikolaj ptá, pak už nikdy.

Zastihl paní Grösslovou a Olgu už při snídání.

Když Mikolaj učinil první krok do otcova pokoje – pravil pan Michal napomínavě –:

– jestli mi ty ještě jednou s Olgou půjdeš ke stavu! – to – – trest Boží! – hm – po snídání mi musíte ukázat, jak se to vlastně stalo –
Matka podotkla –:

– není možno vás ani na minutu pustit s oka: – už je neštěstí hotovo –

Olga, mlčící do té chvíle – náhle – jako by roztáhla hlas k letu – se začervenala a téměř vykřikla:

– nebýt Mikolaje – tak – –

Pohleděl na ni chlapec – pohleděl – zastyděl se a řekl nesměle –:

– já? – přece nic –

Ale ona káravě, vzdorovitě a pevně tvrdila:

– ty! –

– – –

Otec měl ze syna radost!

– – –

Po snídání paní odjely do Wolkowic.

Dopoledne bylo horké, tupé a uprášené.

(– ten listopad! –)

Veliký stočený had prachu běžel za povozem – hryzl kola a nápravu.

– – –

Proč – z jakých příčin vzmožila se u Olgy oční choroba – ? –

Zda listopadová koupel měla tak zhoubný vliv na její – tak velmi – oslabený zrak?

Či leknutí?

Nebo snad ani koupel, ani leknutí, ale něco úplně jiného – ? –

Neví se!

Dost na tom, že to byl poslední pobyt Olgy v Porubě Murované.

Od června do listopadu – tedy šest měsíců.

Půl roku pod jejím vyzváním.

Měsíce rudé, krátkých pohledů a rychlých pohybů.

Přešly – minuly – nebylo jich.

Spatřili se ještě – Olga a Mikolaj – ještě jednou, ale už ne v Porubě

PŘÍBĚH SLONA

V SEPTIMĚ učil zeměpisu starý Paprika. Nebylo to jméno, byla to přezdívka. Snad pocházela odtud, že starý Paprika vždy podrobně zkoušel, kde se pěstuje káva, čaj, zázvor, vanilka, paprika, pepř a jiné koření. Snad odtud, že mnoho cestoval a že nebylo ostrova, kterého by neznal. K jeho cti či necti bylo složeno a v přestávkách přednášeno čtyřverší:

Na ostrově Capri
sedával ten starý Papri-
ka: měl revma v noze,
smutně hleděl ku obloze.

Starý Paprika pohrdal všemi vědami, které nesnesly predikátu pomocné vědy zeměpisné. Matematika je pomocná věda astronomického zeměpisu. Jinak není k ničemu. Jinak se jí zneužívá k řešení jakýchsi hádankovitých trojčlenek. Vypočítávají, kolik vajec nesla na trh baba, není přece věda. To jsou rebusy. Ty si vypočte každý z hlavy. Ovšem, učený matematik udělá z rebusu hromadu rovnic o několika neznámých. Nakonec vypočte moudře, že $x = \frac{1}{2}$, čili že baba nesla na trh půl vejce!

Fysika také není samostatná věda. Je to pomocná věda zeměpisná. Jiného účelu nemá. Výklady o nějakých pákách a kladkostrojích – tautologické povídání o věcech, které ví každý zedník.

Je zřejmo, že filologie vůbec není vědou, poněvadž se jí nikdy nemůže dostati cti, aby byla pomocnou vědou zeměpisnou. Filologie je pouhé slovíčkářství beze smyslu a vtípu. Říká se ředitel. Kdo to je? Člověk, který něco ředí, tedy na příklad hospodský, který lije do vína vodu. Správně: řiditel, to jest člověk, který něco řídí. Říká se obuvník. Ale prosím vás, to je každý, kdo se obouvá. Ten, kdo šije boty, je přece švec. Jen nemluvte správnou češtinou, buďte tak laskavi! Buďme rádi, že nemluvíme správnou češtinou, aspoň si rozumíme!

Filosofie jest snaha sestrojiti světový názor podle výsledků ostatních věd, že ano. Aspoň se tak říká. Z toho nám nemusí býti horko ani zima. Známe-li výsledky věd, k čemu nám filosofie? Či to má býti mých, do kterého se ty výsledky nastrkají, aby se neztratily?

Tak stával před svými studenty: malá postava, veliká hlava s vlasy dozadu scísnutými. Očí, jak se zdálo, neměl ani. Byly malé, hustým obočím zastíněné, víčky trochu zduřelými sevřené, za silnými skly brýlí ukryté, že jich vidět nebylo. Říká-li se, že oko do duše okno, bylo by třeba říci, že duše starého Papriky byla duše bez oken. A přece byly skuliny, jimiž bylo možno nahlédnouti do té duše. A bylo vidět, co se vidívá skulinami, bylo vidět jakési nedbalky duševní, v jakých si hovívají lidé, když jsou doma a když se domnívají, že nejsou pozorováni. Ty nedbalky byly: neukojená ctižádost vědce, učenecká ješitnost a povýšená malichernost: vědění široké i hluboké, pokažené však od-

bornickou jednostranností, bystrý postřeh a nemilosrdná kritika všeho na světě, spojená však s žalostným přeceněním sebe.

A tak byl zajímavý i nudný, pravdivý i nesmyslný, hluboký i mělký, vtipný i pošetilý – zvláštní duševní kentaur stojící na podiu, rejdicí ukazovátkem po mapách a mrskající pravou nohou, která byla méně rheumatická než levá. Kritisoval-li nějakou vědu, bylo třeba, aby žáci kývali, dělal-li vtipy, bylo třeba, aby se smáli. Jestliže správně kývali a správně se smáli, nezkoušel.

Student Jan Slavík neměl zrovna v lásce starého Papriku. Přes to se ucházel hned na počátku školního roku o úřad donašeče map. Mapy putovaly po různých třídách a bylo potřebí je před hodinou nalézt. Tak bylo možno chodit do cizích tříd. Dvakrát týdně chodíval Jan Slavík do sekundy pro mapu. Kluci ho znali a nebojácně na něho pokřikovali, kdykoliv tam vstoupil. Někdy na ně udělal výpad nohou jako při šermu: tlupa křiklounů se hned rozutekla a vrážela do dívek, které horlivě si opakovaly mluvnici pro příští hodinu. Nehodil tam jen pro mapy. Chodil si tam také pro úsměv a pohled jednoho z těch děvčátek.

Věděl, že jí říkají Hanička. Mimo školu ji vídal jen v průvodu matky. Mívala modré šatečky a bílý baret. Bylo jí dvanáct a půl roku. V rysech její tváře i v pohybech jejího těla bylo něco neurčitého, dětsky ostýdavého i panensky silného. Řekl bys, že jakási neuvědomělá a neúmyslná koketnost vykvétá na záhonku neporušené prostoty. Přidati křídélka k té postavičce a měl bys většího andělíčka s obrazu Madonny Sixtinské. Dáti promluvit drobným ústům a slyšel bys pohádku o štěstí ztraceného ráje. Dáti aureolu černovlasé hlavě a měl bys malou světicí, které Bůh nic nemůže odepřít.

Jan Slavík miloval tu dívenku. Často si přál přinést jí velikou oběť. Skočiti pro ni do vody, kdyby se topila. Vynést ji z hořícího domu, do něhož by se neodvážili ani nejhrdinnější mužové. Kapesním nožem probodnouti vzteklého psa, který by ji chtěl kousnouti. Nesl by ji omdlenou ve svém náručí jako vzácnou kořist, uložil by ji v bezpečí, omýval by ji studenou vodou, až by procitla a usmějíc se na něho porozuměla jeho tídné a nesmírné lásce.

Ale v městě byl jak naprostý nedostatek přírodních pohrom, tak nadbytek policejních předpisů o kontumaci psů, a proto nikdy nedošlo k dojemnému výjevu, o jakém snil. I spokojoval se s úsměvem, který mu zazářil, kdykoliv šel pro mapu.

Spolužáci vypožorovali jeho náklonnost a říkali mu posměšně Přítel dítek. Ale zatím co oni se oddávali tajnému hříchu, myslil Jan Slavík čistě a krásně na svou dívenku. Usínal-li večer, snažil se představit si vlající modré šatečky a dětský úsměv tváře odvrácené od knihy.

Pro ten úsměv žil.

Pro ten úsměv dělal „slona“ starému Paprikovi. Dělal slona nejen tím, že hledal mapy, ale také tím, že v kabinetě utíral Paprikovi prach a cpal cigarety. Někteří posměváčci mu říkali krátce: Slone!

Do města přijel cirkus Kludského. Septima se šla podívat na cirkusová zvířata. V ohromném stanu 25 slonů upoutaných řetězy.

„Slavíku, hled, bratři!“ volali na něho kamarádi.

Sloni stáli přikováni. Návštěvníci jim házeli rohlíky, které u vchodu prodával trpaslík. Sloni brali pečivo z ruky, sbírali se země hozené kousky, lapali sousta do otevřených tlam.

Řada prosebně natažených chobotů.

Řada hladových dřtánů.

Janu Slavíkovi bylo líto zvířat žebrajících o nepatrné drobečky. A nijak se nevzpíral myšlence býti jejich bratrem.

Byl silný jako oni. Silný láskou, schopen unést nejtěžší břemeno, přinést nejbolestnější obět.

A byl slabý jako oni. Žebрал o úsměv maličké princezny. Chodil si pro drobečky lásky – úsměvy malých, dětských úst. Dělal slona. –

Stará slečna, u které bydlil, přinesla mu tu novinu:

„Už jste slyšel, že se dnes otrávil paní Voldanová i s dceruškou?“

„Nic jsem neslyšel.“

„Našli je dnes ráno mrtvé. Paní nechala děvče usnout a pak otevřela kohoutek od plynu. Víte, ona ta paní byla od muže pryč. Jsou to věci!“

Jan Slavík vyběhl na ulici. Dům šedý na rohu. V prvním poschodí spuštěné záclony. Dav lidí před domem.

Slyšel, co lidé mluví.

„Že jí nebylo líto toho dítěte!“

„Napsala prý v dopise svému muži, že nechce, aby se její dítě dožilo osudu, jaký měla ona.“

„To jsou ta moderní manželství. Napřed samá láska a potom rozvod.“

„Napřed huj a potom fuj!“

„To mají tak: voni ti lidé dneska se chtěou mít dobře na světě a žádnéj nechce nic trpět.“

„Ja, je to nynčko svět, to dřívějc nebejvalo.“

Večer prohodil Jan Slavík. Prvním ohromením se stala jeho duše jakoby dřevěnou a bezcitnou. Mrtva! Ne, bylo to neuvěřitelné. Bylo to nemožné! Nedovedl si to představit.

Znaven usedl na stráni. Slunce se šířilo a rudlo. Zvolna padalo do lesů. Bylo možno hledět do něho přímo. Již neoslňovalo. Chvilí ještě planulo nad fialovým okrajem vzdálených pahorků a potom se náhle pohřížovalo v hlubinu.

Kraj zesmutněl. Obláčky se rděly nesměle nad lučinou. Říčka pod nimi se zaleskla měděným jejich odrazem.

Jan Slavík hleděl tupě na ten div země.

„Lidé tomu říkají krása a jsou to jen zrakové klamy,” pomyslnil si v hořkosti své duše.

„Klamy! tak učí starý Paprika!“

Byla tma. Jan Slavík seděl dále na svém místě, hlavu v dlaních. Splynul nakonec s pařezy a balvany.

*

Za dva dny byl slavný pohřeb té dívenky, která večer usnula a ráno se již neprobudila. Všichni studenti jí šli na pohřeb.

A když měl býti zeměpis, šel Jan Slavík do sekundy pro mapu. Bylo tam тихо. Místo, kde sedávala Hanička, bylo prázdné.

A bylo pokryto květy.

Ten den stál starý Paprika na stupni a měl v prádle zoologii.

„Zoologie buď poučuje, kde které zvíře žije a kterak slouží člověku – v tom případě je to zeměpis: anebo jen popisuje zvířata, jak které vypadá – a to ovšem není věda, to je pouhá slovní hra. Jde pak jen o to, je-li zebra černé zvíře bíle pruhované či bílé zvíře černě pruhované. Mluvení o ničem. Takový zoolog vyvolá žáčka: Má kočka čtyři nohy? Ano, pane profesore, věda učí, že kočka má čtyři nohy. Věda není povídání o tom, co každý ví. A má-li býti věda povídáním, dokáží vám, na mou duši, že kočka má osm noh. Dejte pozor! Kočka má dvě přední nohy a dvě zadní – celkem čtyři nohy. Mimo to má kočka dvě pravé nohy a dvě levé – celkem také čtyři nohy. Dohromady tedy má kočka osm noh.“

Náramný řehot v třídě.

Starý Paprika se usmívá. Hladí si účes, potahuje hroty knírů kouřením zažloutlých.

Řehot se stupňuje.

Vodička v první lavici poulí oči a drží si břicho děláje jako by je chránil před prasknutím. Řehoř cení všechny své zuby kromě čtyř zubů moudrosti, kterých ještě nemá, a kromě dvou řezáků, kterých už nemá, poněvadž si je vyrazil při kopané. Jinak podle úsudku Urbánkova by vypadal jako Conrad Veidt, když hraje Muže, který se směje.

Vzadu kdosi tluče v taktu do lavice. Martínek využívá situace, aby vlezl pod lavici a pohltil narychlo půl bandura.

Starý Paprika křičí:

„Dost! Dost!“

Bouře nuceného, povinného a tajně ironického smíchu se pomalu tiší. Tyto žvasty starého Papriky všichni již znají. Od svých předchůdců je mají zaznamenány na okraji učebnic. Dědí se knihy – dědí se vtipy. K smíchu je, že to, co má býti k smíchu, není k smíchu. Předem se ví, co přijde. A tak se všichni smějí ne vtipu, ale shodě s marginaliemi učebnic, majíce radost, že to klaplo. Smějí se ubohé figuře stojící na stupni a mrskající pravou nohou. Fuguře, která by nemohla žít bez jejích smíchu.

Ha! tam vzadu sedí jeden a ten se nesměje!

Jan Slavík již kolik dní neposlouchal, co se děje ve škole. Seděl ve své lavici jak bez duše. Neviděl nic, viděl jen prázdné místo v sekundě a květy na něm.

„K mapě půjde Slavík!“ zvolal starý Paprika svým suchým a dřevěným hlasem.

Jan Slavík vystoupil z lavice a potácel se k mapě. Do ruky vzal ukazovátko. Držel je nejistě a nemotorně.

„Člověče, vy držíte tu hůl jako vegetarián husí stehno!“

Další dávka povinného smíchu.

„Řekněte nám, co víte o geologickém složení Guiney.“

Slyšel jsem ji a poznával její tóny. Ale nemohl jsem ji zastavit. V této směsici nebyl ani jeden tón můj. Ani jedna struna nehrála moji melodii.

Najednou bylo všechno vzdáleno. V širokých dálkách se však její svět nezmenšoval. Rostl, byl určitější, jasnější, pevnější a hmotnější. Teprve v těchto dálkách nabýval svých ostrých forem, své pevnosti a neměnitelnosti. Byl to výsměch. Ne podlý, ne škodolibý. Tak se smějí lidé jistí, klidní a věřící, že jimi nic nepohne.

A můj svět tvrdošíjně letěl svou cestou, kterou jsem žil. Ani se nezachvěl. Myšlenky mé jej opustily a běžely jako stádo mezi oběma, poplašený, rozvířený, ale ten chaos měl určitý zákon. Jevil se nyní v této samotě a v klidu cesty k nádraží docela drasticky.

Adh, nerozumíme si a neporozumíme! Možná, že jsem to mluvil. Ale větve kaštanů byly holé a hladově dychtaly drkotající zvuky. Mohl jsem odvážně odpoutávat svůj svět a nechat se jím unést. Nemyslit na druhou polokouli, nehnát se za fantomem (byl to jen fantom?) rozvázat řetěz myšlenek, usednout a psát. Několik slov milých a tesklivých. Několik slov o tom, jak těžko se nese toto jho a zdali by nebylo lépe – – –

Ale ačkoliv jsem to věděl a dobře si to říkal a ačkoliv jsem byl o tom přesvědčen, a ačkoliv jsem prohlásil, že to udělám, věděl jsem, že to nebude. Byla to touha trpět? Byla to vůle zničit se mezi dvěma světy a zůstat jako šilená tanečnice věčně na jevišti? Byla to vášně zatratit rozum a letět bláznivě jako rozbitá hvězda?

Všecko. Všecko to bylo a šlel jsem po tom okamžiku, až budu zmučen, ubit tisíci a tisíci dny, vteřinami, pohledy, vezdejší životem. Ona pak ve mně rostla, svítila jasněji a její jas se šířil, prorážel, oslepoval. Ona nepochopená, ona, které nikdy nepochopím. Jejíž náruč bude vždy na druhém břehu, jejíž srdce bude tlouci hluše a zoufale, jejíž hlava bude poduškou zničených nocí, jejíž vlas bude jako provazy k oběšení – ona – ona půjde cestou mého života nepoznaná, vzdálená, ona nevstoupí svým srdcem do mého světa zavřeného, do mé duše sedmi zámky opatřené. Ona bude má, ale jen jako dcera lidská a její sen vyletí jako holubice do prázdna, úzkostně třískaje křídly do mých oken.

Ona bude smutkem mého života, pluhem naostřeným a kosou nabroušenou a bude mne řezati a rýti, svýma sivýma očima bodati, ale já zůstanu sám jako toho večera, jako té noci. Oheň jejího srdce budu ztravovati nastavenou hrudí a dýchatí žár jejích úst, její tělo bude tělem mým, ale její svět nepadne do mého, její hlas bude hluchý a temný a její síla slabá.

Budu bojovati a uloupím jí dítě. Vezmu jí její dech a napojím děcko svou krví, svou láskou a odvedu do svého světa. Zůstane sama, aby přemýšlela, aby plakala, naříkala, zoufala, prosila. Hle, jsem neúprosný! Vezmu jí její pláč, slzy a hořekování a obětuju je své žhavosti a vroucnosti své duše. Ničeho jí nenechám. A když bude líbat mé tváře a mé vlasy, budu studenou mrtvolou, duch můj odletí k hvězdám a

k slunci a pocítí smutek svých polibků. A když mne bude buditi svými slzami, uzavru se ve svůj svět a nedám známky života.

Hle, těžké živobytí si vybrala, dobrá, nezkušená, milá, plná lásky a odevzdání, plná květu a radosti: aby klečela na hrobě svého nepoznaného. Hle, těžko se svázala a já ji nerozvážu. S ní skončím život. S ní půjdu cestou, jedině láska zabíjí a rve, ničí a pustoší, aby přišlo pokolení lidí Božích.

Ale poněvadž jsem u nádraží, vejdu a napíši jí list: Mám tě rád a nemohu bez tebe žít! A neklamů sebe ani jí. Posílám dopis z hvězdy na hvězdu a ten nedojde. Věčně bude blouditi a nikde mu neotevrou schránku srdce.

*

VLADIMÍR KUČERA

TOUHA PO MOŘI

Tam do dalek,
kam slunce spěje,
se upíná můj zrak
a oko hoří nadšením,
když vánek věje
s pozdravem.

Chtěl bych moře vidět,
moře znát,
do hlubin jeho hledět,
jich se ptát:

Kdo stvořil tuto nekonečnou krásu?
Což vyrovná se něco moře jasu?

Krás moře
jsem dosud nepoznal
a planu velkou touhou
neukojené duše
vpíjet v nitro mořský val
s rozkoší.

Chtěl bych vnímat mocnou hudbu,
tóny ssát
a s jasným zrakem nočních hvězd
všech se ptát:

Kdo dirigentem hudby, barev, krás?
Chci moře vidět, vlny čiré, hlubin jas!

DUŠE A SLOVO*

DUŠE A SLOVO je výsledkem dvacetiletého literárního a psychologického badání pražského germanisty Otokara Fischera, přesněji průřezem jeho kriticky podnětné a závažné činnosti. Není to pendant k Šaldovým podobiznám a medailonům „Duše a dílo“, ač rovněž přispívá k rozboru „romantiky“. Bohatě vzestupná linie Fischerovy osobnosti a jeho kritického vývoje je vnitřním hybným momentem obratně redigovaných a chronologicky komponovaných essayů. Problematika, již si Fischer přinesl z vlastního básnického nadání a z uměleckého kultu Nietzscheho a Kleista, je patrna i v celkové výstavbě pronikavě rozvedených studií literární historie. Zájem Fischerův se samozřejmě soustřeďuje především k básnickým bližencům, k spřízněným romantickým analytikům podvědomí, jejichž horečné zárové sny jsou nedefinovatelným odrazem tvůrčího nadšení i bolesti. Jednostranný prvek romantického toužení je však vyvážen současným zájmem o klidnou pohodu klasickeho období. Takto překlenutý dualismus slouží za podnětné východisko vlastní kritické metody, jež „z mystického uctívání věcí, jichž nelze uchopit, špěla k jasným obrysům a k přesnému slovu“ (297). Vývoj od analýsy „nevyslovitelného“ k analýse tvaru sleduje i vývoj Fischerovy orientace od germanistické jednostrannosti, možno říci od kultu západu k pozdějšímu evropskému universalismu.

Ihned vstupní studie O nevyslovitelném živě zasahuje ústřední problém Fischerovy démonické touhy. Na Goetheovi a Kleistovi vyšetřuje autor problém nevyslovitelnosti jevů, jež u obou protilehlých duchů byla pocítována s bolestnou opravdovostí. Druhá stat je fragmentem většího zamýšleného pojednání o barvách, jež s dějinami ďábla, rovněž neuskutečněnými – mělo tvořit jedno z Fischerových „životních“ děl. Přesto partie o Bürgerovi a An. Grünovi, jež jsou středem rozboru, zajímavě objasňují problém „barevného“ a „tvarového“ umělce. Jak hluboce vnitřní byl zájem Fischerův o toto odvětví umělecké tvorby, dokazuje i jeho Splývání požitků, jež se snaží vyložiti synestezii německé romantiky hlavně na L. Tieckovi a E. T. A. Hoffmannovi, nehledě ovšem k četným dokladům z literatury francouzské. Zůstává věren větě „představy a vjemy mají své umělecké dějiny, stejně jako vidění, preludy a sny“ (72) zahlubává se Fischer do poměru Života a snu. Tuto radostnou i tragickou paralelu zjišťuje již v „Tisíc a jedné noci“ a po Calderonově „La vida es sueño“ rozbírá podstatu Grillparzerova „Traum ein Leben“. Kellerovým „Snům Zeleného Jindřicha“ věnuje celou monografii, ač u tohoto zkráceného přetisku studie nutno připomenouti, že v něm Fischer po prvé ze všech literárních historiků domácích i cizích užil Freudovy psychoanalytické teorie k zkoumání

* Otokar Fischer: Duše a slovo. Essais. V Praze 1929. Nákladem Melantricha. Stran 300.

literárnímu. Doplnění a kritiku Freudovy školy k jevům uměleckým a zároveň informační přehled o nových heuristických metodách slovesně psychologického zkoumání rozvádí Psychoanalýsa a literatura i Charakterologie.

Všechny tyto partie soustřeďují se kolem vůdců i epigonů německé romantiky. Problematicčnost, záhadnost a démoničnost jsou typickými znaky těchto rafinovaných i paradoxních „milenců neznáma“. Klasická vyrovnanost, ukázněná harmonie a slunná pohoda Goethea nebo Kellera jenom vyrovnává ostře vyhraněnou linii psychologických běsů. Jejich záhadné prostředí, jež tak geniálně bylo vyličeno Rusy, zajímá Fischera později. Teprve po oddílu Věrná a nevěrná paměť z r. 1911, v němž autor věnoval značně místo Th. Stormovi, aby plně rozvinul význam vzpomínky v jeho díle a prohlásil „zapomínání“ za literárně účinný prvek na př. u Wagnera, došel Fischerův zvědavý pohled k závažnému problému dvojníka. Nežli přistoupím k této části Fischerovy knihy, poukazuji ještě na problém Anagnorise, jež sleduje u Vrchlického, Hofmannsthal a v osudovém dramatu a na partii Déjà vu, která rozbořem nietzscheovského učení o „věčném návratu“ a nepravé vzpomínky u Gončarova Oblomova tvoří vlastní úvod k Dějinám dvojníka. Tuto část essayů považuji mimo osobní zpověď Na rozhraní a přednášku O překládání básnických děl za nejosobitější projev Fischerova ducha. Nejen motiv Blíženců, kleistovská osudovost zrcadla, historie Dvojího já u Goethea, Heineho a Musseta, záhada dvojníka v pracích Jeana Paula a E. T. A. Hoffmanna zajímá mysl jemného psychologa a literárního badatele, ale především bizarně romantická psychologie Dostojevského Běsů, jež se odváží proniknouti až ke kořenům dobra a zla.

U tohoto problému Fischer však upřímně ukazuje meze literární analýsy, jež „vědoma si bohatství své látky stejně jako omezenosti své pravomoci, spokojuje se tím, že vytkne směr, nadhodí otázky, hromadí údaje a naznačí výklad, přenechávajíc další slovo dvěma mocnějším sousedům: metafysice a tvořivému umění“ (208). Tento prvek snad nejsympatičtější a zároveň vědecky a umělecky nejoprávněnější je rozveden i v skvělém autoportretu „Na rozhraní“. O funkci literárního historika Fischer zde píše: „Věrně oddaného literárního historika však nevyznamenává jen svědomitá přesnost a pořádkumilovnost: přidružuje se odvaha a objevitelská radost, o níž dovedou mluvit jen zasvěcení, rozkoš hádati hádanky, schopnost vidět nové problémy, zanícenost pro dobývání vědeckého území, o čemž všem se básníkovi nezdá: jsou to výrony zkoumající zvědavosti a nepodmínečného uctívání pravdy, výsledky nadšené lásky k předmětu a oddané práce ve službách kohosi vyššího, jsou to symptomy směru, nepřátelského legendám, žíznicího po světle a osvícení“ (211). Tato antinomie badatele a umělce Fischerova typu je ještě posílena statí O překládání básnických děl, jež stejně jako autoportret Na rozhraní odhaluje autorův poměr k české slovesné kultuře, již Fischer buď přetlumočením Goethea a Villona nebo virtuosními partiiemi o Březi-

ADOLF ZDRAZILA - INTERIEUR

nově rýmu a Kollárově sonetu přinesl živelné obohacení. Fischerův zájem o českou kulturu, který na počátku byl minimální, rozrostl tu do monumentálních linií linguistických, aby v Kollárově sonetu rivalisoval s prací Vrchlického a Březinův rým vyložil nejen morfologicky, geneticky, ale i v psychologické a ideové souvislosti. Shrňme-li nyní se zvláštním zřetelem k článku o Překládání básnických děl Fischerův vědecký i umělecký zájem, dospějeme k zdravému kořenu jeho kritické metody, jež vždy je „živoucím uměním“. Takt a výběr nejsou u něho pouhými přednostmi překladatele, ale zároveň skrytou potřebou pravého umělce a vědce, jenž ve filologii vidí „uplatňování onoho rytířského a k budoucnosti hledícího hesla, které zní: „Ich dien“ (283).

Tomuto krásnému nadosobnímu heslu, jež je uměleckým i lidským ideálem, zasvětil Otokar Fischer své celoživotní poslání. Z potřeby proniknouti k lidskému tajemství a přesně je definovati dospěl k vlastnímu pochopení lidské plurality a básnické jedinečnosti. Od psychofysiologie došel k linguistice, od romantické skepse ke klasickému kladu, od problému k normě. Tato čestná a světově orientovaná dráha pražského germanisty vytvořila u nás jeden z opravdových tvůrčích typů literárního badatele, který v své bytosti prospěšně rozřešil spor básníka a filologa a jehož nejuplnějším odrazem se stala kniha „Duše a slovo“.

*

C. DAŘÍK

SILNICE

Řady odsouzenců kol stávkujících
lomů
 syčících kaménků.
 V dunivých akordech basy
dým bílí okolí
 slyšet je zvonění, hučení sydravých
tonů.

Druhý den . . .
vřavy, příroda v horečce
 pláče, železné hřebeny čelo dřou,
 přeražené údy, vše v kaluži krve,
 i slunce krvácí, stíny se
rvou.

LÁSKA A SMRT

Povídka karpatská.

ZAMLŽENÉ hory dýmaly sivým kouřem mračen. Kdesi v dolině šuměl potok . . . A z dálky jako táhlé hřmění zněl jelení řev . . .

Na planině, porostlé bujnými travinami, plné zlatých pampelišek, máty a modrých kytic enciánu, pásal se nebojácný býk, krásný jelen, hrdý vladař stáde, sestávajícího z pěti sladkookých a dojemných laněk. V srdci hor, při hodech lásky, nezachvěl se ani před závistí soupeře, ani před záludností loupežných zvířat: lidí a vlků . . . Vždyť ho dnem i nocí hlídala stará laň, ochránkyně stáda . . .

Sotva se v okolí objevil vlk, šerý horský loupežník, už o tom věděla. Varoval ji nejlehčí závan větěrku, přinášející do chřípí ostrý západ číhajícího zvířete.

A když se lovec za svítání vydal na odstřel ryčícího býka a horskou stezkou spěchal za kořistí, zase ranní váněk, skoro nepostřehnutelný dech, říkal staré lani: střez se, nepřítel je blízko.

Obracela každou chvíli bdělý pohled k houštinám a když Nebojácný řevem ohlašoval své milování – ona ani na jedinou chvíli nezapomínala, že na ní záleží bezpečnost houfce. Krátce, chraptivě zavolala, načež celé stádo jako lavina kamení, letícího do propasti, se vrhlo do údolí, do černé doliny jedlového pralesa.

A nastalo úplné ticho. Jenom potok šuměl jako dříve v propasti, a z mlhy dolétal stenající hlas jelena, podobný nářku.

Nebojácný žárlivě obcházel své laňky. Na hlas soupeřů neráčil ani odpovídat. Jen zřídka ozval se nevrlym zamručením . . . Nelekal se, jak to činila mládež. Byl si vědom své nevyčerpatelné síly a své nesporné vlády v karpatském pralese.

Když nějaký dotěra přišel příliš blízko k jeho plavým a plachým milenkám, vrhl na něho jeden z těch pohledů, které jsou hroznější než zařvání – a dotěra ustupoval do houštin.

A když se náhodou k sobě přiblížila dvě stáda, dva býci si zvolna šli vstříc, řičíce hněvivě, zastavovali se majestátně, blížili se ještě, aby se pak důstojně navrátili k laním a zároveň s nimi zmizeli v houštinách planoucích buků a temných javorů.

*

Ale nebývalo vždy tak klidno. Někdy tekla také žhavá krev, zbrocující čerstvý sníh. Nebojácný vzpomínal na onen radostný den, vonící výparem krve a ostrou vůní horských rostlin, ten nade vše veliký den, v němž získal vládu nad stádem.

Vzpomínal, jak přišel z dalekých hor, jak šel hladový a zmučený, toužící po lásce, hnán vášní, až dosáhl těch planin, vrchů a výmolů, kde konečně spatřil plavé stádo, strážené starým býkem. Zápasili krvavě, až povalil dřívějšího vladaře na kolena. Starý býk podchopil, že

boj prohrál. Vzdchopil se a prchal, co mu síly stačily, zprvu tryskem, potom čím dále tím volněji, opouštěje místo svých triumfů, dávné slávy a štěstí.

Popřál mu odejít. Popošel za ním jen několik kroků, vyzývavě a majestátně, potom se vrátil k laním a hlasitým řevem ohlásil lesům i potokům, že nastoupil všedna práva svého předchůdce a že je vládařem, králem a mocnářem nepřekonaným . . . A plavé a plaché, sladkokoké, milé laně pásly se zatím klidně, jako by smrtelný zápas nebyl veden právě o ně, rozradostněné, že pod sněhem, tajícím v raním slunku, se ukazovaly bujné chumáče granátového enciánu . . .

Od té doby plynul jeho život v klidu a radosti. Laně obdařovaly ho věrnou láskou, soupeři míjeli starostlivě jeho sídla, v panenském pralesě bylo mnoho studených, v létě tak skvostných koupališť a slaných lízaček i rudých zakoutí, která bývala místem milostných hodů jeleních.

Zdálo se, že takové ticho a takový pokoj budou trvati věčně v té rajske krajině, divoce krásné a rozkošně hrozné.

*

Až se jednoho zářijového rána v lese karpatském zdaleka objevil Příbyl, veliký a sivý býk s mocnými parohy, dťivý lásky a boje. Nehlásal svůj příchod a svou moc hlučným řevem. Nehrozil soupeřům a nevyzýval k boji celý svět. Objevil se tiše, v mlze, jako sen. Přišel, větre čerstvé, ještě teplé stopy plavého harému, a šel šlépějemi laní a šlépějemi jejich pána, až přišel na zasněženou horskou pastvinu, na níž dlel Nebojácný se svým stádcem.

Horami valily se mlhy. Těžké mraky deštěm se spouštěly k zemi. Šedivé páry lpěly na strmých stráních. Lehké obláčky vznášely se vlnavě k vrcholům, které vypouštěly chumáče bílých výparů jako štíty vulkánů . . .

A kdesi daleko za mlhami zněl žalobný křik jelena a šumot potoku, rvoucího se do propasti.

Nebojácný se pásł, vyrazeje chvílemi krátké zahouknutí, které nebylo ani vyzváním k boji nehodných, nýbrž spíše varováním, že zde dlí vladař lesa, korunovaný krásnými parohy o dvaceti větvích . . .

Vtom zasledil šelest v smrkových houštinách a chrupavé vrzání čerstvého sněhu. Pohlédl na bílou strán a podivil se, když za perlovou mlhou spatřil jelena, stojícího na bíle zavátém vrcholu. Hustá mlha zveličovala jeho postavu. Býk nestvůrně veliký, majestátní, stál nehybně, jako by vytesaný z jediného kusu žuly . . .

Nebojácný podchopil ihned, že má před sebou hrozného odpůrce, s nímž bude nucen podniknouti zápas o život a o smrt. Podchopil, že tu nejde o hrozby a strach, ale o vládu nad stádem.

Zvolna, velmi zvolna vyšel Příbylovi vstříc. Ten blížil se rovněž beze spěchu. Když se pak zmenšil prostor, který je odděloval, vrazili do sebe a padli na sebe hřmotem jako dva balvany, jako dvě laviny, jako dvě bouře, až horami a prostory zahřměla ozvěna. I počali na sebe útočit a bojovat, bít se, válet, srážeti, tlouci. Časem se parohy od sebe oddělily a každý býk ihned se snažil, aby protivníkovi zasadil

ránu z boku. A zase nastala prudká srážka, nové rány, nové údery...

Zdalo se, jako by to spolu zápasily dvě víchřice. Hrůza toho výjevu měla v sobě prapodivné kouzlo, kletbu smrti... Neboť láska a smrt, dvě moci, jakým není rovných, roztáhly svá panovnická křídla nad zápasníky.

První krev už zbrotila a začervenala sních. Její ostrá vůně opíjela býky, vrhala na ně šílenství, vzněcovala v nich takovou vzteklost, takovou vražednost, že jen smrt protivníkovy mohla nasytit tu divokou a prudkou lačnost.

Bylo v tom boji něco z prvních dní mladé země, kdy o její lásku mezi sebou bojovaly rozpoutané živly...

Ale zvolna boj jelenů tuhnul v zápas vědomý, neústupný, bez lomcování a úderů, bez útoků a uhýbání. Dva obrovští býci opřeli se o sebe parohy, až země zastenala pod jejich tíhou... A znehybněli, spoutáni k sobě na smrt a zkázu... Ticho stalo se úplným, tak překvapujícím, že až dunělo v uších... Časem jen suchý list se utrhł se zlatého buku anebo černého javoru a s šelestem klesal na sních jako mrtvý motýl.

Když dva vladaři lesa šíleně do sebe vráželi parohy, až letěly jiskry, když sebou lomcovali v divokém výbuchu závistivého záští, zdálo se, že není hroznějšího obrazu. Ale nyní byli oba býci, stojící bez pohnutí, připoutáni k sobě parohy, ještě stokrát hroznější. Jejich železné svaly se napjaly, mohutné hřbety se ohnuly, větve parohů se schýlily a splétaly, splétaly na věky.

Neboť teď, když náhlým odskokem se chtěli od sebe oddělit na jediný okamžik, aby znova na sebe zaútočili – zapletené parohy jim vypověděly poslušnost... Zapletené parohy je držely, smrtelně nepřátele, stiskem mocnějším než vše ostatní, než život i smrt...

Nebojácná zvířata ztrnula leknutím, nepřemožení byli přemoženi překvapením... Počali trhati sebou bolestně, beznadějně, šíleně z hrůzy, spojení záludnými tenaty odvětví parohů...

Ztuhli překvapením v nehybnost... Už nepovznesou bujných hlav! Už jich neskloní k pastvině!... Smrt hladu, smrt krutá – místo ukojení milostných žádostí. A tupé zoufalství.

Spustili hlavy bolestně, bezmocně, dvě hlavy s hrdými parohy, v nichž se tajila smrt...

*

A vtom zlaté, božské slunce, radostné a jasné, se prodralo z mlh a roztrousilo blahoslavenství svých paprsků po celé zemi, podivné jako z pohádky... A země spojovala v sobě půvaby všech ročních dob – zimní bělost sněhu i letní přepych barevných, modrých enciánů i planoucí zlato podzemních buků i jarní zeleň pohorských, věčně zelených travin...

Hory byly tak krásné, že bylo možno zapomenouti, že mají srdce kamenné.

*

Bezmocně sklesly hlavy navždy spolu spojených zápasníků . . .
Opět se sladkooké, plavé, milé laně, sličné a vděčné, pásly opodál
v rozkošné bezstarostnosti, radující se, že se pod sněhem, tajícím
v slunku, ukázala štavnatá zeleň . . .

*

JULIUS BRABEC

PAMÁTCE RAINERA MARIA RILKE

V Raronu dozněly zvony.
Těžké závoje
 šedivých praporů smutku
vlají
 na polích narcisů
 u Montreux . . .

Domilovalo veliké srdce.
Cypřiše se zachvěly
a osiřelými pěšinami Muzotské zahrady
 plouží se rostoucí stíny . . .
Eklogami vánku
 obejímá Věčný
syna světla,
 vracejícího se k domovu.

Dozněla píseň . . .
Stydlá krev
 ještě nezrozených narcisů
počíná kolotati:
„Bratře,
 rozuměls snům našich otců
jako vlastnímu srdci.
A hledaje krásno,
pochopils taje přírody” . . .

Dohasla hvězda . . .
leč tajemné paprsky její
nocí zářiti budou,
aby rozžehaly nadšení
v srdcích
lačných krásy a nejušlechtilější lidskosti.
A na západě,
 kolébán klekáním,
bez hlesu krvácí
Lac Léman . . .

MYSTICKÁ TRADICE VE ŠPANĚLSKU. SPOLEČENSKÝ A DUCHOVNÍ STAV ŠPANĚLSKA PŘED ROZKVĚTEM MYSTIKY

I

MLUVÍME-LI o španělské mystice, myslíme na mystiku t. zv. zlatého věku (1550–1700). Jak se tato mystika vyvíjela od počátku 16. století, ukázal jsem v článku „Počátky novověké mystiky španělské“ (Arch, roč. XVIII, sv. 2). Při tom nedotkl jsem se problému, zda má kořeny a nepřerušenou tradici domácí či vznikla jen z podnětů cizích. Tento problém dci objasniti v přítomném článku opíraje se o pozoruhodné dílo madridského universitního profesora Pedra Sáinze Rodrigueza „*Introducción a la historia de la literatura mística en Espana*“ (Madrid 1927).

Prvky mysticismu v myšlení španělském se objevují s filosofií Pythagorovou, kterou sem přinesli řečtí kolonisté z maloasijské Fokie, podrobené v 6. století před Kristem Peršany. Stoupencem této filosofie byl v 1. století po Kristu španělský filosof Moderato de Gades, který dal pythagorskému systému čísel symbolický výklad. Podle Moderata svět vychází z podstaty božské (la esencia divina), která se rozmnožuje do neurčita. Moderato totiž připouští 3 principy věcí mimo hmotu: jednotu prvotnou (la unidad primera), vyšší než bytí a všedna bytnost; jednotu druhotnou (la unidad segunda), t. j. bytí, to, co duchem poznáváme (la inteligible), ideje; třetí jednotu t. j. duši, která bere účast na jednotě prvotné i na idejích. Všeobecný rozum oddělil, aby dal vznik bytostem, od své bytnosti kvantitu (hmotu). Vidíme tu jakýsi náběh k mystickému pantheismu, který je vlastní myšlení španělskému. Ale poněvadž pro mystiky španělské věku zlatého je příznačný jejich odpor k pantheismu, je nutno hledati pro vysvětlení rozkvětu španělské mystiky jiné příčiny než tradici rasy. –

Největším filosofem starověkého Španělska je beze vší pochyby *Seneca*. Nauka Senekova není mystická. Přece však je nutno zde o ní mluvit, poněvadž stoická morálka Senekova má prvky asketické. Podle ní jest nejvyšším dobrem ctnost. Ctnostný muž – mudřec – musí býti zcela prost vášní; je neoblomný, necitelný, ne snad že by necítil bolesti, nýbrž aby jeho duše, až se jí zmocní nejvyšší dobro, spočinula na basi neměnné a jisté.

Nuž, vládu nad vášněmi doporučuje i asketika. I stav necitelnosti má jakousi obdobu u askety křesťanského. I vidíme, že nauka Senekova svou mravoukou se blíží křesťanství; avšak pesimistický důsledek její, že připouští jako jediný lék proti utrpení pozemskému sebevraždu, ji zcela dělí od morálky křesťanské, v podstatě optimistické.

Podle Menéndeza Pelaya, znamenitého literárního dějepisce španělského, musel býti v Senekovi značný živel španělský, protože ho ná-

sledovali a napodobovali s oblibou španělští moralisté všech věků, takže ještě dnes jest jeho jméno v zemi populární. Jeho díla byla ve Španělsku po celý středověk opisována a překládána, zvláště pak oživlo studium jeho spisů za doby renesanční, kdy vyšlo prací Erasmovou první kritické vydání jejích (1529). Tak se šíří znalost filosofie Senekovy po celé Evropě. Velmi značný je vliv Senekův na španělské moralisty věku zlatého, jako byli Quevedo, Gracián, Saavedra Fajardo, Pedro de Rivadeneyra. Zvláště Quevedo je zcela proniknut myšlenkami Senekovými. Také v španělské novelistice toho věku (v „šibalském“ románě „la novela picaresca“) se projevuje vliv Senekův, jak patrně z četných citátů i úvah, naplněných zásadami morálky Senekovy.

Tradice senekovská nebyla nikdy přerušena. Jen jí si můžeme vysvětliti, že se v moderní době ujala ve Španělsku filosofie Němce K. Krause, který též zdůrazňuje stránku etickou. Také Ganiwet, druh Unamunův, duchaplný psycholog španělské duše, zcela ještě podlehl zásadám Senekovým a ukončil 1898 dobrovolně – v duchu nauky Senekovy – dhmurný život ve vlnách řeky Dviny (byl konsulem španělským v Rize). –

Jakýsi vztah k filosofii pythagorské, o níž byla řeč na počátku tohoto článku, má španělský sektář *Priscillian* (žil ve 4. století po Kristu). Byl hlasatelem nauky, vzniklé z gnosticizmu a manicheismu. Podle Priscilliana jsou dva vnější principy: princip boží a hmota prvotná. Satan je produkt hmoty a svět je výtvar satanův. Duše lidská je původu božího a též podstaty jako Bůh. Duše, které se daly svěsti špatnými duchy, jsou odsouzeny k tomu, aby putovaly po různých tělech, až se jim podaří se očistiti a znova povznést k Bohu. Morálka priscillianská je asketická, zavrhuje manželství, předpisuje půst a zdrženlivost od masa. Kristus pro Priscilliana byl projevem božství, ale bez osobnosti rozlišné; Priscillian popíral zmrtvýchvstání těl.

Nauka Priscillianova má ráz pantheistický. Organisaace sborů priscillianských, astronomické personifikace a jiné zvláštnosti jeho nauky ukazují její podobnost s filosofií Pythagorovou, která ve svých posledních projevech nabývá rázu mystického. –

Mostem mezi filosofií semitskou a scholastickou byl *Dominico Gundisalvo*, jehož hlavní dílo „De unitate“ bylo inspirováno spisem *Fons Vitae* španělského žida Abengabirola. Nauka Abengabirolova má zase mnoho společných myšlenek s arabskošpanělským mystikem Abenarabím*. Oba totiž pojmají Boha jako bytost absolutně jednoduchou, jejíž bytnost nelze chápati, leda si jen představit symbolicky jako světlo. Stvoření je výsledkem lásky nebo vůle milosrdného Jediného. Oba filosofové semitští užívají týchž alegorií zrcadla a vánku nebo dechu, aby vysvětlili vytvoření kosmu.

Dominico Gundisalvo byl vedle Juana Hispalense předním členem

* Španělský učenec arabista M. Asín Palacios ve spise „La escatologia musulmana en la Divina Comedia“ studuje vliv tohoto mystika arabského na Danta.

družiny t. zv. překladatelů toledských. Když totiž bylo koncem 11. stol. Toledo vyrváno křestany z rukou maurských, stalo se střediskem, z něhož se šířila po ostatním Španělsku i po Evropě znalost kultury arabské. Z podnětu arcibiskupa toledského Raimunda ustavila se v městě tom družina překladatelů a spisovatelů, kteří převedli nejslavnější spisy literatury arabské do španělštiny nebo latiny; byly to spisy z oboru matematiky, astronomie, medicíny, alchymie, fyziky, přírodopisu i nauk filosofických; prostřednictvím arabským a prací těchto překladatelů seznámili se evropští vzdělanci i s mnohými díly klasické literatury řecké, s filosofií Aristotelovou (dotud jen kuse známou) a jejími arabskými vykladači (Averroes), s díly Euklidovými, Ptolomeovými, Galenovými i Hippokratovými*.

Gundisalvo byl nejen překladatelem, nýbrž i spisovatelem děl původních, v nichž ovšem je patrný vliv arabský. Jeho traktát „De processione mundi“ dokazuje existenci prvotní příčiny a vysvětluje syntetické početí světa (una concepción sintética del mundo); někdy následuje takřka doslova Abengabirola a používá Boëtia, Platona a Apuleja de Madaura při vytváření své nauky. Jeho monistický systém je vyložen obšírně v traktátu „De unitate“, který pak byl pramenem pantheistickému filosofu středověkému Davidu z Dinantu.

K semitské mystice španělské měl vztahy nejzajímavější středověký myslitel španělský *Raimundo Lulio* (1235–1315).

Třebas je literatura o něm rozsáhlá**, nebylo o něm napsáno dílo úhrnné, které by objasnilo všedny velmi spleťtité problémy, vízíci se k velké postavě mystika mallorkinského. O R. Luliovi je známo, že zamýšlel uskutečnit křížovou výpravu na obrácení nevěřících, doporučoval jako nejlepší prostředek k tomu účelu, aby se křesťanští kazatelé naučili jazykům východním a mohli tak šířit mezi mohamedány nauku Kristovu. R. Lulio sám založil na ostrově Mallorce školu východních jazyků a přičinil se, že byla podobná škola zřízena také v Římě. Na koncilu ve Vienně žádal, aby byl zakázán averroismus.

R. Lulio byl proniknut kulturou arabskou, jak dokázali španělští arabisté Ribera a Asín, nalezše texty doslova totožné u R. Lulia a arabskošpanělského mystika Abenarabiho. Na příklad idea o naprosté jednoduchosti Boží je pojata stejně i vyjádřena termíny totožnými. Podobně nepochybný je vliv arabský v knize „Sto jmen Božích“, kde právě číslo 100 naň ukazuje.

Význam nauky Luliovy byl značný, hlavně působila na školu františkánskou, ačkoliv narazila také na odpor některých podezíravých duchů, kteří se domnívali, že mechanismus systému lulianského a jeho obsah naukový odporuje dogmatům církevním. Ve snaze dokázati rozumem pravdy, jimž dlužno věřiti, našel R. Lulio následovníka v Raimundu

* Podrobnější poučení o tom podává Angel Gonzalez Palencia v díle „Historia de la literatura árabe-española“, Barcelona 1928.

** P. Sainz Rodriguez uvádí bibliografii literatury lulianské na straně 205 a následující svrhu jmenovaného díla.

de Sabunde, který se ve svém díle „Theologia naturalis” snažil nalézt v přírodě potvrzení všech dogmat pozorováním a zkušeností vnitřní bez ohledu na božskou nebo lidskou autoritu. Tato nauka, tak svůdná pro Montaigna, ohlašuje už úsvit ducha renesančního.

Nauka Luliova se rozšířila především ve Španělsku, kde pro její výklad byly na různých místech zřízeny katedry. Záliba v ní roste, jak patrně ze zájmu o ni, který se projevuje ještě ve století 16., kdy slavný kardinál Cisneros dává díla Luliova na svůj náklad vydati, kdy Filip II. shání kodexy lulianské pro knihovnu escorialskou. Přesto však se nezdá, že by byl velký přímý vliv mystika mallorkinského na spisovatele věku zlatého. Spíše možno připustiti, že působil nepřímo tím, že jeho nauka splýnula s velkým proudem středověké mystiky františkánské.

Pedro Sainz Rodriguez v závěru svého díla shrnuje své zkoumání domácích předchůdců mystiky klasické větou: Kastilská mystika nemá význačné a nepřetržité tradice středověké mimo pravděpodobný vliv Luliův a možné působení mystiky semitské.

II

Tak by byla zhruba objasněna otázka, jaké předchůdce středověké měla španělská mystika zlatého věku. Španělský středověk byl vyplněn cele boji s nevěřícími, s Maury. Následek těchto bojů byl, že zde byla otázka náboženská nad míru živá. Konec středověku je značen ve Španělsku dobytím celé země se strany křesťanů. A s tímto koncem splývá počátek novověkého mysticismu. Středověká mystika španělská má nejvýznačnějšího zástupce v Raimundu Luliovi, opravdovém bojovníku duchovním, který symbolisuje všechnu aktivitu španělské duše středověké. Znovudobytí země (t. zv. Reconquista) nechávajíc cit náboženský v nečinnosti připravovalo půdu pro španělský mysticismus klasický. Jeho vznik však třeba vysvětlovati ještě jinými příčinami.

Stav církve a společnosti ve Španělsku i v ostatní Evropě jeví úpadek. Babylonské zajetí papežů v Avignoně zavinuje schisma, objevují se četné herese a zvláště hluboký je úpadek mravní. Také feudalismus prožívá krizi, která vede k prvním otřesům sociálním. I v literatuře se projevuje tento stav přemírou písemnictví satirického. Také „tance smrti” jsou obecným tématem literárním i uměleckým.

Tyto nářky na zkažený svět trvají po celé století 15. až do začátku století 16., ve kterém radikální změna, které podlehnou církevní mravy, nalézají nový projev v literatuře asketické. Znemravnělost církve, skoro všeobecná, byla původní příčinou následujících hnutí opravných, která vrcholí konečně v reformaci Lutherově, ale církev podopila nebezpečí, ve kterém se ocitá, a sama dává podnět k řádným opravám, jež nařídil koncil tridentský.

Ve Španělsku jednota politická, dosažená znovudobytím země, nalézala pevnou oporu v jednotě náboženské celého poloostrova. Odtud si vysvětlíme úzkostlivou snahu „králů katolických” i kardinála Cisnerosa upevniti tuto jednotu víry a zabrániti jejímu rozkladu. Tento úkol svěřen byl tribunálu inkvisice.

Je jistě zásluhou inkvisice, že v mravním úpadku duchovenstva španělského dogmata církevní zůstala nedotčena. Kardinál Cisneros byl podporován ve snaze upevnití církevní kázeň korunou i veřejným míněním. Že byla reforma církevní i ve Španělsku nutná, patrně z četných citátů pozdějších autorů světských i duchovních, kteří naříkají nad mravní zkázou duchovenstva.

Reforma církve španělské byla podniknuta kardinálem Cisnerosem před všeobecnou reformou církevní, provedenou koncilem tridentským. Už v 15. století bylo začato s reformou klášterů cisterckých, pak františkánských. Kardinál Cisneros sám visitoval kláštery mnichů žebravých v Andalusii a podal zprávu o svých pozorováních ke dvoru kastilskému stěžuje si, že mniši nezachovávají pravidel řádových, porušují zejména příkaz chudoby. Příčinu uvolnění kázně vidí mezi jinými v tom, že po moru, kterým prořídily řady mnichů, byli přijímáni do řádu lidé všelijací, nemající způsobilosti k životu duchovnímu.

„Králové katoličtí“ (t. j. královští manželé Ferdinand a Isabela) vymohli na Alexandru VI. svolení k reformování všech duchovních řádů v království španělském. Dozor nad provedením tohoto úkolu byl svěřen rovněž kardinálu Cisnerosovi, který jej prováděl rukou železnou nedbaje odporu se strany mnichů, snažících se intrikami dosáhnouti v Římě zrušení jeho přísných opatření. Mnozí z revoltujících mnichů se pak vystěhovali se špatnými ženštinami do severní Afriky, aby tu mohli žítí volně. Kardinál Cisneros rozšířil svou reformu také na kněžstvo světské.

Nutno ještě jednou zdůraznit, že ve Španělsku tehdy šlo jen a jen o reformu mravů, stránka dogmatická zůstala nedotčena.

Fakt, že reformace protestantská měla tak malý úspěch ve Španělsku, přivedl některé učence k názoru, že Španělsko nebylo zasaženo hnutím renesančním.

Jako mělo Španělsko svou reformu jaksi domorodou, která se nijak nedotkla obsahu dogmatického, tak i hnutí renesanční se tu dovedlo srovnati s vírou a prostředím katolickým. Renesance měla vliv na španělskou teologii a evropské ovzduší erasmovské nalezlo velkou ozvěnu na poloostrově Pyrenejském. Erasmismus byl duchem revise, protestem proti čistě formalistní rutině pozdního středověku i proti všednímu slohu, který rozčiloval velkého teologa španělského *Meldhora Cano*. Vliv renesance v teologii se projevoval vyloučením otázek neužitečných a byzantinských, které klade úpadková teologie středověká, reakcí proti prázdnému nominalismu a návratem ke skutečným pramenům tradiční teologie: k Písmu sv. a sv. Otcům. M. Cano má podobný význam v teologii jako L. Vives v pedagogice a filosofii. Ve svém díle „*De locis theologicis*“ dává své vědě – s velkou elegancí a hlubokým duchem – program podobný reformě filosofického velkého myslitele valencijského. Cano neopovrhne ve svém díle renesanční kulturou doby. Hlásá sice nutnost postaviti se proti reformaci, nikoli však s úzkostlivostí slepé víry, nýbrž s týmiž zbraněmi bludařských humanistů, s vědeckým studiem filologie i Písma sv. Vysmívá se těm, kteří

se představují nepříteli tak mocnému, jsouce ozbrojeni toliko jako kantoři dlouhými brky.

Je zajímavé, že se v době rozkvětu kultury španělské theologie stala takřka oficiální vědou a pronikla ve vrstvy co nejširší, takže tehdy i prostý posluchač byl s to usvědčiti třeba kazatele z pochybení věro-
učního nebo s porozuměním mohl brát účast na procesu proti bluda-
řům.

Ale španělský lid nemá sklonů k rozjímavému životu. Jiná hnutí myšlenková i citová proudila duši španělskou století 16. Nauka novoplatonská, která proniká dobu renesanční, měla tehdy i ve Španělsku značný ohlas. Její krásné a vybrané theorie o lásce se ihned ujímají v masách vzdělanců a naplňují cele také lyrickou tvorbu té doby. Mají též značný dosah sociální. „Dvořan“ Castiglioniův, přeložený do španělštiny Boscanem, je opravdovým kodexem dokonalého rytíře —: nemůžeme si dnes ani představit, jak se vášnivě řídí zásadami tohoto kodexu vznešení milovníci tehdejší. Ovzduší náboženské exaltace, smíšené s těmito proudy novoplatonské dvornosti i ducha rytířského, vytvořilo typ svého druhu rytíře katolického, dvorného i bojovného, který ve svých znacích základních shrnuje tyto vlivy cizí i stálé rysy aktivismu rasového. Život mnohých vynikajících Španělů tehdejší doby skýtá nám hojné příklady tohoto faktu. Svatá Terezie, horlivá čtenářka životů svatých i rytířských románů, projevuje první záchvat lásky k Bohu v oné dětské příhodě, kdy se vydá s bratrem Rodrigem do země maurské za korunou mučednickou. Don Juan d'Austria měl ve svém mládí záchvat podobný, když prchl z paláce madridského, aby se účastnil výpravy na pomoc krajanům obléhaným Turky na Maltě. Život svatého Ignáce z Loyoly je názorným příkladem, jak tito lidé snadno předcházejí od výstřelků dvornosti a rytířskosti k umrtvujícímu životu náboženskému a asketickému a jak v základě nebyly tak odlišné zárodky rysů, které daly podnět k tomu nebo onomu životu. I jest takto zřejmý konkrétní vliv románů rytířských na španělský mysticismus. Typickou řeč Amadisovu, jeho metafory, jichž užívá o lásce, jeho preciosismus (strojenost) nalézáme u spisovatelů asketických a mystických, jako jsou Francisco de Osuna, Bernardino de Laredo, Malón de Chaide i svatá Terezie (na př. ve Výkřicích nebo Hradu nitra). Mystikové a kazatelé, aby se přizpůsobili ovzduší doby, osvojují si příklady a metafory, vzaté z života rytířského a válečného. Hrad nitra nebo Duchovní cvičení svatého Ignáce ukazují, jak tito mystikové vysvětlují vnitřní boje výlevu mystického přirovnávající je ke skutečné bitvě. Svatý Ignác na příklad popisuje bojiště jerusalemské, kde je hlavním vojevůdcem Kristus, klada je proti bojišti babylonskému, kde velí Lucifer. Metafory z oboru válečného možno nalézt i už dříve, ale klasické období mystiky španělské si v nich obzvláště libuje.

V století 15., předcházejícím rozkvět mystiky, převládá literatura asketická. Touha podepřít reformu církve španělské i tak zv. hnutí protireformační, namířené proti reformaci Lutherově, byla příčinou, že bylo podporováno šíření nauk mystických. Ale záhy bylo poznáno

se strany inkvisice nebezpečí, které takové volné šíření mysticismu může skýtati. Od polovice století 16. bdí inkvisice nad hnutím mystickým a zakazuje každou knihu, která se kloní ke kvietismu mystickému nebo tendencím luteránským v nauce o ospravedlnění. Neboť těmto dvěma nebezpečím se musela nauka mystická vyhnouti, aby neupadla v bludařství. Proto jsou inkvisicí obtěžováni nebo pronásledováni autoři mystičtí, kteří tuto nauku nedosti jasně vysvětlují. Vzpomeňme tu pronásledování svatého Ignáce a jeho druhů v počátcích Tovaryšstva Ježíšova nebo fakta, že do indexu knih zakázaných byla pojata díla předních mystiků, jako byli Juan de Angeles, Luis de Granada; vzpomeňme dále procesu Luise de Léon,* zkoumání spisů svaté Terezie atd.! Příkladem přísnosti s jakou se postupovalo, je jeptiška Magdalena de la Cruz z Kordoby, která zakoušela vise, extase i zjevení, a celý svět jí po léta věřil. Až blahoslavený Juan de Avila zjistil, že jde o klamně stavy mystické. Třebas se jeptiška tato podrobila, byla napomenuta a na výstrahu zavřena.

Na druhé straně zas bylo hnutí mystické podporováno. Mezi těmito dvěma tendencemi, počáteční podporou a potomní nedůvěrou dogmatickou se rozvíjelo símě náboženského nadšení mystiků v půdě dokonale zúrodněné.

* Byl objasněn v mém článku „Počátky novověké mystiky španělské“.

*

JAROSLAV ŠULC

MLHAVÝ DEN

Jdou mlhy při zemi
a všude slzy jsou,
kraj cely uplakán
a stižen tesknotou.

Hodiny večerní
tak zvolna, zvolna jdou . . .
a každá umučí,
zalknu se samotou.

O růžích píseň zpívalas,
o věrnosti též šeptalas –
proč jsem ti uvěřil?

Růže i věrnost zničil čas,
jen tys mi v srdci zůstalas,
že jsem ti uvěřil.

MALÍŘ JOSEF ŠÍMA

Dojmy z brněnské výstavy jeho kreseb.

PAVOUK tkal svoji síť. Jako černý bod vznášel se ve vzduchu. Běhal sem a tam a splétal neviditelná vlákna. Pak ustal. Síť byla hotova. Obrazec její se však ztrácel, oči ho neviděly. Teprve, když zasvítilo slunce a ozářilo pavoukovo dílo, ukázala se všechna krása stříbrných nitek, jež bez začátku a bez konce tvořily síť. Ne obyčejnou, ale poesii slunečních paprsků, poesii zlatých vlasů pohádkových princezen.

Kouzelné klubko pavučin má Šíma v rukou. Bez ustání odmotává vlákna a poesii života je připoutává k ploše papíru. Ve tmě se vlákna ztrácejí; na slunci však září a svítí oslnujícím leskem kouzla života.

Kresba jest hned přímá, tu zase plno vláken v klubíčku vyřinulo se z ruky a v jemné ploše pokrývá bílý papír. Linie tvarů jest křehká, jen se rozlomití a roztržiti. Připomíná svou jemností krajkový porculánových sošek. Vine se hadovitě, proplétá se tu v hustou nebo zase řidkou spleť čar, tvoří plno prohlubin a vyvýšenin, které dýchají teplem života. Někdy jest kresba ozdobena zelení luk, nachem červánků, modří nebes, nejčastěji však hnědí země.

Ze směsi těch čar a barev vyrostly panenky, z nich vyrostly také krajiny.

Všechno, ať živé či neživé, je shluk malých částic, které jsou k sobě spojeny duší. Ta způsobuje, že člověk jest člověkem, ta tvoří podstatu každé bytosti. O lvu se říká, že vždy zůstane lvem, byť byl sebe krotší! Jeho podstata – divokost zůstává stále stejná. Nedá se ničím zamaskovati. Neliší se tedy tvorové snad tolik tvarem těla, jako spíše duševními vlastnostmi; a to nejen tvorové odlišných druhů, ale i stejných. Takže kolik je tvorů, tolik jest variací duší. Přece však všem jest něco společné. Je to poesie jejich duševního života a poesie tvaru a barvy. Kdo chce ji viděti, vidí ji.

Všechno – od oblázku až po mohutnou, syčící lokomotivu – má svoji vlastní, poetickou krásu. Jest však skryta, jako ve vajíčku. Teprve teplem porozumění a lásky k věci probudí se k životu a ukáže se v plném svém lesku. Onu krásu zachytiti, to jest umění. Nejen podobu, ale duši každé věci. Ta dodává všemu pravou, individuální poesii. Maluje-li pak Šíma panenky či krajiny, tu mu nejde v prvé řadě o zachycení skutečné podoby tvaru, nýbrž o zachycení podstaty předmětu svého zájmu, o jeho duši. Ovšem, aby spoutal duši, zachovávat tvar, jenž náleží předmětu. Ponechává z něho jen to, co jest nutné, aby malba vzbudila onu náladu a dojem, jaký vzbuditi má. Tímto zachycením duševní podstaty všech věcí dosahuje zároveň i vyjádření jejich poesie, která jest podstatou onou podmíněna.

A tak nemaluje Šíma tělo ženy, nemaluje krajinu, ale zachycuje poesii ženy, poesii krajiny.

Lidstvo pokročilo – podle Šímy – tak daleko, že k poznání rozruchu

působeného duševním stavem je třeba jemných mechanických přístrojů. Doby, kdy tvář byla zrcadlem duše a oči okénkem jejím, dávno prý minuly. Nač by tedy měly Šimovy panenky hlavy, které stejně mohou být jen nasazené masky? Bez hlav jsou malovány. Ruka Šimova, velmi citlivá k životnímu tepu, kreslí krásné něžné tělíčko – rokokovou panenku. V těchto torsech, zakleta v čarách, chvěje se celá ženská duše, jemná, vonící mládím a krásou.

Divné to ženy maluje pařížský malíř. Ani zdaleka se nepodobají moderním ženám století XX., v němž se zrodily. Jsou to dívky prosté, zbavené všech ozdob emancipovanosti a rovnoprávnosti. Prostě jen ženy, jejich duši, věčně stejnou a stále krásnou jak vodník chytil a na papír vlákny připoutal.

Také tak věčně a poetické jsou rodné sestry panenek – krajiny. Kousek země porostlé stromy, oblaka a vysoké hory, chatrč – toť celý obsah krajiny. Tak prostě milá jest, jak matka. Jen samé pohádky vykládá. Kaluž o jasném nebi, země o velikém tajemství zrození života a o zkáze, potok o slunci, kámen o životním zápase tvorů. Všechno dohromady pohádku o radosti ze života.

Země, velká matka, na jedné ruce chová živé za zpěvu ukolébavek, druhou zahaluje a hladí mrtvé. Nepláče. Raduje se a pro potěchu jiným koketně se vystrojila. Tváře si napudrovala zelení trávy, vykouzlí tisíce stromů.

Stromy zblízka až nás děsí svým zápasem o slunce a vzduch. Ruka prorazila povrch země a chytá světlo. Větve se kroutí, napínají, zrovna lapají po slunci. Hrozný zápas. Z dálky se stromy našemu úžasu vysmějí; září jak mýdlová bublina, jsou veselé, smích jim jen zvoní. I krajině pak úsměv proskakuje ve stínech stromů a listů, ve veselých bizarních stínech kamenů.

Koketní i starostlivou krajinku namaloval Šíma. Stromy jak fauni poskakují po papíře; mezi nimi prosvítá starostlivá matka země. Na ní krčí se někdy chaloupka.

Ne velká, malý domeček sluncem ozářený. Co štěstí jest asi uzavřeno v jeho stěnách! Klíčkou je ta chaloupka a srdce člověka, jenž miluje krásu, jest v ní uzavřeno. Nemůže ven. Jak onen rytíř kdysi by zkamenělo hrůzou, co by vidělo ve světě; a tak jest schováno v domku, vyhřívá se na slunci a sní, sní o kráse všeho, co jest na světě. Pro sebe si tvoří poesii, sobě a krajině kolem vykládá své pohádkové sny. A proto jest krajinka tak veselá a šťastná; má lásku na svých nadrech a má slunce. To jí stačí ke štěstí a ke kráse.

Panenky a krajiny vyskakují z pavučinového klubíčka: Jsme šťastné, jsme krásné. Milujte nás!

TIŠÍ HOSTÉ

Noc letní . . . V smrčin úkradí
rozkvétá zlaté kapradí.
Háj zdřimlý listem nezachvěje,
křepelka z žit se nezasměje,
zmlk' písklat štěbot rozverný,
když Červánek zhas' lucerny.

Čas tichou plavbou v půlnoc míří . . .
A vlhou nocí šelest víří
jak lehká křídla netopýří.
To letí, letí v soumraku
na bílých ořích oblaků
dav zkrvavených přízraků.

Člun luny tone v siné záři,
ze sadů voní růží vzdech.
Jak hejno tažných ptáků v záři
teď spíati touhy v okovech
se domů na mžik navracejí,
jichž těla v cizí zemi tlejí.

Mrak černý lunu pohltí;
už přeletěli tři sta mil.
Ves rodná když se zjevila,
slyš! – jedenáctá odbila!

Vzplá luna skrze mraků mříž –
a je tu známý dvorek již,
a Jirka Lukšů, stínu stín,
– pad' raněn sočských do roklin –
se v maštal brankou z latěk dívá,
zda rozčesána vrance hříva,
zda pohůnek – však dost mu kázal! –
ho příliš zkrátka neuvázal.
Ó, chtěl by strojit žebřiny,
pak tryskem vyjet z dědiny,
však jistě budou s neděle
už svázet zlaté mandele!

Tam Tomeš statku přede vrátky
již stanul, hledí do zahrádky,
kde jako svíce hromniční
za plůtkem slezy v květu ční

a jako monstranc husitů
terč slunečnic ždá úsvitu.

Noc plyne tichým příbojem . . .
Pod lehkým šera závojem
– hle – okénko se rozletělo,
v něm zastkvělo se sladké tělo,
dva kaštanové pletence
laskají nader pupence,
zrak srní slzy operlily –
ach, k útěše zda dostačily
hodnovi, jenž kdys v souzvuk těl
i duši láskou rozedhvěl,
a dnes v té noční hodině
je stínem v stínů vidině!

I Jambor kolář domů spěl,
oknem se v jizbu zahleděl,
– plá luna pohřební jak svíce –
hle, mladé ženě zvadly líce,
a peřinku má odkopánu
hoch, jehož dchoval v povijanu,
než střela navždy zlomila
ta pouta, jež ho pojila
s domečkem v potu budovaným
a s hochem jako malovaným,
u jehož drahé kolíbký
se loučil s ženou polibky.

Teď s oblak smek' se lehýnce
a džívátá k vdově mamince
jediný synek po mlynáři.
(Hrob jeho v Gorlic okolí
stříbrné střehou topoly,
kopretin hvězdy na něm září,
jak spad' by v trávník peřestý
bělostný závoj nevěsty.)
Dnes maminčiným steskem vzbuzen
sem z karpatských byl rovů puzen,
sem, kde v stín olšin tesklivých
mlýn otcův stulen, něm i tich.

Vzplál sinavými znova lesky
stříbrný v mraku lampion.
Na „Nebeklíče” svítí desky,
jež skropil slz už milion.
Na mlynářčině klíně leží

ta kniha nyní zavřena –
oh, Bože, matce vlas se sněží,
je vetřhá z ní už stařena,
bol krutě oral v jejím líci –
i teď ji vidí žalem bdící,
zhroucenou v starém lenůšku,
sen mívá její podušku.

A světlou nocí cvałem v cval
Čas, tichý jezdec, harcoval . . .

Již Zora měla vzplanouti –
však proč dnes mlčí kohouti?
Manové strážní vísky naší,
co zpěvem bludné duchy plaší,
dnes pauzu svoji prodloužili –
necht potěši se hosté milí,
jež cizí hrouda pod hlavou
v pout pudí noční dálavou.

A ráno – celá ves se diví:
„Mně zdálo se, stál zde jak živý . . .”
„Ba, budem letos žně už třetí
bez Jirky svážet, milé děti . . .”

A kolářka, když den se vzbouzí,
se marně novým mukám vzpouzí:
„Můj sirotečku, Bůh to ví,
máš věrné oči tátovy,
byl ve snu zde, zřím každý rys,
jen smutnější byl nežli kdys . . .”

Když baňatá věž kostela
se v ranním slunku zarděla,
spanilá dívka ze statku
jde zvolna v květnou zahrádku.
Blouznivá jiskra tlí jí v zraku
jak utonulá hvězda v mraku,
když ve vzpomínek záplavě
květ sbírá k vínku úpravě.
Jím obrázek pak ověnčen,
kde před huculskou chatou křivou
hoch stojí s tváří odvážlivou –
dnes krásný o něm měla sen . . .

A drobným krůčkem podle struhy,
skrání utrpení zrytu pluhu,

růženec drolíc rukama,
 jde z mlýna ke vsi pajmáma.
 Ó, marně před zrak šedé hlavy
 se jako švarný šohaj staví
 den letní, voně poutěmi!
 Ji krása světa nepomate,
 co těšilo, je pod zemí . . .
 Dnes pomodlí se o mši svaté,
 by Bůh ji v rajskou zahradu,
 až opustí duch mlýnské krovky,
 za bolestí všech náhradu
 vzal k tátovi a k Jozífkovi.

A hudbou včel, žit šelestem
 vysmáv se marným bolestem,
 lip květnou vůní opíjen,
 hod zrání slaví letní den . . .

Z knihy „Moravské symfonie a jiné básně“.

*

BÁSNÍK A MALÍŘ

Při tidé oslavě šedesátin našeho básníka těžko bychom pohřešovali jeho mladšího věrného druha a krajana — mistra KARLA NĚMCE.

Se svou obvyklou vzácnou odhotou přispěl původním dřevorytem, jež přinášíme jako zvláštní přílohu tohoto svazku — jistě k radosti všech četných přátel a ctitelův obou novoměstských umělců.

Ti zajisté pochopí, proč si ideální tvůrce jedinečné sgrafitové výzdoby novoměstského katolického chrámu zvolil ke svému obrázku právě tuto jímavou báseň Karníkovu. Miluje své rodné horské město zrovna tak jako ti „tiší hosté“, jeho bývalí druhové, kteří nemohou na ně zapomnět ani ve hrobech daleké ciziny.

A snad se jednou oba naši umělci domluví a vydají společné dílo své lásky k rodnému kraji: básník vytvoří ze svých knih výbor „horáckých“ namětů a malíř doprovodí je svými svéráznými kresbami . . .

Bůh jim oběma žehnej!

TOUHY NAŠEHO MLÁDÍ

K brněnské výstavě čínského umění a obrazů J. Píseckého z Dalmacie.

MLÁDÍ jest neklidné jak tažní ptáci. Chvilí kratičkou ohřátí své nepokojné srdce v rodném domě, pohádky matčiny poslechnouti, ale pak pryč, daleko do světa vydati se na pout. Slunce sledovati na jeho dráze a poznáním spojití v duši své západ s východem. Země jest veliká. Splnění touhy jest tak daleko, jako měsíc, do jehož zlaté hloubky noříme za jasných nocí svoji tvář. Jsme chudí a život jest příliš krátký. Zbývají nám jen sny a pozdravy, jež nám posílají daleké kraje. Poslové – umělci.

Kdesi daleko, tam, odkud se ráno z rudých mlh noří slunce, žije uzavřený svět, kraj při vši své rozlehlosti malý, ohraničený mohutnou zdí. A tam žijí umělci, kteří zaklínají v hedvábné nitě všedno kouzlo své vlasti. Nepatrný atom v ohromné říši nebes, sžili se s titěrností i obrovitostí. Kapka vody – toť pro ně stát větší země. Širou Čínu kouzlí v jediném domku, v jednom jediném širáku čínského rolníka. Není pro ně hranic. Ani mezi přírodou. Číňan ji miluje velmi něžně. Jest jeho milenkou, kterou opěvuje ve svých básních. Básník klidný a vyrovnaný zpívá si o idylle tiché práce, idylle stínu stromů a kypícího života. Tak vytvořil umělec národní umění, jež dědí se ze staletí na staletí. Vše zůstalo stejné. Jen milenecký poměr časem někdy vychladl.

Jako dávní umělci, tak i *Sita - Sun* miluje přírodu. A právě to nejkrásnější z ní, květiny. Něžně je svazuje v kytice dávaje pozor, aby ani jeden lístek, ani jeden pestík neztratily. Až se zdají květiny divně svojí mikroskopickou přesností. Vzdudh a slunce jako by vyprchalo. Jen květina zůstala, predestilovaná, zachycená ve své podstatě. A tak i ptáci. Plno lesklých, různobarevných peříček stkví se na hedvábí. Ptáci z rajske zahrady, kteří pějí písně, jakých neslyšíme. Jsme příliš hrubí a drsní, než abychom postihli kouzlo jejich písní.

Svémi obrázky nám vypravuje *Sita - Sun* zkazky o své vlasti a o starých umělcích. I malíř *Wang Šo - lin* vypravuje podobně. Jenže o jiném. O bizarních skalách, jež obsypány květy stromů, podobny duchvalcům mraků, chovají na svých řadrech chaloupky čínských rolníků. Maluje krajinky se vším, co je dělá čínskými. Bambusové háje rostou na březích potoku, jenž překlenut mostem pospíchá od zvonících vodopádů, jichž všude plno stéká se skal. K nim shlíží malá kimona. Jsou tak tichá; sní snad o kráse modravých hor, jež se rýsují na obzoru. Tam na vrcholek vystoupiti a dívati se na svou vlast – svoji rodnou matku. Jinde na obrázcích přiblíží nám ona kimona a líčí v genrovitých scénách jejich drobné práce a starosti.

Tiše! Kolem je vzduch plný ruchu. I smích jest slyšeti. To bůžkové z daleké Číny vklouzli mezi nás a upoutávají zvláště oni svou charakteristikou naše oči. Dobří i zlí duchové. Démonové a hrozní draci je provázejí na jejich cestách.

Díváme se na ony pečlivé obrázky, jichž podrobnost se nám místy zdá nepřirozenou a suchopárně popisnou. Jako by duše z nich vyprchala. Zvykli na veliké ozářené plochy, díváme se tomu titěrnému zaznamenání každého ptačího peříčka, každého pestíku květiny. Přesto máme zde vykouzlenu Čínu našich snů. Zdá se nám, jako bychom byli přeneseni v daleké kraje, až v srdce Číny.

*

Moře, širé moře, jež obepínáš svým stříbrným pásem příboje všedny země. Jsi krásné ve své velkoleposti a tajemnosti. Jak zakletý zámek, plný pokladů, stkvěješ se ve své kráse. A my rozbíjíme si hlavy, zkrvavujeme si ruce, snažíce se ti vyrvatí tvé poklady. Ubozí!

Širé moře, jež lákáš a svádíš svým zpěvem lesklých harf jak siréna. Vrhnutí se do tvé náruče a ponoření se v hlubiny mezi reje nymf a tritonů. Tvá zálučná krása jest zhoubná. Vodníku, lovče duší! Koho chytiš, ten potácí se v okách tvých sítí vln. Jen slunce tě může milovati. Líbá tě po tvém vlhkém čele a noří se svými paprsky ve tvé vlasy. Tiší tě a konejší, když v hněvu vztahuješ své paže, abys zničilo, co ti přijde v cestu. Sluneční paprsky jak démanty poskakují po vlnách a tvoří náhrdelník na tvé nepokojné šíji. Vysoko stříká voda, o kameny bije, na písek se vylévá.

Všednu tu hru na svých obrazech zachycuje *Písecký*, jenž okouzlen mořem odchází do Dalmacie za sluncem. Střeží se, aby snad jeho duše se nezahnízdila na obraze a nezakryla krásu širého moře. Proto maluje, vlastně přelévá spousty vod na malý kousek plátna, a znovu uvádí v pohyb a rej vlnky a sluneční záři. Rozumí moři a dovede je ukázati v plném lesku a kráse. Teprve teď pochopíme nádhru přírody. Neboť ona jest tvůrcem všech obrazů, ne modelem. Ona jest malířem a umělcem.

Písecký celou duší zaujat slunnou Dalmacií přenáší v plátno její jas a ohnivý, teplý život. Korčula, Lopud, Kotor a nade vše pohádkový Dubrovnik defilují před námi. Se všech stran shlíží na svoji lásku. Otáčí jí v ruce jako démantem, aby mohl zachytiti všedhen jas jeho plodů. Jako kdysi Čermák, tam i on stojí před kamennou krásou římské čuprije mostarské a maluje ji na svém velkém obraze. Krása mlh, jež stoupají z řeky, aby zahalily v sebe domky. Jako papírové škatulky sedí na skále a ztrácejí se ve fialovém oparu těžkého vzduchu. Řeka s nebem se spojila a obě proudí a obepínají obraz kol dokola. Řeka i nebe, zkrášlující ve svých jemných závojích kamenné zdi a zjemňující je v křehkost snů, spěchají ke svému cíli – moři.

Obklopuje nás všude. Moře, krásné moře, po němž ve snech mládi konali jsme daleké cesty, skončené probuzením ve všední den. Zase brázdíme na lodi tvé tělo. Na přídi stojíme a ty kolem nás letíš. Ovíváš nás svým dechem a my spějeme stále dál a dál až tam, kde splýváš s nebem. Tenkrát, až dosáhneme svého cíle, až budeme hlavou čníti v nebe a zírati v jeho nesmrtelnou krásu, tenkrát chyťme své štěstí.

▼ ní „své touhy, svého mládí plachý žár“. Celek je pestrou, dosti nahodile utvořenou sbírkou náladových veršů se vzpomínkami na tiché štěstí prožité ▼ dětství nebo ve dvířích samoty i na pomíjivé bolesti životních zklamání. Osvěžuje ji cyklus sonetů a několik balad, z nichž vyniká zvláště balada o Zeyrově „Adonai”. M.

Joe Hloucha, Sakura ve vidhici. Útržek deníku z cesty po Japonsku. Sedmé vydání. Stran 245. Cena 30 Kč. Nakl. A. Neubert v Praze 1930. – Mnohý spisovatel by jistě mohl záviděti J. Hlouchovi jak četných vydání jeho spisů, tak jejich skvělé úpravy, v jaké jsou nyní vydávány. Také nové vydání jedné z prvních a nejlepších jeho knih vychází na pěkném papíře tištěno typem Garmond a ozdobeno 12 barevnými reprodukcemi podle dřevorytů slavného japonského malíře Hirošiga z padesátých let minulého století. Nepřiléhají ovšem k textu, ale vystihují roztomilým způsobem krásy Tokia, jež popisuje také spisovatel ve formě deníkových zápisků, všímaje si hlavně různých náboženských slavností, mravů a zvyků japonského lidu. Láska k Japonsku svádí jej ovšem někdy k přeceňování mnohých zjevů, na něž hledí většinou jen s jejich světlé stránky, a zvláště také k přeceňování buddhismu; jde tu tak daleko, že dává za pravdu myšlence o Nirváně a velebí sebevraždu jako hrdinství. Románovým pojátkem zápisků je čistá, básnicky zladěná jeho láska ke krásné japonské dívce Sakuře, jež dce následovati autora do Čech, ale pro odpor bohatého příbuzného proti sňatku bere si život. M.

Rud. Rich. Hofmeister, Eopsyché. Prapohádka. Stran 270. Cena 25 Kč. Nakl. Šolc a Šimáček v Praze 1930. – Je to nové laciné vydání knihy, jež vyšla před 3 lety v Družstevní práci s kresbami Jana Konůpka a již se pak dostalo ceny České akademie. Druží se k celé řadě oněch děl autorových, jimiž se pokusil vylíčiti beletristicky život v pravěku a zvláště domnělou vývojovou dráhu lidstva. Jako jinde staví se ovšem i zde proti učení Bible, jež je mu jen „krásným mythem”, za to přijímá nauku spiritistů o tak zvaném perispiritu čili astrálním těle duše. Vznik člověka jakožto inteligentní odchylky v ostatním postupném vývoji tvorstva vysvětluje inkarnací andělských bytostí – „eopsyché” – do těl ssavců. Rozumný čtenář, který dovede rozlišovati, co jest jen básnickou fantasií a co výsledkem vědeckého badání, může se jen znovu podíivovati autorovu umění, plasticky a barvitě vytvářeti obrazy předhistorických dob. M.

Rud. Rich. Hofmeister, Zarathušta. Stran 91. Cena 10 Kč. Nakl. A. Neubert v Praze 1930. – Vedle života v pravěku láká R. R. Hofmeistera nejvíce stará historie východních národů a zvláště osobnosti z velkých náboženských hnutí. Po obrazech z dějin národa israelského (Judith, Pod žezlem Jahvovým, Mojžíš) obrací se nyní ještě dále na východ k osobě Zarathuštrově. V úvodě zdůrazňuje autor nesprávnou ovšem zásadu o vzniku náboženství (člověk prý si nejprve stvořil boha a pak si vybájl krásný mythus o tom, jak jím byl sám stvořen!) a snaží se ji pak dokázati na vývoji svého hrdiny. Jinak je toto dílko, silně provanuté starou indickou poesií, zajímavým obrazem úporných bojů mezi kočovnými a usedlými kmeny iránskými a živou reprodukcí nejstarších jejich knih. M.

Jan Pavlovic, Spiklenci. Týden v Tuilleriích. Stran 334. Cena 18 Kč. Nakl. A. Neubert v Praze 1930. – Český autor se zřejmě učil u mistra historického románu A. Dumasa. Ale i kdo zná již řadu Dumasových prací z doby napoleonské, přečte si se zájmem tento původní román, podávající ve výseku jednoho týdne zhuštěný a přece plastický obraz života na císařském dvoře r. 1808, tedy z doby, kdy byl Napoleon na vrcholu moci, ale stále znepokojován úklady šlechtických spiklenců-roylistů. Autor zachytil pěkně líc i rub jeho povahy, jak se jevila v zákulisí soukromého života, a využil hojně romantiky doby a okolí, kde se tak často světodějně události spínaly s drobnými milostnými příběhy. *B. J.*

Charles Dickens, Oliver Twist. Román o 2 dílech. Přeložil Lad. Vymětal. Ilustroval Vlastimil Rada. Knihovny Kozoroh svazek XIV. a XV. Stran 415 a 403. Nakladatel. Lad. Kuncíř v Praze 1930. – Tento klasický román Dickensův byl k nám uveden již skoro před 90 lety (1843) – byl to vůbec první český překlad anglického spisovatele, jenž teprve nedávno na sebe upozornil svými Pickwickovci. Nový překlad Vymětalův, jež vhodně vyzdobil ilustrátor Pickwickovců V. Rada, teprve dokonale vystihuje tento „děj z protizákonného života“ Anglie, vylíčený s krutou skoro pravdivostí. Hrdinou je sirotek zrozený v chudobinci a vychovaný na obecní útraty: jest mu projíti v těžkém životě dobrodružstvími nejnižšího řádu, jaká jsou možná jen ve velkoměstě, ale přesto udržet se nejhoršího bahna. Je velkým uměním Dickensovým, že dovedl podat i nejbídnější scény věrně sice, ale bez odpuzujícího přepínání a sensacovitosti, a do bohatého, vážného děje vnést místy i ušlechtilý humor, celek pak obestříti kouzlem opravdově cítěné, měkké soustrasti a vlastního živého účastenství na osudech všech i vedlejších osob. *M.*

F. S. Finžgar, Pod svobodným sluncem. Román. Ze slovinštiny přeložil Rud. Linhart. Stran 620. Cena 30 Kč. Nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1928. – Kniha není letošní novinkou, ale nebylo o ní dosud v „Arše“ psáno a je vhodno ji připomenouti v roce, kdy vzpomínáme 15. výročí předčasné smrti jejího oddaného překladatele básníka Rud. Linharta. Byla to asi jeho poslední literární větší práce, jejíž knižní vydání se nedočkal. A je to i samo v sobě cenné umělecké dílo, jež věru nezaslouží, aby u nás snad zapadlo. Velice živým a poutavým způsobem vytváří před námi autor – nejsilnější to asi epický talent z družiny slovinských kněží-spisovatelů – obraz z dob císaře Justiniana, na jehož dvůr uteče se nejmladší syn slovenského knížete, aby se tam naučil válečnému umění. Ujde osidlům prostopáské despotky Theodory a vrací se po mnohých dobrodružstvích s milovanou, křesťansky čistou Irenou, aby ve vlasti vládl sbratřeným Slovincům. Román má mnoho velmi působivých scen a plasticky kreslených postav z nejrůznějších vrstev a národů, jež se shrnuly do rozmařilého a proto upadávajícího Byzance. – Autor se jistě učil u Sienkiewicze, ale jest při tom také poctivým umělcem, jehož dílo zasluhuje skutečně pozornosti. *M.*

M. A. Aldanov, Svatá Helena, malíčký ostrov. Přeložila Dagm. Autratová. Stran 127. Cena 6 Kč. Nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1930. – Nevelká

knížka uzavírá čtyřsvazkový cyklus „Myslitelé“, jímž se snažil mladý ruský spisovatel vystihnouti ducha velké francouzské revoluce a doby napoleonské. Zde ukazuje již jen trosky slavkovského vítěze, upoutaného na maličký ostrov a zvolna odumírajícího – tělesně i duševně. Jen před zvědavým a vlivným cizincem dovede si ještě nasaditi starou masku, jinak budí jen soucit svou ubohostí, jakou projevuje i v názorech o náboženství. Autor spojil s tímto smutným obrazem i historii tehdejšího Ruska, poskvrněnou zavražděním cara Pavla a naplněnou předtuchami dalších vnitřních zmatků.

B. J.

Helena Mniskowa, Květ magnolie a jiné povídky. Přeložil Dr. Mir. Zelenka a Jar. Sudík. Stran 136. Cena 10 Kč. Nakladatelství A. Neubert v Praze 1930. – Jako do svých velkých románů vlétá spisovatelka ráda hovory o vážných životních otázkách a nejednou dává i do děje zasahovati okultním silám, tak činí i v těchto čtyřech drobnějších povídkách, kde pak ovšem tyto její záliby pronikají tím účinněji. Autorka „Malomocné“ jeví se tu zřejmě jako idealistka, jež odsuzuje nevěru, požitkářství, hmotařství a vše, co k tomu svádí, na příklad zhoubný vliv moderní hudby a tanců, jež podle ní odvádějí od Boha. Vliv okultních sil, jasnovidů a telepathie, uplatňuje se nejvíce v obou posledních povídkách ze života kněžského. V první staví proti požitkářskému faráři ideálního kaplana, jež tajemný hlas volá ve sněžné štědrovečerní noci k těžce nemocnému příteli; ve druhé novokněz, úplný prý nevěrec propadlý nečisté vášni, teprve při primiční mši svaté je skoro zázračně obrácen. Děj této poslední povídky je sám v sobě málo pravděpodobný a náhlé obrácení člověka, který tak rouhavě a cynicky po prvé přistupuje k oltáři, působí spíše svou romantikou než psychologickou přesvědčivostí.

L. K.

Janis Veselis, Lůžko bohů. Román. Z lotyštiny přeložil Nik. Skudra. Str. 175. Cena 9'50 Kč. – *Hal. G. Evarst, Žlutá smečka.* Román. Z angličtiny přel. Boh. Z. Nekovařík. Stran 148. Cena 12 Kč. Obě knihy vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1930. – První kniha uvádí k nám mladého a nadaného lotyšského spisovatele, jenž za světové války bojoval s ruskou armádou, po válce pak účastnil se bojů proti dočasné okupaci Lotyšska dělnickými sověty. „Lůžko bohů“ je právě obrazem této doby: vláda sovětů se již bortí a nevitání vládcové, různí ti komisaři, krutí a sobečtí, hledí ve zmatku zachrániti, co se dá, kdežto hlavní hrdina románu, více snílek než bojovník, více individualista než bolševik, prožívá osobní krizi svých pudů i životních názorů, jež ho konečně přivede do lotyšské armády. Román je zajímavý líčením nedávných událostí, zřejmě také osobně autorem prožívaných a dobře charakterisujících poměry na okraji Ruska. – Druhá kniha přenáší čtenáře na daleký západ, do divokých prérií a hor, kde řádí „žlutá smečka“ kojotů pod vůdcovstvím chytrého míšence mezi vlkem a kojotem. Autor zná jistě dobře život těchto zvířat a dovede vypravovati mnoho zajímavého o jejich dobrodružných výpravách za kořistí i o jejich bojích s člověkem.

B. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY

Básníku Janu Karníkovi dostalo se konečně před jeho šedesátinami dávno zaslouženého veřejného uznání v podobě státní ceny literární za dlouholetou a významnou činnost spisovatelskou. Všichni jeho přátelé mu jistě upřímně blahopřejí!

Osmdesát let Dědictví svatého Cyrila a Metoděje v Brně. První náš moravský spolek pro vydávání dobrých spisů v duchu katolickém dočkává se letos jubilea, jež by nemělo přejíti bez zájmu širší naší veřejnosti. Byl založen – na popud Dra Jana Bílého a prof. Vintíře Kalivody a za spolupráce celé družiny Sušilovy – dne 23. srpna 1850 a zahájil svou činnost první schůzí dne 23. října 1850. Dědictví C. M. bylo tehdy a po celá tři další desetiletí hlavním střediskem všech našich literárně náboženských a kulturních snah, učilo namnoze náš lid teprve čísti a zasel o jistě mnoho dobra svými publikacemi, jichž rozdalo svým údům přes půl milionu – vydávalo v dobách rozkvětu své podíly až v 15.000 výtisků! Rozvojem jiných moderněji vedených nakladatelských a vydavatelských podniků i pozdějšími hospodářskými pohromami ustoupilo Dědictví do pozadí, ale přesto má dosud nepopíratelný význam a bylo by jen s prospěchem, kdyby letošní jubileum vzbudilo pro ně opět živější zájem. Jesnad známo, že členem D.C.M. může se stát každý vkladem 40 Kč ročně; za to dostává pak každoročně jako podíl knihu, jejíž cena ovšem daleko převyšuje úroky vkladu. Mnohé

ze starších podílů prodává Dědictví za cenu velmi sníženou. Adresa nynější správy jest: Brno, Antonínská ul. 1.

„*Nová lyra*“. Pod tímto názvem začala vycházeti v Praze nová „knihovna moderní poesie“, řízená Bolemlírem Nešťastným. V ní chtějí se sdružiti nejmladší básníci, kteří „vstupují do života plni nadšení a odvahy žít a bít se pro vznešené ideály“ a při tom jsou „uvědoměli katolíci“. Knihovna byla zahájena sbírkou básní Jiřího Pileckého „*Rudé růže*“. Nerad bych mladého básníka odsoudil a zarmoutil, ale i při největší shovívavosti nutno přímo říci, že toto uvedení nebylo šťastné: sbírka nejen neukazuje nějakých nových cest nejmladší generace, ale jak svými náměty, tak po stránce formální stojí daleko za knihami starších básníků. Autor vystoupil se svou prvotinou na veřejnost zřejmě příliš předčasně. Teprve několik čísel v posledních oddílech dává jakousi naději v jeho další vývoj, ale většinu veršů měl si ponechat v psacím stolku. Doufejme, že bude možno příznivěji se vysloviti o 2. svazku sbírky, jímž budou básně Bol. Nešťastného „*Pomněnka*“. Možná ji objednat u J. Stýbla, Praha II., Václavské nám.

Polský spisovatel Ejsmond, z jehož knihy karpatských povídek přinášíme ukázkou, zemřel v červenci při automobilové nehodě. – Článek o něm z pera O. F. Bablera musili jsme odložit do 4. svazku.

Družina literární a umělecká,

aby umožnila nákup hodnotných knih, které má na skladě, roztrídila je v šest serií a nabízí je za značně sníženou cenu. Možno však jednotlivé knihy v seriích vyměnit za jiné téže ceny.

Serie 1.

Bazin René: Davidka Birotová . . .	7'70
Kalus Josef: Přímořské dojmy a elegie . . .	1'60
Cankar J.: Z cesty, přel. B. Vybíral . . .	12'—
Anthony Trollope: Cestou ke kličdu, přeložil Boh. Kyselý . . .	8'—
Ronaj Gabriel: Sluneční píseň . . .	2'—
Roč. Ardy 1921 — 24 (a Kč 36'—) . . .	36'—
Roč. Evy 1911 — 25 (a Kč 15'—) . . .	15'—
Zýbal Erantišek: Pěl ptáček . . .	5'20
	<u>Kč 87'50</u>

Serie 2.

Benson Hugh Rob.: V rozbřesku budoucnosti, přel. Prokop Holý . . .	15'—
Kašpar Frant.: Zastavené hodiny . . .	10'—
Strážovský Frant.: Mariánský sloup . . .	7'80
Horáček Frant.: Žena, její úkol a vychování . . .	2'20
Jiříček Bedřich: Vznik a konec světa . . .	1'90
Roč. Ardy 1921 . . .	36'—
Roč. Evy 1921 . . .	15'—
	<u>Kč 87'90</u>

Serie 3.

Bělohávek Václav: Oheň Eliášův . . .	14'—
Wárosy Gyula: Kaplan, farář a kanovník, přel. B. Kyselý . . .	10'—
Kyselý Frant.: Z říše světla . . .	18'—
Cinek Fr.: K náboženské otázce v prvních letech naší samostatnosti 1918-1925 . . .	18'—
Jiříček Bedřich: Žalmy kosmické . . .	1'60
Roč. Ardy 1917 . . .	5'50
Roč. Ardy 1907 . . .	2'80
Roč. Obzoru rodinného 1920 . . .	18'—
	<u>Kč 87'90</u>

Serie 4.

Bruno-Ruby J.: Příklad abbého Jouvea, přel. dr. Fr. Odvalil . . .	16'—
Ronaj Gabriel: Vítězná píseň . . .	2'80
Odvalil Frant.: Co v duši zaléhalo . . .	8'50
Kavánová Marie: Naši básníci . . .	1'70
Lang Alois: Otec pouště sv. Jeronym . . .	17'—
Tauber Ot.: Sektářství u nás . . .	3'—
Roč. Ardy 1918 . . .	11'—
Roč. Evy 1920 . . .	10'—
Roč. Obzoru rodinného 1921 . . .	23'—
	<u>Kč 93'—</u>

Serie 5.

Hruban Jaroslav: Pout do Ravenny . . .	15'50
Kozakiewicz W.: Návrat . . .	14'—
Ronaj Gabriel: Pane, smiluj se nad námi . . .	2'—
Paláu Gabriel S. J.: Katolík činem, ze španělštiny přel. Jos. Vraštil S. J., . . .	7'—
Šanda Jan: Drama Golgotské . . .	2'20
Roč. Ardy 1920 . . .	30'—
Roč. Evy 1921 . . .	15'—
D. K. Lutinov: Orli fanfáry . . .	10'—
	<u>Kč 95'70</u>

Serie 6.

Hrůza Ant.: Bludné touhy . . .	5'80
Pecka Dominik: Matka Boží v Trní . . .	15'—
Spalding John Lancaster: Vyšší vzdělání kněžstva . . .	1'40
P. F. Seeböck: Plň sliby své. Přel. dr. Jos. Suchý . . .	6'—
Konařík-Bečvan B.: Hospicu Zlaté hvězdy . . .	18'—
Roč. Obzoru rodinného 1921 . . .	23'—
Roč. Ardy 1919 . . .	20'—
	<u>Kč 89'20</u>

Každá serie se expeduje s 20 procentní slevou.

Použijte této příležitosti a obohatíte buď vlastní knihovnu, nebo obecní a spolkovou vskutku dobrými, katolickými knihami, k nimž možno sáhnouti s úplnou jistotou, že vzdělají, pobaví a zúšlechťí.

Kupujte, dokud zásoba stačí.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo n. 16.

Podporujte podnikání Družiny literární a umělecké v Olomouci!

Družina literární a umělecká vydala právě krásný biblický román od *Prokopa Holého* „*Suzanna*“, který čtenáře svým ušlechtilým a poutavým obsahem plně zaujme. Přečte si jej jistě s uspokojením a za hlubokých dojmů. Prokop Holý není na poli biblické beletrie nováčkem a dovede prostředí doby Kristovy výstižně podati.

Krámská cena knihy je 20'60 Kč.

Ale kdo se stane *přispívajícím členem* Družiny literární a umělecké, tu za pouhých 25'60 Kč vedle této knihy obdrží ještě dvě knihy již vyšlé, a to hanácké obrázky *Jana Vyhlídala* „*Když světová válka zuřila*“ a verše *F. B. Děrdy* „*V bouři života*“. Tyto tři knihy tvoří členský podíl za rok 1929.

Na letošní r. 1930 budou tvořiti členské podíly tyto knihy: *D. Pecky* román „*Assunta*“, kniha povídek z Hané od dr. *Hub. Havránka* a sbírka literárních studií od *Fr. Dohnala*. Příspěvek členský na r. 1930 je stanoven 27'60 Kč.

Podporujte Družinu literární a uměleckou!

VYPSÁNÍ LITERÁRNÍCH CEN

Matice cyrilometodějská v Olomouci vypisuje ze „Špačkova fondu“ dvě ceny po Kč 500'— na tato pojednání: *Výchova mužské mládeže k čistotě* a *Význam Eucharistie ve výchově mládeže*. Rozsah prací vymezen na velikost 32 stránek hluchinských brožurek „*Životem*“. Soutěž je volně přístupna a končí 31. října 1930. Práce pod heslem (adresa autorova v zalepené obálce pod stejným heslem) jest podati Ústřednímu sekretariátu Matice cyrilometodějské v Olomouci, Wilsonovo 16.

Kněžstvu doporučuje se

„Unitas“ v Olomouci.

Zprostředkuje nákup všech kostelních potřeb, pronajímá
farní pozemky atd. Peněžní oddělení.